

JAAK TUKSAM

Alexanderi tehnika – üks tee iseendani jõudmiseks

Mihkel Polli kuldne rahvusvaheline konkurss

60 aastat vägevat RAMi laulu

Tartu rahvusvahelised kitarrimuusika päevad

Fiesta de la guitarra
11.-14. november 2004

REINBERT EVERS

IMAGENES

PIARANGO

KONTSERDID TARTUS

Neljapäev, 11. november

19.00 **KITARRIDUO "IMAGENES"** – Kuldar Kudu & Kristo Kõo
/TÜ Ajaloo muuseum/ (25.- / 50.-)

20.00 **FESTIVALI AVAMINE, INFOPOOLTUND**
/TÜ Ajaloo muuseum/

21.00 **TIIT PAULUSE PROJEKT**
/Café Shakespeare/ (püü)

Reede, 12. november

17.00 **KITARRITUDENGITE ÜHISKONSERT** /
H. Elleri nim. Tartu Muusikakool/ (püü)

19.00 **JOSÉ MIGUEL MORENO** Hispaania; barokk-kitarr, viiuel
/Tartu Linnamuuseum/ (koostöös Eesti Kontserdiga)

21.00 **ROBERT JÜRJENDALI SOOLOÜHT**
/Café Shakespeare/ (püü)

Laupäev, 13. november

17.00 **REINBERT EVERS** Saksamaa; kitarr
/TÜ Ajaloo Muuseum/ (25.- / 50.-)

19.00 **DUO "PIARANGO"** –
Patrick Zeoli & José Hernan Cibils Argentina/Saksamaa; charango, klaver
/TÜ Ajaloo Muuseum/ (25.- / 50.-)

21.00 **"GUITAR OVERALL"** – Tartu ja Viljandi pop-jazz-projekt
/Café Shakespeare/ (püü)

Pühapäev, 14. nov

14.00 **ISADEPÄEVA KONSERT** – Heiki Mätlik & Andres Uibo kitarr, orel
/Pauluse kirik/ (25.- / 50.-)

16.00 **PIDULIK LÖPPKONSERT** väliskülastised, eesti solistid, kitarriorkester
/TÜ aula/ (25.- / 50.-)

KONTSERDID

PÄRNUS, VIILJANDIS, VÖRUS, TALLINNAS

N 11. nov 19.00 *Pärnu Kontserdimajas José Miguel Moreno*

N 11. nov 19.00 *Viljandi Kultuurimajas duo "Piarango"*

R 12. nov 19.00 *Võru muusikakoolis duo "Piarango"*

L 13. nov 18.00 *Tallinna Raekojas José Miguel Moreno*

Piletid saadaval Piletipunktis ja enne algust kohapeal.
NB! Fiesta pass (kõik Tartu kontserdid) 150.-

EESTI KITARRISELTS

info: www.kitarriselts.ee tel. 528 1086

TOETAJAD:

EESTI KULTUURKAPITAL

Heino Elleri
nimeline
Tartu
Muusikakool

EESTI ÜHISPANK

Tartu
heada mõtete linn

Hea lugeja!

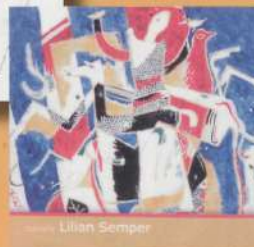
Praegu on parim aeg tellida
ajakiri Muusika aastaks 2005.
Ajakirja saab tellida aadressidel
kirilind@estpak.ee või
ia@ema.edu.ee või täitke
tellimiskupong ajakirjas.

Info telefonidel **640 85 97** või
640 85 99

**Otsekorraldus 21 krooni number
6 numbrit 126 krooni
Aastatellimus 230 krooni**

**Muusikaõpetajad ja -õppijad saavad
Muusika koju tellida soodushinna-
ga 180 krooni aastas. Palun lisage
tellimissoovile oma kooli nimi.
Soodushind kehtib ka pensionil
olevatele muusikaõpetajatele.**

**Enne 20. detsembrit tellinute
vahel loosime välja EMIKi raa-
matud Cyrillus Kreegist, Gustav
Ernesaksast ja Hugo Lepnurmest
ning kolm erinevas stiilis muusika-
ga CD-plaati.**

Lilian Semper

Intro 11/2004

KAVA

SOOLO

2 Lauri Sommer. Eesti muusika metsavend.
Intervjuu Jaak Tuksamiga

METAFOORID

7 Jüri Reinvere. Polüfoonia

BAGATELLID

8 Mailis Pöld. Uudiseid maailmast

IMPRESSIOONID

10 Aleksandra Dolgoplova. Ikooni ja muusika metamorfoos festivalil "Credo"
12 Kristina Kõrver. Aga kuidas sa analüüsid imet? Gidon Kremer ja Kremerata kontserdisarjas "Bravissimo!"
13 Anu Veenre. Mõned mõtted ERSO hooaja avakontserdilt
14 Gerhard Lock. Värvikas nüüdismuusika kaleidoskoop. Muljeid EMA Sügisfestivalilt
16 Joosep Sang. Soolo ja *tutti* sügisel jazzilaval
17 Gerhard Lock. Kohtumised. Vox Clamantis ja Küberstuudio Nigulistest
18 Heili Vaus-Tamm. Saariaho ja Sellars – uued nimed ooperimaailma kaardil

RUBATO

20 Mailis Pöld. Ebamugav Aaron Copland

JUBILATE

22 Kaie Tanner. Üks koor läbi aja. Eesti Rahvusmeeskoor 60

STUDIUM

25 Ia Rimmel. Frederick Matthias Alexanderi lugu

LIBER

28 Tiiu Tosso. Eesti muusikaklassika kultuurihuvilise raamaturiivilise

POP & ROCK

29 Märgus Kiis. *In memoriam* Kalmer Tennosaar

BAGATELLID

30 Uudiseid Eestist

MELOMAAN

36 Heliplaatide tutvustus

COLLAGE

38 Valik novembri muusikasündmusi

Sügis pakub jätkuvalt elektrilisi elamusi. Märgusõnaga "juhe". See tähendab – festivalidel heljuvad uudsed ja vähem uudsed kohinad ning mühinad. Sügisfestival, "Hea Uus Heli"... Kogemused nendest on äärmuslikud, alates energialaavana hoovavatest kõlasulamitest masinlike tööstussignaaleneni. Mäng kuulaja taluvuse ja kuulmisläve piiril: mürad, kohinad, krõbinad, tagasiside. Mõnikord tahaks helitulva ees kõrvad hirmunult sulgeda. Selline keerukas elektriline maailm. Madalsagedused ja kõrgepinged. Kulgemine elektroonilises ajavööndis. Väljendusvahendid jäävad samaks, ent tulemus on ometi nii erinev. Tasane mühin ja uinutav ämbient mõjuvad teeraapiana.

Mirjam Tally

muusika

Peatoimetaja **Ia Rimmel** ia@ema.edu.ee
Toimetaja **Kristina Kõrver** kristina@ema.edu.ee
Toimetaja **Mirjam Tally** mirjam@ema.edu.ee
Turundusjuht **Herje Tamm** herje@ema.edu.ee
Kujundaja **Tõnu Kaalep** tonu@ekspress.ee
Keeletoimetaja **Kulla Sisask**
Raamatupidaja **Tambet Kuresoo**

Rahastaja EV Kultuuriministeerium
Ajakirja ilmumist toetab Eesti Kultuurkapital
Väljaandja Eesti Muusikanõukogu Suur-Karja 23, 10148 Tallinn
Toimetuse kolleegium: Eesti Muusikanõukogu juhatus

Toimetuse aadress: Rävälä pst 16, 10143 Tallinn, II korrus, B 214
Toimetuse telefon (0) 6675 788
Kodulehekülg: muusika.kul.ee
Reprotööd **KO Repro**
Trükkikoda **Printon**
ISSN 1406-9466
© Eesti Muusikanõukogu

Tellimine OÜ Kirilind
tel (0) 640 85 97, (0) 640 85 99
faks (0) 640 85 98
e-post: kirilind@estpak.ee
kodulehekülg: www.kirilind.ee
Tellimisindeks **00679**
Otsekorraldus **21** krooni number
3 numbrit **63** krooni
6 numbrit **126** krooni
Aastatellimus (11 numbrit) **230** krooni.
Välismaale tellimisel lisandub postikulu.
Mittesaabunud ja praakeksemplaride korral palun pöörduda OÜ Kirilind 6408597 või kirilind@estpak.ee

JAAK TUKSAM
FOTO LAURI KULPSOO

SOOLO

Eesti muusika metsavend

LAURI SOMMER

Iikka on räägitud sellest, mis asi see õige eestiline muusika siis olla võiks. Kysimusele võib läheneda nii ja naa. Yks võimalus on siduda helide kodusus siinse looduskeskkonna rytmide ja meeleoludega. Siis on äratundmine justkui mitmekordne. Sõber rääkis, et üks poiss läks kunagi Belgiasse laagrisse. Paljurahvuselisel lõkkeõhtul paluti igayhel mängida oma rahva kõige ilusam laul. Poiss mängis Jaak Tuksami "Meel unus mägede taba". Jah, seesama Kaplinski tekstile (ja yhtlasi tollal põlu alla sattunud luuletaja kaitseks) kirjutatud lugu, mille esmalt hoopis Johansonid kuulsaks tegid. Jääääre "Tartu: väike puust linn" – kelle lugu? Kah Tuksami oma, sel puhul heas tuules tehtud improvisatsioon. Jaak satub improviseerima mujalgi. Elukunstniku ameteid, tuure ja tempe on jäädvustanud suuline folkloor, praegu vaatame muusika poole. On ka põhjust. Suvisel folgil oli Tuksam-Sibul-Jyrjendal üks mõjuvamaid ja lahtisemaid omakandi esinejaid. Neid, kes Jaagu lugusid sydamelähedaseks, koguni "mitteametlikeks Eesti hümniks" peavad, pole vähe. Miks see nii on ja mis nendes tänapäeval mõjub? Mees ei pihi omi asju, vaid jõuab yldistuste ligi. Tuksam laulab lihtsat ja selginud eesti loodusluulet. Ta on elanud keset metsa ning olnud osa suurest ringkäigust. Ja tulnud inimeste sekka tagasi, et jagada nendega seda üksinduse rypes syndinut, mida kiirustavas tänapäevas napib. Ta on pikkamisi kypsenud vahendaja. Need laulud oleksid nagu kusagil metsalagendikul või ojakaldal ikka olemas olnud ja nyyd hääle saanud. Muusikuna pole Jaagu tegemisi jäädvustatud kuigi palju. Tuksami ja Sõprade kontsertplaat "Meelega" ilmus 1999. See maa-eestiline "kõmakas" jäi vastkapitalistlikus "kyyned enda poole"-olustikus hästi meelde. Tugev sõnum ja lihtsatele laulustruktuuridele ehitatud vägagi nõtked ning maitsekad taustad. Mõne kontsertsalvestuse leiab folk.ee-st ning enamik rahva hulgas levivaid lindistusi on õiges rahvalikus vaimus spontaansed jäädvustused kusagilt nurga tagant. Kindlasti ei ole Jaak stuudio-muusik – tema vajab otsest sidet, osadust, mis annab lauludele selle õige elu ja inimliku mõõtme. Vaimult, varalt ja muusikaliselt rikaste liikmetega kogukond on tema olemasolu toetamas ning mõnedki kuulajad ootel, et mida talle taas kord näha ja taibata on antud. Uus plaat pole võimatu. Uus intervjuu on eluaeg ametlikkusest ja poosetamisest mööda käinud mehele alles nyyd kõhklemisi võimalik – see tal koguni päris esimene. Selge septembrialguse päev jõuab lõunasse. Kohtume Jaaguga Võromaa sydames, Sännä-Rõugõ ristil, ja sõidame mõne maa mu vanavanemate tallu. Paljajalgne ja õhedais riideis, tuleb ta õuele, vaatab kummalist, nagu mehhiko seenejumaluse kujuga kivi, mille kadunud onu Paul kord põllult leidis ja traktoriga koju vedas, ning astub tuppä. Panen pliidi kytte ja toon tagatoast kitarril. Ta häälestab natuke ja laulab: "Miski kylm ja miski puhast/ hingas hetkeks läbi hiite/ varavalges nähti luhast/ härma hõbedasi niite." Aeglane, settinult kurb meloodia, mille pausides eraldan raskeid hingetõmbeid. Vaatan aknast välja – seal on kõik täpselt nii nagu laulus...

Mis mul sealt sinu plaadilt meelde jäi, ongi see, et kõik on selge ja kristalliseerunud. Kuulad ja mõtled, et kui sygavalt eestiline Enno ikkagi on, ja kui avar. Teda on nii palju tehtud: Anne Maasik leiab yhe nurga, Heilo Aadla teise ja kui Mäks nyyd tegi, siis tema sai veel midagi muud kätte. Enno kannab seda su plaati ja sealt nagu hargneks kõik lahti. Ta on justkui eesti mystilise loodusluule isa.

Eks ta ole.

Kus sinu noorus oli, kas ka otsapidi kuuekymnendates või rohkem seitsmekymnendates?

Ma olen viiskymmend kaheksa syndinud.

Siis on ju umbes nii, et sa kasvasid yles eesti autorilaulu kuldajal.

Jah, aga ma ei kuulnud seda. Kasvasin Viljandis Jakobsoni uulitsas valges majas seal kõrge mäe perve peal – sealt paistab terve järv ära. Ja niipalju, kui ma nägin kuskilt telekast midagi... Ma ei käind ka teatris suurt, aga mul oli sihukene vanaisa, kes oli aednik ja pasunamängija. See maailm oli väga ennolik, selles mõttes, et kasvasin selles aias, ja ma arvan, et tajusin neid asju, mida kuidagi...

Muidu polnudki ajas nii väga?

Just, sest see oli sihukene teistmoodi, pioneeride pasunapuhumise aeg.

Aga mis muusikat vanaisa mängis?

Vana mängis lihtsalt pasunakooris ja oli jube hea aednik. Ja mul oli väga ilus lapsepõlv.

Sinu loodustunnetus ongi vanaisalt?

Ma arvan kyll. Ja seal keldris oli hästi palju vanu ajakirju – kõik eestiaegsed Eesti Loodused. Mulle on jätnud meeletult sygava mulje mustvalged Eesti loodusfotod nendest vanadest ajakirjadest. Tegelikult on see minu maailmapilti kõige rohkem kujundanud – just sihuke visuaalne asi. Kui me läheme välja, siis näeme seda pilti, aga mustvalgena on ta hästi konkreetne – sihukesed filtriga tehtud pildid... Need on jätnud mulle nii sygava mulje – väiksest peast tuhnisin seal keldris ja vahtisin.

Jah, aga kuidagi pidi autorilaul sind ikkagi haarama. Kui ma sind kuulan, siis minu arvates tiksuvad seal taustal kyll Peeter Tooma ja Pedajas ja...

Pedajas oli see, kes tegelikult äratas mind laulma, ja üks mees, kes ytles, et nyyd sa, Jaak, pead laulma, oli Herbert Murd.

Tema tegi omal ajal "Fiestat" – ma sattusin tollal Metodisti kiriku juurde. Sel ajal oli see omamoodi protest: Murd tuli Panso koolist ära, läks sinna jutlustama ja tema tõi mulle selle Kaplinski kogu... Ma olin ysna harimatu. Ja siis tõi Viidingut... Kuidagi nii hakkas see asi käima.

Mis aastal see oli?

Umbes 1975, ma olin 17-aastane.

Aga sa õppisid fagotti kah kunagi?

Ma õppisin fagotti poolteist aastat. Siis selgus, et ma ei saa solfedžo ja klaverimänguga hakkama, ja ma tulin Otsa koolist ära. Lihtsalt oli juba hilja. Ja siis tulingi varsti ära siia metsa, tallu, kus polnud elektritki. Metsas harjutasin pilli. Nende tekstide sisse sain ma ikkagi vist tänu Pedajasele – tema laulud mulle meeldisid, nad tekitasid minus meeletu kihuh.

Mingis mõttes ta andiski sulle teatepulga yle.

Aga Pedajase juures ei meeldinud mulle see, et kõik oli nii meeletult syng. Arvan, et see, mis minul on tekkinud, on veidi helgem. Ma tahaks, et oleks helgem. Ma ei taha kurbi laule laulda, kuigi peaaegu kõik on kurvad, mis ma laulan.

Aga sellist ravivat puhast kurbust on ju kah olemas?

Vaat, ei tea, ma ei ole selles päris kindel, kas on. Nagu seesa viimane laul, mis ma nyud laulsin ("Sygiselaul" Heiti Talviku tekstile – L. S.). Ma ei saa aru, kas ta on kurb või mis ta on. Ta lihtsalt fikseerib mingit asja. Ma arvan, et see kurbuse ja rõõmu vahekord tuleb sellest, et meie elu saab ju otsa. Ilu kaob kõik ära. See teeb ju ka natuke kurvaks.

Ma just mõtlesin täna sellele, et kuidas see kõigil inimestel on. Me võime ju mõelda, et oleme erinevad, aga see, et me tuleme siia, synnime ja sureme, see on meeletu, põhimine yhendus, millega kõik inimesed peaksid nõustuma.

Ja teine asi on meeletu õnn, et me näeme seda. Meile on antud võimalus vaadata, kuulda, tunda, haista...

...ja meeltele on looduses kõige vastuvõtmi-seks muidugi palju rohkem ruumi. Kus sa seal metsas elasid?

Krabil, Paganamaal. Mul sai Tallinna myrast siiber. Ma ei kannata myra. Töötasin yhes tehases, olin puusepp ja ehitasin kaluripaate.

Jaak koos sõprade-muusikute Riho Sibula ja Robert Jürjendaliga.

FOTO LAURI KULPSOO

See lärm ajas mu täitsa hulluks. Ja siis ma põgenesin ära vaikuse sisse. Elasin seal esimese naisega, tema kaua vastu ei pidanud, aga mina elasin seal kuus aastat, enamuse ajast yksinda.

Aga miks sa välja tulid?

Ma ei jõudnud rohkem olla. Aga praegu saabub vist varsti sihuke periood, et tuleb jälle minna.

Mis need laulud tõeliseks teeb, ongi keset metsa elamine – see pole mingi sõnamulin, vaid sul on seal võimas kogemus taga.

"Elu keset metsa" on tegelt väga huvitav laul.

Siis, kui ma selle tegin, olin sydamelt kristlane ja mesinik – ma õppisin mesinikuks. See on yks väga puhtalt kristlik laul.

Nagu puud laulaksid endast.

See ei ole paganlik, nagu arvatakse. Aga laul ei ole minu jaoks kõige tähtsam, vaid pilt. Sest noh, ma ei ole ju muusik, see ei ole muusika, see on silmamoondus. Tähtis on see, et ma saan mingeid pilte edasi anda. Ma ei tea, miks ma seda teen? Kes mul käsib neid pilte edasi anda? Siin ei ole ju mingit sygavat ilmapäästmist taga.

Ega mingi otsene propaganda ole ju ka kedagi päästnud. Ma mõtlesin veel seda, et sa oled selline improviseerija mees ka olnud, kahju, et selle su plaadi peal yhtegi improt ei ole. Või on see selline asi, mis peab syytuna syndima, mida ei peagi jäädvustama?

No põhimõtteliselt on ta improvisatsioon, sest ta on ju kontsertlindistus.

Aga su enda sõnalisi improsid seal ei olnud. Seda kyll, et instrumendid panevad paljugi juurde. Näiteks "Uii Jakob" ja "Villakombalii" kuuldusid mulle Page'i-Planti idamõjulise akustika võtmes. Ja need tasased elektroonilised ja kandlelised kitarrihelid ehitavad siin-seal ikka kihvte mustreid. Sul on yldse õnn olnud väga vahvate muusikutega kokku saada, mitte igal trubaduuriil pole selliselt vedanud.

See ongi yks suur ime, et ma sattusin Metodisti kirikusse. Seal oli Erkki-Sven Tyyr. Tema kaudu sain ma tuttavaks Riho Sibulaga (on Jaagu muusikaline kompanjon siiani – L. S.).

Arvan, et ma olen lihtsalt sattunud laulma. Võtan seda nagu loodusahtust. Sellepärast ma pole keelanud kellelgi oma laule laulda – kuidas ma saan keelata vihma ja tuult?

Sa olid In Spe synni juures ka?

Esimene In Spe olimegi mina, Brambat ja Tyyr. Tegime minu ja Erkki lugusid, käisime koolides tasuta mängimas. Olin seal aasta või paar, siis nad tegid selle suure bändi. Ma oleksin pidanud hakkama seal fagotti mängima, aga mul oli üks sihukene eluline naiskatastroof ja ma hakkasin hirmsasti jooma ja jäin sellest asjast eemale. Tänu In Spele võeti mind Otsa kooli kah. Ma ei saanud kahjuks hakkama. Ma ei tea, kas see oligi nii kahjuks.

Mulle tundub, et sa oled teistmoodi väga võimsalt hakkama saanud. Igayhel olgu muusikas oma tee. Aga kas sulle muidu selline kollektiivne asi sobis?

See oli väike kollektiiv, suures poleks ma ilmselt hakkama saanud. Need inimesed, kellega ma nyüd olen mänginud, on ju niivõrd head muusikud, kes on alati suutelised minu järgi paanduma. Ma olen neile väga tänulik, et nad on mind aidanud. Näiteks mulle ei meeldi see jutt, mis Johansonid räägivad, – et ma peaksin üksinda neid oma lugusid mängima. Inimesed ei ela maailmas üksi. Ma laulan ju inimestele, miks ma siis ei võiks seda koos teistega teha? See meeletu individualism, mis nagunii endas olemas, olgu siis seda vähemalt seal vähem.

Täpselt. Aga sul oli ka tollal veel grupis tegevust. Kunagi tuli ju Pärrustri aeg?

(Naerab.) See oli lihtsalt sõpruskond, kus ma liikusin. Palju ma seal olin – tegin yhes nende filmis (“Kalkaris” – L. S.) kaasa. Ja nende “Rahalaul” on põhimõtteliselt minu viis, see on pigem sihuke joiuaadne asi. Meisterdasime seda koos klassivend Roald Jyrlauga. Ma olen sattunud nende asjade sisse.

Aga kuidas sul rahvalauluga head suhted tekkisid?

See on kogu aeg olnud. Vanavanematelt.

Milliseid laule nad laulsid?

Mul pole enam täpselt meeles. Need olid ikka sellised “Haanja mehed” ja midagi veel. Ja see on aidanud. Näiteks olin Viljandis suusalaagris – selline äpu vennikene, paks, punapäine, tedretäpiline mehekene, keda ikka prooviti “pookida”. Aga suured poisid võtsid mind ikka oma kaitse alla sellepärast, et ma laulsin.

Tundub, et just uuem Lõuna-Eesti rahvalaul sobib sulle, aga kuidas regilauluga on?

Mina ei tea regilaulust suurt midagi. Kõige rohkem olen õppinud Meelika [Hainsoo] ja Celia [Roose] käest. Ma ei kipu seda laulma ka sellepärast, et ma ei mõista seda. Seto laulust ma saan

Mesinik Jaak lapsega. Pärnamäe kalmistu taga Pirita aianussovhoosis 1980ndate algul.

FOTO TÖNU KUUSEMAA

Puusepp Jaak. Urvestes, 2001.

FOTO ERAKOGUST

palju paremini aru.

Kas sa tunnend, et vanade laulude laulmine muudab inimest?

Mina ei oska nyüd kyll öelda, et ta muudab. Arvan, et see peaks olema inimese loomulik eluvorm.

Muidugi, aga praegune elu ise on tihti veidike kunstlik.

Mulle jättis meeletult sygava mulje “Eesti ballaadid”. Tegelikult tuli see sõnum puhtalt lauluga kohale. Ma oleksin võinud ka kinnisilmi seda vaadata. Seal on kõik olemas.

Tormis ja eriti Kaljuste tõlkisid selle asja nii ilusti tänapäeva keelde, ja kahju ei teinud ka see Jalaka tsirkus seal. Kuigi ma alguses kartsin, et see keerab kõik pea peale.

Mul oli sel suvel mingis mõttes sarnane paganlik-kristlik elamus seoses Anne Tyrnpu lavastusega “Valgelaev ja taevakäijad”, mille laulud olid esituselt võib-olla heas mõttes metsikumad ja ekstaatilisemad.

Mina tegelikult natukene kardan seda Tyrnpu stiili. See on vägedega mängimine ja väga peab olema ettevaatlik. Need on asjad, mida tuleb teha väga täpselt. Ma olen näinud inimesi, kes on saanud kõvasti viga. Vägi kas kõnetab sind või ei kõneta, aga sina väga ei saa mängida.

Jah, selle yle peaksid mõned inimesed järele mõtlema. Aga palju sinu arvates Eestis praegu ausat muusikat alles on?

No mis otsustaja mina olen. Nyüd ma käisin Volgi [Peeter Volkonski] juubelikontserdil – see oli aus ja väärikas. Rahvamuusika koha pealt on mul kyll kindlad arvamused. Mulle ei meeldi, kui tõsine laul tehakse jantlikuks. Näiteks Untsakad: “Setul mõrsja ära surnud, ihahhaa, ahahhaa” – see on tegelikult hirmuäratav laul.

Mingis mõttes ju samamoodi vägedega mängimine.

Sellega hakkas omal ajal Kilvet pihta.

Viiding kah.

Jah, millalgi tuli see pilavärk sisse. Ja kui me nyüd vaatame Viidingu elu ja kõike, siis see võib-olla on seotud.

Kas sa usud natuke seda kah, et laulud näitavad teed – et need laulud, mis sa laulnud oled, on kuidagi moodustanud tänase sinu?

Ma olen natuke fatalist. Arvan, et ma olen lihtsalt sattunud laulma. Võtan seda nagu loodusnähtust. Ennast ka. Sellepärast ma pole keelanud kellelgi oma laule laulda – kuidas ma saan keela-

ta vihma ja tuult?

Aga sul on vist nyd teise plaadi jagu laule valmis?

Ei ole veel. Mul on kyll palju sõpru, kes seda kõike toetaksid, aga ma ise kõhklen. Kõhkklus on sellepärast, et esimene plaat sai kogemata liiga hea. (Naerab.) Aga seal oli ju yle kahekymne aasta korjatud asju. Selles mõttes ma ei pea ennast muusikuks. Olen lihtsalt sattunud laulma. On sellised sõbrad, kes on võtnud mul natist kinni, ja teised sõbrad, kes on saanud rikkamaks, on andnud raha ja raskel hetkel aidanud.

See kogukonna tunne on muusikas tohtult tähtis. On sinu olemist võimaldanud.

Loomulikult. Muidu ma oleksin ikka sihuke vinniline vennikene edasi. Jookseksin kusagil Loodi suusalaagris. Jumal ja inimesed on aidanud.

Ise oled oma lauludega jälle teisi aidanud.

Seda ma ei oska hinnata, seda näevad teised. Aga on selge, et midagi läbi minu toimub ja ma ei saa sellest keelduda, sest ma olen aru saanud, et seda on inimestele aegajalt vaja. Lauldes tuleb teinekord tekst ei tea kust.

Nagu lauluemadel kunagi.

See ehmatab mind mõnikord ennast ka. Vahel on see juhitav, vahel juhitamatu.

Vastuvõtmine ja seostamine on, jah, juuba kuulajate asi. Kindlasti on ka neid, kes seostavad su laule uuspaganluse ja roheline eluvaatega. Sa oled olnud metsnik ja ka metsayritustel laulnud. Kas sa usud, et Eesti metsadel on salaraietest ja lausmyymisest hoolimata veel elulootust?

Need asjad on meist nii palju vägevamad, et meie muretsemine ei muuda midagi. Minu sygav sisemine arvamine on selline. Aga see ropp käitumine ei ole lihtsalt inimesele kohane.

Aga mida sa uuest paganlusest arvad?

Mis ma sest oskan arvata. Siin on väga palju ka seda, et nad ei tea neid vägesid, mida nad torgivad. Noh, istume siin sinu juures. Mina arvan, et su vanaema ja vanaisa on sind viinud metsa, sulle näidanud ja õpetanud tegelikult neidsamu asju, mida

Üksi kitarriga ja klaveriga. Haapsalu kursaalis, 2004.

FOTO LAURI KULPSOO

Kuldses fluidumis: Kristiina Ehini "Luigeluulinna" esitus Sõmerpalu mõisas.

FOTO RAIT PIHLAP

nemad seal kultiveerida pyyavad.

Jah, vanaisa ja kurtum vanatädi tegid seda.

Mina arvan, et Eestimaal ongi see asi niimoodi käinud. Vanaema või vanaisa või mõni muu teadja on neid asju jaganud. Sellest ei ole tehtud kunagi mingit õpetust.

Pärimuslik side on enamasti ikkagi katkenud.

Praegu jääb inimesel, kes tahab midagi sellest tunda, yle lihtsalt minna, istuda, vaadata ja kuulata. Ega sulle ytle mata jäeta. Kogu aeg öeldakse midagi. Aga sina ei pea ise seda edasi rääkima.

Jah, tabu pidamise asemel on vist kyll palju liigset lobisemist.

See uuspaganlus teeb seal ennast momentaanselt tyhjaks. Nendel oleks ka võib-olla aeg õppida. See tundub väga jabur, aga mul on ka seal palju sõpru. Me paneme siin jälle nimetusi: "uuspaganlus". Kui uus paganlus see olla saab? Eestlane, vana tõhk, on ikka loomu poolest luterlusest nii läbi imbunud, et... Samas ei ole ta kunagi luterlaseks saanud.

See on paradoks, jah. Usu sõnavara on põhiliselt piiblitõlgetest tulnud, aga sellega väljendatakse tihti hoopis teisi asju.

Aga see, mida Celia ja Meelika on mind õpetanud regilauludes nägema, mis sealt põhja alt paistab – sealt paistab kyll palju. See on kõik väga inimlik, seal ei ole midagi yleloomulikku. Lihtsalt väga sygavalt inimlik. Just täna hommikul mõtlesin sellele, et Vene ajal oli moes öelda, et see ja teine kirjanik või helilooja oli suur humanist. Tegelikult on inimlikkus meeletu väärus, seesama suur humanism ongi tähtis. Midagi ei ole teha, me oleme yсна pimedad. Nagu Bruegheli maal "Pimedad" –

nad on omavahel seotud. Ja kui üks pime võtab teisel pimedal käest kinni, siis nad saavad mõlemad korraks nägijaks. Midagi sellist.

METAFOORID

Polüfoonia

JÜRI REINVERE

Tähelepanekud kõlava teose servadel: väätkasvude kontuurid, ääretusse. Sügavad ja hämarad tiigid, tiikide üle lendavad putukad, sihitult ja hääletult; – sealt edasi, õitsev nurm, mille pinna sees tuhandete tütarlaste hauad.

Unenäoline pilt elust: mida rohkem hääli, seda rohkem üheaegsust, mida rohkem inimesi, seda rohkem kokkupõrkeid. Nii kui maailmaski: kõik on üheaegne, – ning hetke olemuse määrab tema üksikute osakeste summa. Summat ennast ei ole, enam, olemas.

Ajaloo painutus: hääli katakombi nurgas, tolmune valgus, hääle ootamatu kilustumine; – katedraale paisumas taigana inimõistuse käes, kildude hierarhiat, vitraaže koondumas üksikutest kildudest laealustesse kokku; – laealuseid, pöörlevaid laealuseid, tuvisid lõikamas sirgjooni laealuste sisse, aegluubis ning suure rahuga; sammaste sammaldumist, rohelisteks muutumist, altpoolt üles mädanemist; ning lõpuks kirikute lagunemist olematusesse, – lagunemist täheldamatusesse, kus see, mis teda algselt tekitas ja mis kõiki tohutult huvitas, enam kellelegi midagi ei tähenda.

Ta sünnib praktilistest vajadustest, nagu jumalad, kes sünnivad merevahust. Ta sünnib sellest, mis inimeste vaesusest üle on jäänud, – mis on järele jäänud lookas siluettidest; kogudest, kes hommikuti kõik põllud täidavad ja need öösel röövlindudele jätavad; ta sünnib sellest, mis on üle jäänud, kui viinamarju kandvad noored kehad on kadunud päikese taha.

Siis kui päike loojub, tulevad linnud, et kokku korjata, mis põllumeeste

tööst järele on jäänud, – inimesed on läinud, nad on sündimas ja suremas, vilja laiali kandmas ning kokku kuhjamas, samal ajal kui kuu langeb mägede sisse, on nad armumas ja vihkamas, samal ajal kui röövlinnud ründavad üksteist, on kõik üheaegne, – ja üheaegsuste hulk on inimesele haaramatu.

Ent olija jaoks on üheaegsusi piiratud kogus: tee, peotäie võrra kruusa, pärnade lõhn. Oliivisalud, rahutud tiigid puude otsas, vastukõndiva tütarlapse naeratus.

Ta lõikab endale tee läbi sajandite, ja ta juhib pikka aega kõiki seadusi. Ta hitab enda jaoks hooned ise, ta loob, toidab ja kasvatab ennast ise, et ainusündinuna õhku tõusta iseenda faktuurist, nagu hing lahkuib iseenda kehast. Ning kui temast enam midagi järel ei ole, on ta jätnud endast maha kolm salakoodi; kolm koodi, mis on kogu tema pärijaskonna jaoks kolm ainsat vahendit.

Hommikul tõuseb päike, varjud kaovad, inimeste rühmad valguvad põldudele laiali. Ruutkilomeetritesuurune pind nende all ei muutu: tema sees on ikka sama hulk savi ja sama hulk liiva, – õhtul inimesed kaovad salapäraselt, nagu salaja saabuvad öölinnudki. Hommikul omakorda liikumine hääbub: siis, kui inimesed tõusevad põldudele. Pinnas ei muutu, ja sel ajal kui päike loojub, ilmuvad lindude varjud, – ning siis kui inimesed tõusevad mööda põlluservi üles, kaovad linnud salapäraselt: tema esimene salakood on kaanon.

Imitatsioon ja kaanon on õieti seesama.

Nii saabuvad nad igal hommikul põl-

dudele: – esiti nende kontuurid on hägusad, seejärel järjest teravamad; keskpäeval kleepuvad nad üksteise sisse, savine liiv paneb kriginal vastu. Õhtu on malbem, õhk lahtub, kehad muutuvad järjest nooremaks, ning kumerjamaks ja kaovad lõpuks lauldes päikese taha. Öösel lendavad sinna kohale rändlinnud, hääletult ja sihitult, haihtuvad, – päikesetõusul varjud naasevad, liubuvad üksteise vastu, liigutused teravad. Õhtu on külm, maa jäätub, ja inimkehad sirutavad mööda tasapindasid end küladesse laiali. Savisel liival rahe, siit-sealt kostab laulmist. Tema teine salakood on variatsioon.

Nagu igal järgmisel hommikul: inimesed tulevad põldudele tagasi, tuvid lendavad nende peade kohal, – ja sama rahumeelselt, nagu möödub sajand, muutub pinnas maaks. Nende vahel maanteeniit: hele ootamatu udu, furgoonide kokkupõrked, vere jäljed. Õhtuks on need ära koristatud, sündmuskohal parv röövlindude, – pimedus on tasane, seda palistab vaid madal sireenide laul horisondi kohalt. Päikese tõustes, hommikul, komberdab öösel õitsema lõõnud põllul üksik vanamees, koos teda toetava kepiga: tema kolmas salakood on kontrapunkt.

Kuid ometi ei ole hommikuid ei sada ega tuhat ega musttuhhat, vaid üksainus. Inimesed tulevad, töötavad, ja haihtuvad, ja kui päikese viimanegi ots on kustunud, on inimestest järele jäänud vaid nende usundi varemed. Ja nii nagu seda järgnevat hommikutki pole olemas: selleks, et kõike korruga mõista, peab sellest mitu korda uuesti aru saama.

* Schwazi nüüdismuusikafestivalil mainekad külalised * Palace Theatre pidi Andrew Lloyd Webberi uudisteose jaoks maja ümber ehitama

• Orkestreid, mille ellukutsujaks Claudio Abbado, on arvult seitse. Viimane, seitsmes, Mozarti Orkester, sai kokku üsna hiljuti ja pühitsetakse ametlikult sisse 4. novembril Bolognas, kavas Mozarti Klaverikontsert K 466 solist Till Fellneriga ning Kontsertsümfoonia ja "Haffner". Vastne kollektiiv on nii sümboolselt kui ka finantsiliselt seotud Bologna linnaga, kus neljateistkümneaastane Wolfgang Amadeus sooritas 1770. aastal *padre* Giovanni Battista Martini Akadeemias kompositsioonieksami, millest tulevased põlvned hakkasid pajatama legende ja legendide legende. Uus orkester on neljakümneliikmeline, noortele Fiesole muusikakooli kasvandikele pakuvad tuge rahvusvahelise kogemusega muusikud, orkestrandid Santa Cecilia Akadeemia, La Scala filharmoonia, Viini ja Berliini filharmoonikute ridadest. Claudio Abbado sõnul ei kavatse kollektiiv piirduda üksnes Mozarti loominguga, vaid laiendab oma repertuaari 20. sajandini. Orkestri tegevusväli hakkab olema tunduvalt avaram kui institutsioonilised kontserdipaigad, kavas on esineda haiglates, vanglates, hooldekodudes. Oma põhimõtteid valgustades lisab Abbado, et "muusik, kes on harjunud mängima kammeransambli, oskab orkestris teisi kuulata. Teiste kuulamise oskus on aga esmatähtis nii muusikas kui elus". Õeldust pole raske järeldada, mida Abbado orkestri liikmeilt eeldab ja ootab – pidevat tegelemist kammermuusikaga.

• Mida kujutab endast Borletti-Buitoni Trust ja kes on selle taga? Borletti-Buitoni Trust ehk BB Trust on erafond, mis aitab karjääri alguses seisvaid noori muusikuid. Fondi idee pärineb pianist Mitsuko Uchidalt, kes teab omast käest, kui keerukaks võivad osutuda esimesed aastad rahvusvahelisel laval. Mitsuko Uchida

Pianist Mitsuko Uchida aitab Borletti-Buitoni Trustiga noortel muusikutel karjääri alustada.

FOTO AJAKIRJAST GRAMOPHONE

eestvedamisel asutasid metseenid Franco Buitoni ja Ilenia Borletti-Buitoni aastal 2002 BB Trusti, mille juhatuse liikmeiks on praegu näiteks BBC produtsent Adam Gatehouse, Amsterdami Concertgebouw' juht Martijn Sanders ning auliikmete hulgas pianist Leif Ove Andsnes, dirigent Heinrich Schiff, viiuldaja Thomas Zehetmair. Fond jagab rahalisi preemiaid; tavapärasest erinevalt ei toetata mitte niivõrd annet, kui just konkreetselt ettevõtmist, millega nimetatud nooranne lähitulevikus avalikkuse ette kibeleb. Mida põnevam ettevõtmine, seda enam lootust! BB Trusti preemia saanute nimekirjas on sopran Emma Bell, pianistid Jonathan Biss, Anna Polonski, Llyr Williams, tšellistid Gautier Capuçon,

Christian Poltréra, viiuldaja Viviane Hagner, klarnetist Martin Fröst, kitarriduo Katona Twins, kvartett Jeruusalemm. Kõrvuti majandusliku toega kujutab fond ka reaalselt pidepunkti loomekontaktide sõlmimisel ja esinemisvõimaluste leidmisel. Noorte lavalepääsu heaks korraldas Mitsuko Uchida septembri lõpul ka reaühiskontserte Londoni Queen Elizabeth Hallis, Viini Konzerthausis ja Amsterdami Concertgebouw's.

Infot fondi kohta, kuidas kontakteeruda ja kandideerida, aadressil: www.bbtrust.com

• Kümneaastase traditsiooniga Schwazi nüüdismuusikafestivali peetakse sündmuseks, mis on troonilt tõuganud Viini ja Salzburgi analoogsed ettevõtmised. Ajal, mil festivalidel on tendents end kuldpunase jutulõngaga ehitud pakettidena reisibüroode huviorbiiti sättida ja turistidele maha müüa, keskendutakse Schwazis lihtsalt uue muusika partituuride lahtiharutamisele. 10.–26. septembrini toimus kuusteist esiettekannet, iga päev üks: Beat Furrer, Otto Zykan, Klaus Lang, Franz Schreyer, Thomas Amann, Olga Rajeva, Hannes Seidl, Bernhard Gander, leedulased Vykintas Baltakas, Raminta Serksnyte. Omaette numbriks kujunes sloveenia päritolu trombonist Vinko Globokar. Juba aastaid eksperimenteerib Globokar kompositsiooni ja improvisatsiooni vahelisel alal – määratlus "avantgardist" ütleb tema kohta aga üsna vähe. Kumulatiivset kaja üle Alpide tekitas festivalil Sofia Gubaidulina "Stunde der Seele", Marina Tsvetajeva tekstidele loodud helipoeem metsosopranile ja puhkpilliorkestrile, mis, ehkki valminud juba 1970. aastatel, kanti oma ehedas, kuuekümne kolme pillilises koosseisus ette esmakordselt. Esiettekannete kõrvalle mahtus hulk teoseid uue muusika va-

Tim Rice ja Andrew Lloyd Webber: üks kirjutab libreto, teine muusika sellele.

rasema ja hilisema ajajärgu suurustelt: Zoltán Kodály, John Cage, György Ligeti, György Kurtág, Karlheinz Stockhausen, Peter Eötvös, Wolfgang Rihm, Erkki-Sven Tüür. Ning "Schwaz 2004" interpretide hulgas leiame dirigent Olari Eltsi ja pianist Hanna Heinmaa.

- Teadmiseks turistidele, melomaanidele, Wagneri jüngleile, suure ihalejaile! 2005. aasta Bayreuthi festival avatakse 25. juulil "Tristani ja Isolde" uuslavastusega. Lavastajaks on kutsutud Christoph Marthaler, ülioriginaalne ja -nõutud teatrimees, kelle vaba vaim, üllatav küll, polegi veel Bayreuthi kohal lehvunud. Avaetendus hakkab dirigeerima punktuaalne helikonstrueerija Eiji Oue, temalegi on see esimene ülesastumine Wagneri pühamus. "Kogemusteta" dirigendi ja lavastaja kõrvale on korraldajad palunud varasema Bayreuthi-karastusega artistid: ameeriklase Robert Dean Smithi ja rootslanna Nina Stemme, kusujuures viimast tahaks iga hinna eest tituleerida võrratuks, ääretult elegantseks Isoldeks.

• **Richard Strauss – Frühe Klaviermusik Band I, Mainz, Schott ED 9468**

Tegu on ajavahemikul 1870–1883 loodud klaveripaladega, mis näevad trükkivalgust esmakordselt. Ikka tänu perekond Straussile, kes andis kirjastajale loa avaldada lapseas loodud, arhiivi talle pandud tööd! Allegro, Gavott, Polka, Andante, Largo, Larghetto... Viini klassikute, klassitsistlike romantikute, läbini romantikute – kelle kõigi mõju võib aimata neis näivseis, liigutavais, stiili- ja vormiootsingulistes miniatuurides. Ent tunda on ka saksa kotta sügavalt juurdunud perekeske musitseerimise tava, hoomatav on Bayreuthi lähedus, nakatumine Wagnerist.

Väärt repertuaarilisa klaveriõppureile, kogumik, mille üks korralik noodikogu

Sofia Gubaidulina hellpoeem tekitas Schwazi nüüdismuusikafestivalil kumulatiivset kaja.

FOTOD INTERNETIST

võiks soetada nii didaktilistel kui ka muusikajaloolistel kaalutlustel.

- USast Austriasse: sama teekond, mida mõõda jõudis Euroopasse Arnold Schönbergi arhiiv, on nüüd seljataga teisegi Austriast Ühendriikidesse emigreerunu, Ernst Křeneki pärandil. Seni California ülikooli valduses San Diegos hoiul olnud käsikirjad, kirjad, akvarellid ja eraraamatukogu on nüüd hoiul Kremsis, Doonauäärse väikelinna ülikoolis. Materjali eest kannab hoolt 1997. aastal asutatud Křeneki Instituut; Alam-Austria regioon tagab arhiivile aastas viiskümmend tuhat eurot, Austria riik toetab omalt poolt saja neljakümne viie tuhande euroga aastas. Křeneki arhiiv avas uksed 12. septembril, helilooja pärandit hakatakse avalikkusele

tutvustama interdistsiplinaarsete kontsertseminaride ja konverentsnaituste raames.

- "Ma ei suuda enam aru saada, kas üks laul müüb või mitte," tunnistas hiljaaegu Andrew Lloyd Webber, kelle viimast ponnistust, muusikali "The Woman in White" saab Londonis West Endis kaeda septembri keskpaigast alates. Jõuluni on kõik etendused juba välja müüdnud, perspektiivis mängitakse lugu esialgu suveni, seejärel otsustatakse – kassanäitu lugedes –, kas jätkata. Webberi uue muusikali väljatoomine algas Palace Theatre põhjaliku ümberehitamisega. Sest mitte Webber ei pea kohane ma teatri tingimustega, vaid teater peab olema vastavuses Webberi nõudmistega. Ning mees, kelle juhitan Really Useful Group haldab Londonis West Endis kolmeteist teatrit, võib seda endale tõesti lubada, et kohendab mõnd teatrit tujust lähtuvalt. Esialgu on kriitika muusikali suhtes siiski loiult meeletatud, kuid autor usub, et edu saabub ajapikku. "The Woman in White" kalduvat pigem oopeerizanri kui kerge muusika poole ega anna end autori sõnul kuulajale kergelt kätte. Peaosades on Michael Crawford ja Maria Friedman, lavapilt pakub luksust, valgustrikke, grimmiefekte, liimjat ilu – silmal on, mida ahmida, mille külge kinni jääda.

- Ärev teade Londonist. Peale selle, et too kuninglik linn paistab silma ülikireva asotsiaalide kogukonna poolest, on võimudele hakanud muret tegema näiliselt igati korrektsed vanainimesed. Londoni hooldekodude süvenevaks probleemiks on vanurite muusikaarmastus ehk teisisõnu lärmilembus. Üha rohkem eakaid inimesi harrastab vanadekodus kõrvulukustavalt valju muusikat kuulata ja üürgavate detsibellide saatel hilisööni lõbutseada. Paljud pidulised on pidanud seetõttu hooldekodust lahkuma.

Ikooni ja muusika metamorfoos festivalil “Credo”

ALEKSANDRA DOLGOPOLOVA

E rinevalt Eesti muutlikust kliimast, mis toob meile igal sügisel läbipääsmatu pori ja pikad sajud, toimub eesti kultuurielus sel pimedal aastaajal siiski ka üht-teist rõõmsamat ja inspireerivat. Nimelt leiab juba üheteistkümnendat korda septembrikuus aset rahvusvaheline õigeusu muusika festival “Credo”. Selle raames esinesid tänava Valeri Petrovi Orthodox Singers ning kaks mai-

nekat Vene kollektiivi: mungakloostri Svjato-Vvedenskaja Optina Pustõn Sankt-Peterburgi Uspenski linnakirikukoor ja Sankt-Peterburgi kammerkoor. Galakontserdil esines ka Tallinna publikule ammu tuntud lastekoor Raduga.

Arvan, et pole vaja pikalt rääkida õigeusu muistse muusikapärandi unikaalsusest ja sügavast rahvuslikkusest, vaid pigem selle aktuaalsusest meie aja kon-

tekstis. Ajal, mil vaimsed väärtused ühiskonnas on muutumas üha väärtusetumaks, tunnevad suured rahvahulgad alateadlikult ägedat vajadust sisemise taastõnni, katarsise järele, mis võiks neile ammu kaotatud harmoonia ja tasakaalu tagasi tuua. Paistab, et õigeusu sünniajal olid need tunded kõigile tuttavad, ilmselt aimamegi tol ajal loodud muusikas selle avastamata saladuse jällekaasid. On

täiesti võimalik, et ühehäälnelne laulmine, mis oli õigeusu kirikulaulu traditsioonis levinud kuni 17. sajandi lõpuni, oli oma moodsa vaimne kool, kus oma häält koori täiuslikku kooskõlla sättides õppis inimene kooskõlastama ka oma hingemaailma teiste omaga ning kogu universumiga. Ka muusika loomine oli meie tänapäevast ettekujutusest midagi väga erinevat. Ühelt poolt muutis kaanonite range järgimine loomeprotsessi vaesemaks, kuna see piiras oluliselt eneseväljendusvõimalusi. Teisalt sundis see aga heliloojat keskendama kogu oma tähelepanu ja meisterlikkuse teose vaimsele sisule, sellele, kuidas süveneda teksti kujundesse võimalikult ammendavalt ning väljavalitud viisil selle vaimne sisu taastada. Inimhäält peeti kõige ilusamaks ja täiuslikumaks Jumala loodud instrumendiks ning seepärast kasutati ainsa pillina kirikus kella kõla. Laulmisel oli püha missioon aidata kogudusel häälestada end religioosse lainele, Jumala lähedusele.

Raske on objektiivselt hinnata, kuidas see festivali esinejatel õnnestus, eriti galakontserdil Estonia kontserdisaali esinduslikus interjööris. Kuid õnneks ei tulnud enamik publikut Niguliste või Kaarli kirikusse mitte arvustama, vaid lihtsalt nautima kõike seda arhailist ja müstilist, mida pakuvad meie sajanditevanused viisid ja luule. Ning festivali korraldajad on näinud palju vaeva, selleks et nauding oleks võimalikult suur. Kas või mitmekesisuse osas – festivali ustavamatel fännidel oli võimalik tutvuda kolme õhtu jooksul kolme kui mitte diametraalselt vastandliku, siis vähemalt väga eripalgelise kollektiiviga.

Kodumaise ansambli Orthodox Singers laulmismaneeris võis aimata just seda impulsiivset, äärmuslikku ning avalli südamega vene hinge, millisenä seda nii tihti tavatsetakse kujutada. Valeri Petrovi lauljad vallutasid publiku südamed oma taevaliku *pianissimo*'ga, mis tõepoolest sobiks rohkem ehk keerubitele kui luust ja lihast inimestele. Üleminekud ühest dünaamilisest äärmusest teise olid välkkiired – ühel hetkel pingutas publik oma kuulmisvõimet, et kirikusse kostvast tänavamürastrast meloodiakangast väljaga õngitseda, ja järgmisel silmapilgul kõigutas kirikuvõlvi juba võimas plahvatav *forte*. Väga intensiivne esitus, muusikiline pihtimus, kus emotsioone ei hoita kokku, vaid puistatakse kogu hingest väl-

Purpuris ja kullas Orthodox Singers festivali avaõhtul Niguliste kirikus.

FOTOD FESTIVAL CREDO

ja, laul kõlab täiest kõrist, püüdes justkui Jumalani välja jõuda. Siiski pani see igas mõttes kiiduväärt soov lauljad nii mõneski kohas üle pingutama ning naisrühma pisut kirevalt kõlama. Üldiselt tundus

Mida kujutab endast muusika, kui mitte ellu ärganud maali, ning mis on maal, kui mitte tardunud muusika?

Orthodox Singersi emotsionaalne esitus väga ehtne ja heas mõttes lihtne – kergelt võis ette kujutada priskeid munki, kes ruttasid pärast jumalateenistust kas põlule või heinatööle – ei mingit võltsi või kohutat rafineeritust.

Kui Valeri Petrovi koor üllatas oma leidliku dünaamikamänguga, siis mungakloostri Optina Pustõn ansambel peente tundevarjunditega – lõputust õrnusest (“Oh, Jeesus Kristus”) juubeldava kiidulaulu ja eufooriani (“Sulle, Sõjaülemale”). Meeshäälte sametine ja ühtlane kõla tekitas meie tasakaalutus publikus sellise vaimustatud erutuse, et innukas aplaus kostis iga numbri järel. Kordumatu jumalateenistuse atmosfäär katkes jälle ja jälle ning võimetu ärritus üha kasvas, vaatamata sellele, et kuulajate imetus oli täiesti põhjendatud. Optina Pustõni oskuslike solistide laulmises oli nii palju üksteise kuulamist ja pisimates nüanssides mõistmist, et osa publikut jäi tõenäoliselt religioosesse transsi, millega võib seletada ja vabandada seda tüütut aplausi, süüdistamata kontserdikülalastajaid harimatuses.

Festivali kolmandal õhtul esinenud Sankt-Peterburgi kammerkoori kavasa segunesid kummalisel kombel nüüdisaegne repertuaar ja selle aasta festivali ilmselt kõige akadeemilisem esitusmaneer – selline koostus jättis (erinevalt kahest eelmisest õhtust) selgelt kontsertliku mulje. Kaarli kiriku kaikuv kaja mätsis arvukaid meloodialiidne tihtilugu kinni, tekitades kerge kõlalise kaose, mis loomulikult ei aidanud muusika kulgemisele kaasa.

Paar kivi tuleb halastamatult visata ka (kolmekeelse!) kava koostaja aeda, kes väga õigesti otsustas, et keelteoskus tuleb igale kontserdikülalastajale vaid kasuks, ning jaotas informatsiooni esinejate kohta nii, et sellest täieliku ettekujutuse saamiseks tuli kõik kolm varianti hoolega läbi lugeda. Sest nii mõnedki faktid sisaldasid miskipärast ainult kas inglise- või venekeelses osas. Aga eks see ole juba norimine, sest “Credo” muusika ei jätnud küll kedagi ükskõikseks. Festivali läbivaks kujundiks on tänu Valeri Petrovi tabavale ütlusele saanud ikoon. Sest mida kujutab endast muusika, kui mitte ellu ärganud maali, ning mis on maal, kui mitte tardunud muusika? Loodan, et seda metamorfoosi õnnestub meil näha ja kuulda ka järgmisel sügisel.

Aga kuidas sa analüüsid imet?

Gidon Kremer & Kremerata Baltica kontserdisarjas “Bravissimo!”

KRISTINA KÖRVER

Uus kontserdihoogaeg on sel sügisel alanud erakordselt võimsalt, pakkudes juba esimestel nädalatel rohkelt suurepäraseid interpreete ja huvitavaid kavu. Ajakirja Muusika impressioonide rubriigis pole nii palju lehekülgi, et kõiki väärtõhtuid meenutada. Kuid ühest õhtust lihtsalt ei saa vaikida.

24. septembril säras Estonia kontserdisaali laval väike punt suuri muusikuid – Kremerata Baltica ja Gidon Kremer, avades Tallinna Filharmoonia juubelihooaega läbiva kontserdisarja “Bravissimo!”. Kes neid korragi laval või plaadil kuulnud, oskas end elamusterohkeks õhtuks teatud määral muidugi ette valmistada, kuid tuleb täielikult nõustuda Toomas Velmetiga (Sirp 1. 10), et seda muusikasündmust ei saa kuidagi paigutada lihtsalt järjekordse hea kontserdi alla. Need on hetked, mil tekib iseäranis selge äratundmine muusika asendamatusest, tema elulisest vajalikkusest, ühtäkki saab (taas) täiesti selgeks, mis ajab interpreete üha ja üha lavale musitseerima ning publikut ikka ja jälle saali kuulama. Sest paraku on palju kontserte, kus “päris muusikat” peaaegu ei sünnigi, ehkki ilusaid hetki ja väikesi õnnestumisi võib olla palju. Regulaarne kontserdikülalastaja (ilmselt ka interpret) arvestab sellega mõnes mõttes juba ette ega ootagi igalt kontserdilt katarsist, igalt esituselt mingit imet.

Kremerata kontserdil saadud elamus oli seda ootamatum, et kavas olnud heliloojate muusikaline maailm on mulle seni pigem kaugeks jäänud. Esimene pilk kavale, kus ilutsesid Schnittke Concerto Grossod (nr 1 ja 3) ning Šostakovitši Viulisonaat (seade orkestrile ja solistile) ja Kammeršümfoonia (Kahleksanda keelpillikvarteti orkestriseade), ei tekitanud just liigset entusiasmi. Niisiis tuleb saadud elamus suures osas esituskunsti “süüks” arvata.

Raske isegi kirjeldada, mida see kamp maage laval tegi või millega nad publiku ära võlusid. Kremeri ja Kremerata mängu väline efekt on minimaalne, peaaegu olematu (välja arvatud ilmne nauding enda ja kolleegide musitseerimisest). Ei mingit

üle- ega alapinget – muusika kogu oma alasti ilus. Ehkki kontsert oli pikk ja kava emotsionaalselt üsna ühes võtmes, pakkus see pidevat kõrgpinget (kusjuures ka mitu päeva hiljem), oli taktist takti ergastav ja puudutav.

Emotsionaalselt ja kõlaliselt intelligentne orkester pidas samaväärsete solistidega kirglikke poeetilisi vestlusi, mida oli ka siis põnev pealt kuulata, kui päris kõike haarata ei suutnud. (Kahjuks puudusid kavalehelt nii orkestrantide kui ka solistide nimed, v.a Gidon Kremeri nimi, kes ju tutvustamist ei vaja.) Mängijate lahustumine muusikas, sellele täielik andumine oli eriti rabav Šostakovitši Kammeršümfoonia, palju naudinguid pakkusid aga ka teised teosed. Olen Kremerata Baltica tõlgendustes varemgi tajunud teatud võluvast lihtsust ja tagasihoidlikkust (ütleksin aupaklikkust, aga see on siin liiga pidulik sõna), mis on iseäranis sümpaatne sellise muusika puhul, mis justkui ahvatleks paatosele ja liigsele elegeilisusele. Minu jaoks on just Schnittke ja Šostakovitši muusika ses mõttes piiri peal, et interpreedi doseerimisoskus tundeskaalal on elamuse saami-

sel määrav. Muusikale tasa ja lugupidamisega ligi minek on Kremerata mängus alati tunda ning annab häid tulemusi.

Kuidagi kohatu on istuda nüüd arvutiekraani ees ja kirjutada midagi nende sametihedast toonist ja nauditavatest kõlasügavustest või kiita orkestri täpseid strikke ja nõtket rütmi. Kuulmismeel pole harjunud nii rikkalike nüansside ja peenhäälestusega keelpillimängu kuulma, vähemalt mitte *live*'is. Kohati sundis umbusklik kõrv ka silmaga kontrollima, kas kõik laval kostev on ikka akustiline. Orkestri *fade in* ja *fade out* mõjusid nõiduslikult nagu parimate stuudiote helisalvestusefektid. Kikivarvul-*pianissimo*'s mängitud täiuslikud flazoletid halvasid meeled pikaks ajaks – sarnased helid võiksid tekkida ehk vaid siis, kui tõmmata peene pingul juuksekarvaga õrnalt vastu jäämäe klaasjat tippu.

Imeline kontsert paneb kriitiku täbarasse olukorda – suurte tunnete puhul on suuri sõnu raske vältida. Sest kuidas sa analüüsid imet?

“Sellele orkestrile olen ma pühendanud kogu oma armastuse ja energia,” ütleb Gidon Kremer Kremerata Baltica kohta, mille ta asutas 1997. aastal kingitusena oma 50. sünnipäevaks.

FOTO TALLINNA FILHARMOONIA ARHIIVIST

Mõned mõtted ERSO hooaja avakontserdilt

ANU VEENRE

Eesti Riikliku Sümfooniaorkestri 78. hooaja avakontsert 17. septembril Estonia kontserdisaalis. Kavas Tormise Avamäng nr 2, Brahmsi Kontsert viiulile, tšellole ja orkestrile ning Šostakovitši Sümfoonia nr 15. Dirigeeris Nikolai Aleksejev, soleerisid Viviane Hagner (viul) ja Jan-Erik Gustafsson (tšello).

Gasugused algused ja avamised on alati tingliku iseloomuga, sest aeg, mis meie olemist tegelikult määrab, liigub ju ikka ühtviisi lineaarselt ja pidevalt. Ja nii, nagu on aja ja tema alatise kohalolekuga, ei saa me ka muusika eest kusagile suve-, talve- või mõnele muule vahetajale sõita.

Säärase mõtte või äratundmiseni viis ERSO avakontserdi esimene teos – algab ju Tormise Teine avamäng justkui poole pealt. See miski, mille algust kuulaja tardunult ootab, saabub nii äkki, et ei anna hingele tükiks ajaks rahu. Loo edenedes aga mõistad, et seesama raputus, mis sind esmalt rõõpast välja viis, oli mõeldud hoopis meelte kainestamiseks. Arusaamiseks, et kogu see möll ja rutt on meie ümber, igapäevaelus alati olemas. Avamängu tormilisest algusest näisid ka mängijad olevat rabatud, võib-olla seetõttu tundus mäng teose algupoole ka veidi rabistav. Teose rahunes, lüürilises lõigus, rahunesid aga ka mängijad ning kiire osa naasis juba kindlamalt, viies loo südikalt lõpuni.

Avaõhtu teise teosena kõlas Brahmsi Kontsert viiulile, tšellole ja orkestrile. Külalissolistidena astusid üles saksa viiuldaja Viviane Hagner ja soome tšellist Jan-Erik Gustafsson. Mõlemad interpreedid on rahvusvaheliselt tunnustatud ja Gustafsson on Eestis ka varem esinenud. Sarnaselt Tormise avamänguga algab ka see teos juba kusagilt varem kujunenud sündmuste keerisest. Orkestripartii “saatuslikes akordides” esitatakse kohe probleem, mida solistid peavad lahenda-

Noored virtuosid Jan-Erik Gustafsson ja Viviane Hagner moodustasid ERSO ees hingestatud ja teineteist mõistva dueti.

FOTO ERSO ARHIIVIST

dama hakkama. Teost saadab muusikaloost tuttav legend, mille kohaselt mõtetas Brahms neid partiisid kui üksteisega “tüülis” olevaid – teose lõppedes leidvat nad siiski ühise keele. Kõnealus esituses kõlasid pillid aga teineteist täielikult mõistva duetina. Mängijate omavaheline kontakt oli vahetu, eriti näis tšellist oma kaaslast igati toetavat, lavalises mõttes isegi julgustavat. Võrreldes solistidega, kelle mäng oli tõeliselt “hingestatud”, etendas orkester selles loos vaoshoitumat ja mõõdetumat osa. Brahmsi muusikale

omaselt käidi ka siin nn muusikalise valguga elegantselt ümber: dirigendi filigraanse juhatamise all voolas muusika selgelt ja loomulikult.

ERSO eelmine hooaeg lõppes Šostakovitši Viienda sümfooniaga, ka käesoleva hooaja avakontserdil oli sama autori muusikal eriline koht – kontserdi teises pooles tuli ettekandele Šostakovitši viimane, 15. sümfoonia. (Seos võib olla ülepingutatud, kuid siingi saab täheldada muusikaelu pideva jätkuvuse tendentsi.) Tormis, Brahms, Šostakovitš – kogu kontserdi kava oli koostatud väga traagilise iseloomuga teostest, ehkki põhjused, mis sellise tunde esile kutsusid, on muusikaliselt mõistagi täiesti erinevad. Kui Tormise ja Brahmsi muusika traagilisus on pigem pühalik-tõsine (kuid mitte sarnane), siis Šostakovitši puhul käib see ikka koos groteski, satiiri või eneseirooniaga. Nii algab ka 15. sümfoonia täiesti muretult – lõbusad “helimutrikesed” hüplevad partituuris ja annavad märku edasistest tõsistest sündmustest vaid “kogemusega” kuulajale. Helilooja on teose ülesehitust võrrelnud inimese eluga: esimeses osas tema süütu lapsepõlv, järgnevates elu koos kõige muuga. Ka otsene surmateema riivab siin kuulajat mitmel korral. Seejuures jääb aga muusikasse alati alles see miski, mis annab märku kõige olemusliku alatistest kestvusest – kõlanud materjali varieeritud kordus on vaid asja formaalne külg. Nikolai Aleksejevi interpretatsioon sellest teosest oli ääretult tundlik. Kui Brahmsi esituses jäi kohati puudu dünaamilisest ja ajalises paindlikkusest, siis selle teose puhul olid need parameetrid ideaalses tasakaalus. Ka vaikus, mis siin-seal teost kaunistas, kõlas nii intensiivselt, et näis helisid omavahel siduvat, mitte vastupidi. Muusika jõudis kuulaja hinge ja see on parim tunne, mida ühelt kontserdilt kaasa saab võtta.

Värvikas nüüdismuusika kaleidoskoop Muljeid EMA Sügisfestivalilt

GERHARD LOCK

Tänavu 6.–9. oktoobrini Eesti Muusikaakadeemia 85. aasta-päeva raames toimunud kuues Sügisfestival tõi varasemast rohkem rahvusvahelisi külalisi nii põhjanaabrite juurest Soomest kui ka Ukrainast ja Prantsusmaalt. 2002. aastal muutus see nüüdismuusika festival rahvusvaheliseks, kuid on endiselt foorum nii traditsioonilisi vahendeid kui ka elektroonikat kasutavatele noortele heliloojatele. Kui viimasel kahel aastal oli üks festivali kõrghetki noorte heliloojate loominguvõistlus, siis seekord üllatasid korraldajad koguni kahe CD-plaadi esitlusega (EMA elektronmuusikastudio looming ja Raimo Kangro autoriplaat “Displays”). Peale kontsertide toimus neil päevil ka nüüdiskammermuusika meistrikursus (Fabrice Pierre, Lyon) ja loeng võrgutehnoloogia kasutamisest heliloomingus (Shinji Kanki, Helsingi). Küsimusele, kas tänavust Sügisfestivali peaks iseloomustama kui väikest NYD-i või teisi Eesti Muusika Päevi, võib vastata, et Sügisfestival on siiski oma näo ja kontseptsiooniga. Võrdlus NYD-iga oli ajendatud mõlema festivali rahvusvahelisusest ja elektronmuusikakontsertide rohkusest, sarnasus EMP-iga tulenes aga sellest, et EMA kompositsiooni-üliõpilaste kontsert oli mahult võrreldav Mammutkontserdiga – jaotatud kolmeks paneeliks, millest viimane oli pühendatud Raimo Kangro loomingule.

Muusika seisundite vastandamine ja sulandamine

EMA elektronmuusikastudio kontsert “Hummõn” oli festivalile võimas avalöökk, samas tulevaste elektronmuusika-ürituste tugev moodupuu. Kontserdil kõlas eesti heliloojate loomingut kõrval ka Kanadas elava ja EMA stuudiooski õpetanud Shawn Pinchbecki muusika.

Malle Maltise “Res” (esiettekanne kõlas NYD-il 2003) oli ilus, atmosfääriline muusika, milles elektrooniliselt töödeldud klaasi ja metalli helid moodustasid koos mitmekesise löökpillide ja klaverikõlaga vormilt veenva helimaailma.

Lauri-Dag Tüüri “Mõtlemine, kuulame...” (2004, esiettekanne) näitas elektrikitarr, arvuti ja *live*-elektroonikaga, kuidas võib *hard rock*’i mõtlemist märglevalt sünteesida peene elektronmuusika maailmaga ning jõuda omapärase ja huvitava kõlakäsitluseni. Liis Jürgensi “Järv kastepiisas” (arvuti, video; 2004, esiettekanne) tekitas kuulates universumi lõpmatu tunde, meenutades osalt leierkastimuusikat, osalt vee tilkumist, millele oli lisatud ka visuaalne vaste (videos kordusid õrnalt töödeldud looduspildid veetilkadega kaetud rohelistest lehtedest). Kui eelnenud materjal helis ja pildis kiirenes, lisandus loole ka filosoofiline tasand – elu kui erineva kiirusega kulgemine. Loo lõpul vapustas audiaalse ja visuaalse parameetri vastandlik käsitlus: muusika kõlas nagu kaugelt (taustal), video aga näitas suures plaanis ilusat veetilka ühel suurel lehel. Ka Margo Kõlari loos “Obscurus” (2001) võis leida elektrooniliselt töödeldud klaasjaid ja metalseid kõlasid, millega sulandusid ühtseks tervikuks abstraktsed kiired klaveripassaažid ja löökpillide efektna naturaalkõla. Shawn Pinchbecki teoses “Acousma” (2004, esiettekanne) kõlasid elektrooniliste ja reaalse helide maailmas, mis olid interaktsiooni kaudu (väikese veebikaamera abil, helilooja sõrmeliigutused tingisid helisündmusi) osavalt taltsutatud. Humoorika vahelapana lahutas meelt Maltise “Hummõn” (võru keel – “homme”, 2004): saksofonimängija jutustas muinasjuttu vanast naisest, kes kavaldas surma üle väitega, et too peaks tulema homme. Ka publikut üllatati sellega, et keset muusikat kõlas äkki tehniliselt mitmekordistatud saksofonimängija hääl, mis ütleb: veel kolm minutit, veel üks minut, kohe lõpeb..., kuid lugu ei tahagi lõppeda. Viimasena kõlas Ülo Kriguli teos “Klaaspärlimäng” (löökpillid, arvuti ja *live*-elektroonika; 2004, esiettekanne oli Pärnus festivalil “Klaaspärlimäng”), milles oli elektroonilistest ning löökpillide ja kukkuvate klaasikildude helidest kujundatud osalt terav, osalt peen kõlamaailm. Lugu lõppes

klaaskera purustamisega, pannes efektse punkti ka kogu kontserdile, millele löid meeldiva atmosfääri videoefektid ja valgustus. Samal kontserdil esitleti elektronmuusikastudio esimest heliplaati, mis sisaldab valimikku stuudio üliõpilaste ja õppejõudude põnevamatest töödest.

Kontsert tõestas, et meie sajandi algust muusikas võib iseloomustada kui “sünteeside aega”, kui kasutada Evi Arujärve kujundit. Analoogselt 19. ja 20. sajandi vahetusega on ka tänapäeval seni valitsenud kompositsioonimeetodid osalt oma mõju kaotanud, juurde on tulnud uued meetodid (elektroonilised vahendid), aga ka intensiivne kõla ja erinevate muusika parameetrite sünteesiv käsitlus – kõla ja meloodia ehk vertikaali ja horisontaali või ka eri liiki pinnastruktuuride ja üksikaktatsioonide ehk kõlavälja ja muusika reljeefsuse vastandamisest sulandamiseni.

Odessast pärit duo Violoncellissimo (Olga Vesselina, Vadim Lartšikov) tutvustas 7. oktoobril oreლისaalis eelkõige ukraina tänapäeva muusikat, aga ka üht eesti uudisteost. Kõlasid Sergei Žaitko “Epitaph to Marquise de Sade”, Violeta Dinescu “You have to loose your self on the way to itself”, milles vabatonaalsuse ni jõudmisel tuleb loobuda dissonantsusest, ja Alla Zagaikevitši “Gravitation”. Ülo Kriguli “1 : 2” (2004, esiettekanne) näitas head kõlakäsitlust ja selget kõladisaini, nagu ka Ludmilla Jurina teos “Distanzierung”. Vanameister Valentin Silvestrovi kaks pala tsüklist “Five Serenades” seevastu kujutasid endast klassikute vaimus postmodernistlikke miniatuure. Roman Haubenstock-Ramati graafiline partituur “Multiple I” sisaldas erinevaid mänguvõtteid, nagu sosistamine, *glissando* jms, andes edasi 1960. aastate avangardmuusika vaimu. Viimasena tutvustas Vadim Lartšikov enda teost “Inter Lacrimas et Luctum”, millega duo omakorda demonstreeris oma esmaklassilist ansamblimängu ja tšello tehniliselt perfektset valdamist.

Lyoni konservatooriumi tudengitest koosnevat nüüdismuusika ansambli *Atelier du XXe siècle* juhatab dirigent ja väljapaistev harfimängija Fabrice Pierre.

FOTO ATELIER DU XXe SIÈCLE

EMA elektronmuusikastuudio pealik Margo Kölar.

FOTO KAUPU KIKKAS

Sülearvutite armee

Soomes elava jaapani elektronmuusiku Shinji Kanki juhatusel esines samal õh-

tul kammersaalis Helsinki Computer Orchestra (rajatud 2003. aastal). Kontserdil kõlanud kolm teost, Tommi Keräneni "Ænema", Mikko Hynnineni "Alphabet", Shinji Kanki "PCM 0355+53", jätsid väga erineva mulje. Esimene oli inspireeritud popmuusikast ning jäi kahjuks mürarohkeks puhtelektrooniliseks saundipalaks. Teine lugu, dekonstrueeritud soome alfabeedi tähtedest, kõnehelidel baseeruv elektrooniline saund, jäi veidi pikaks ja ühekülgses. Parima mulje jättis viimane teos, mida helilooja ise dirigeeris. Hea vormitunnetusega elektronmuusikateos lõppes suure *crescendo* järel järsult, aga efektselt. Teoste puhtelektrooniline kõlapilt meenutas rohkem elektronmuusika algusaastaid, 1950-1960ndaid kui 21. sajandi kõlakäsitlusi.

Peab märkima, et arvutiorkestri muusika loojad ja esinejad olid enamasti mittemuusikud, nende muusikaliseks taustaks on arvatavasti eelkõige rokk- ja popmuusika. See ilmnes ka teoste esteetilis-küljes, mida võib osaliselt kirjeldada mõistega *error aesthetics*. Kontserdi muljetavaldavaim külg oli fakt, et rohkem kui kahtkümmet sülearvutit sai dirigeerida traditsioonilisel viisil. Shinji Kanki, kes on õppinud mh Pariisi (IRCAM) ja Stockholmi studios, tutvustas 8. oktoobri loengus oma loomingut, kus ta veen-

valt demonstreeris võrgutehnoloogia kasutamise võimalusi ja takistusi komponeerimisel (küber-keelpillitrio "Mélange à trois"). Elektronmuusika üritusi kokku võttes tuleb tõdeda, et EMA elektronmuusikastuudio ja arvutiorkestri heliloomingulised mõttemaailmad on üksteisest väga erinevad, see ilmnes eelkõige kõlapildis.

Valguskiirusel läbi mitme orbiidi

8. oktoobril kammersaalis aset leidnud EMA kompositsiooniüliõpilaste kontserdil kõlas Tatjana Kozlova, Hideyuki Nishimura, Gerhard ja Hans-Gunther Locki, Vsevolod Pozdejevi, Liis Jürgensi, Taavi Pärteli, Kristjan Kõrveri ja Kristo Matsoni uudislooming. Kontserdi viimane osa oli pühendatud Raimo Kangro 55. sünniaastapäevale, kus esitleti ka Kangro autoriplaati teostesarjast "Displays" (1991–2000). Üliõpilaste uudisteosed viisid kuulajad valguskiirusel ühest mõttemaailmast teise: erinevad meeleolud (kurvameelne, mootorne-värvikas, impressionistlik, romantiline, klassikaline-tonaalne, neostilistiline, modernistlik) ja erinevad kammerkoosseisud (kandlele, klaverile, keelpilli- või puhkpilliansambliile). Raimo Kangro mootorsest ja värvikast loomingust kõlasid "In beat", "Kevadnägemused", "Sosinad" ja laulutsükel "Neli aspekti teemale "Armastus ja surm"".

Sügisfestivali lõppkontserdil 9. oktoobril kõlasid kammersaalis Lyoni ansambli *Atelier du XXe siècle* suurepärase esituse Fabrice Pierre'i juhatusel prantsuse suurkuju Pierre Boulezi teos "Sur Incises", mille haruldase koosseisuga kõlamaailm (kolm klaverit, kolm harfi, kolm löökpillimängijat) oli värvikas ja intensiivne. Thierry de Mey teoses "Musique de tables" ("Lauamuusika") võlusid kolm löökpillimängijat kolmest puust lauaplaadist välja humoorikaid krabinaid, sahinaid ja muid efekte. Viimasena kõlas Luigi Dallapiccola teos "Canti di prigionia" ("Vanglalaulud"), mille esitusele osales ka kammerkoor Voces Micales. Esimese osa voolavale tonaalsusele järgnesid teise osa draamatilisemad kõlavärvid. Kolmandat osa iseloomustasid võimsad sambataolised akordid, mis suubusid ilusasse vaiksesse lõppu. Eraldi tasub märkida, et Prantsuse ansambli osales professionaalselt ja veenvalt ka eesti pianist Taavi Kerikmäe.

Soolo ja *tutti* sügisesel jazzilaval

JOOSEP SANG

Septembri lõpul ja oktoobri algul toimus eesti jazzielus mõndagi: uus agentuur U.L.A.Jazz meelitas soolokontserdiga lavale meie esibassisti Taavo Rummeli, Eesti Kontsert korraldas Tartu keskse jazzifestivali “RainbowJazz” (mille peaesineja, häämondiguru Lonnie Smith jõudis ka Tallinna) ja kõlas ka tõeline jazzihelide *tutti* – Eesti Raadio 1. stuudios astus üles koguni kaks bigbändi, aukülaliseks trompetist Tim Hagans.

Taavo Rummelit teatakse ammu kui meie kõige kõrgema fantaasialennuga jazz(kontra)bassisti. Oma mitmekülguse tõttu on ta ka kodumaise jazziareeni nõutuim selle pilli mängija (neid võib meil paraku üldse üles lugeda vaid ühe käe sõrmedel). Seista ligi 90 minutit üksilaval oli talle kindlasti vääriiline loominguiline väljakutse ja hea näide sellest, mis võib juhtuda, kui midu mingisse kindlasse konteksti (ja saatemuusiku rolli) surutud mängija “vabaks lasta”. Vastu üldlevinud arvamust on kontrabass tegelikult väga paindlik instrument, nii peavoolu jazzis (Niels Henning Ørsted Pedersen, Christian McBride) kui ka “piirideta muusikas” (Renaud Garcia-Fons) ja akadeemilises nüüdismuusikas. Olin enne Rummeli sooloõhtrit viibinud vaid ühel meeldejäädaval soolobassi kontserdil – Claude Tchamichiani omal Tallinna raeokojas. Prantslase filigraanne etteaste oli omamoodi *hardcore*: vaid mees ja pill ilma igasuguste lisadeta. Taavo Rummel kasutas küll kahte bassi, ohtralt elektroonikat, valgust ja videot, kuid ka tema kontserdil keskendus tähelepanu bassi mahukale toonile, mida ta töötles ja värvis, siiski ilma pilli põhiolemust varjutamata.

Rummeli kõlapalett ja muusikaline mõtlemine avaldavad muljet. Ta on suuteline looma (tänu *loop*’imisele) keelpilliansambli või ka -orkestri intensiivset kõla, kasutama bassi perkussiivseid ja sonoristlikke omadusi ja samas vastandama kõigele sellele poognaga bassi (akustilise) avaruse. Poolteise tunniga ette kantud segu omaloomingust ja improvisatsioonist näitas ka Rummeli stiilihaaret:

Taavo Rummel ja tema mõttelennud kontrabassil.

FOTO HENRY TIMUSK

väga nauditav oli ilma igasuguse elektroonikata esitatud barokse loogikaga pala, samas paelusid ka elektriliste abimeeste najal ehitatud suure pingetõusu poole liikuvad paljuhäälsed, kuid alati selge faktuuriga lood. Taavo Rummeli kontsert kandis pealkirja “Mõtted” ning need mõtterännakud arenesid vägagi kaugele.

9. oktoobril alustas oma stuudiokontsertide sarja Estonian Dream Big Band (Tallinna Filharmoonia hakkab Eesti Raadio pikkade traditsioonidega kontserdipaigas, 1. stuudios, korraldama nii EDBB kui ka teiste kollektiivide kontsertsalvestusi). Enne meie jazzis esindusorkestrit astus üles Otsa kooli BB, mis esines Siim Aimla käe all ja mille kohta võib öelda: töö käib. Ainus tõeliselt küps muusik selles etteastes oli külalisena laulnud Kaire Vilgats, kes alustas kui tõeline *blues*

shouter, kuid demonstreeris ka osavat *scat*-laulu ning ballaadimõistmist. EDBB esitas koos dirigent Örjan Fahlströmi ja trompetist Tim Hagansiga rootslase kompositsioone, mis on sageli loodud just Hagansi introvertset mängustiili silmas pidades. Fahlström on hea orkestritundja, kes leiab küllap inspiratsiooni ka nüüdismuusikast. Ta kasutab rohkesti põnevaid võtteid, sealhulgas mitmekihilist faktuurit, kus vastanduvad erinevad tempod ja meetrumid, kuid sageli on tal materjali ülearugi ja puudu jääb kujundiselt ning eredatest leidudest. EDBB *tutti* kõlas suurepäraselt, peale Hagansi mängisid kuulama panevaid soolosisid ka saksofonistid Raivo Tafenu ja Siim Aimla.

Sama päeva õhtul pakkus tippasemel jazzit ka Tallinnas oma peaesinejat näidanud “RainbowJazz”. Lonnie Smith on tuntud kui *jazz-funk*’i prohvet, kes mängib häämondorelit, pilli, mida meie lavadel näeb haruharva ja meie mängijate sõrmede all peaaegu mitte kunagi. Smithi kahetunnine kava oli oodatust mitmekesise: selle refräänina kõlasid küll aeglased ja ülimalt toimivad gruupid, kuid mees mängis ka bluusi ja standardeid. Ühe aeglase bluusi ja sellele järgnenud ballaadi tarvis tuli lavale ka Lembit Saarsalu. Teisest Saarsaluga koos mängitud palast kasvas välja valsimõõdus jämm, kus Smith näitas end ülimalt spontaanse ansamblipartnerina ja demonstreeris (nagu teisteski lugudes) oma oskust kaua pinget kruvida ja viia sooloarendus plahvatusliku kulminatsiooni. Häid soolosisid mängisid ka trummar George Fludas ning eriti kitarrist Peter Bernstein, kes on spetsialist orelikombodes mängimise alal ning selle valdkonna üks taganõutumaid kitarrimehi terves laias jazzimaailmas. Estonia kontserdisaali jaheda akadeemilisuse kiuse hoovas vähemasti kontserdi kahe viimase kolmandiku jooksul lavalt nakatavat mängurõõmu, mida võrtsitas hea muusikaline (ka musikaalne) huumor. Viimast pakuvad kaugelt tulnud meil sageli – küllap on põhjus selles, et artist on võõral ja külmal maal, (kontserdi alguses) sageli ka külma publiku ees ja just nali sulatab jää.

Kohtumised

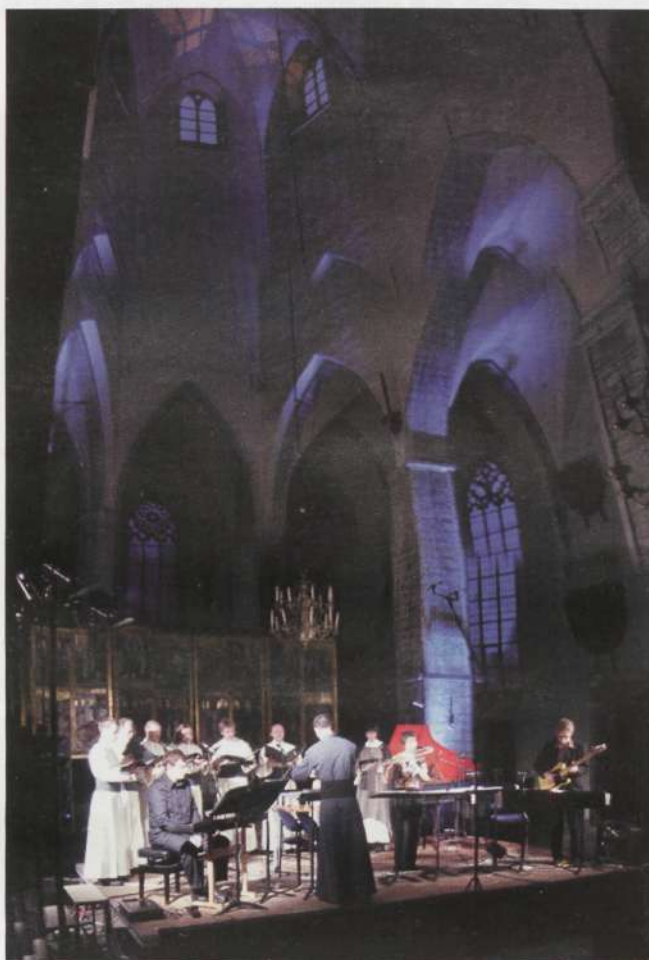
GERHARD LOCK

29. septembri õhtul kõlas Niguliste hämara valguse ja kõrge laega kirikulöövis maagiline gregooriuse laul. Sellega sulandusid ühte nii akustiliste sooloinstrumentide kui ka elektroonilise muusika kõla. Üleminekud ühest teosest teise olid sujuvad, peaaegu märkamatud (esimesel hetkel tajus ainult kogenud kuulaja, millise helilooja muusika parajasti kõlab). Olen Vox Clamantise ja Küberstuudio ühiskontserdil, kuid kaugel kontserdil olemise tundest, sest Niguliste on ehitud kõlade, värvide ja valgusega. Kõlaruum on avatud kogu maailma loomingule, olgu see õhtumaade keskaja ja kaasaegne muusika või muusika, mis ajendatud erinevate maailma rahvaste loomingust (nii muusikaliselt kui ka tekstiliselt). Käesolev etteaste pole Vox Clamantise ja Küberstuudio esimene ühiskontsert, kuid seekord õnnestub neil erinevate muusikaliste maailmade ühtseks tervikuks sidumine eriti veenvalt.

Kontserdi märksõnadeks olid kunstiteose ja muusikastiilide piiride ületamine, kõlavärvide sulandumine ja kontserdipaiga mõiste laiendamine. Leidus nii *musique concrète*'i kui ka elektro-akustilise muusika tunnuseid, kuid tegemist polnud pingsalt taotletud multimeedia-üritusega, vaid nagu loomulikult üksteist täiendava, ajendava ja vajava kavaga. Võib-olla ei tabanud muusikaline tulemus iga kuulaja maitset, kuid kahtlemata olime ühe veenva, meie ajastu atmosfääri peegeldava muusikasündmuse tunnistajad, milles võib leida kurbust, kirge ja eksootikat, aga ka religioossust ja taevast rahu.

Hoolimata ühendatud kontseptsioonist jäid Vox Clamantis ja Küberstuudio kui täiesti erinevad ansamblid oma profiilile truuks. Küberstuudio astus sellel kontserdil üles uue kavaga, millest pole kadunud modernistlik mõtlemine, kuid sellesse sulandub oluliselt rohkem ka meditatiivsust või religioossust. Peale selle on tegemist eesti muusika kavaga, varem esitati paljuski maailma suurkujude loomingut (Stockhausenit, Manoury'd, Saariahot jt).

Vaheldumisi gregooriuse lauluga ("Jeremija nutulaulud", ofertorium

Kõlade, värvide ja valgusega ehitud Niguliste kirik oli seekord Vox Clamantise ja Küberstuudio kohtumispaigaks.

FOTO TARVO HANNO
VARRES

"Super flumina", Psalm nr 21 ja hümn "Nunc sancte nobis") kõlasid Galina Grigorjeva "Lament" flöödile (2000), Mart Siimeri "Esimene ja teine" bassflöödile, kitarrile, orelile ja süntesaatorile (esiettekanne), Monika Mattieseni "Mandragora" bassflöödile ja elektroonikale (esiettekanne), Tõnu Kõrvitsa "Tuule tuba" bassflöödile ja elektrikitarrile (esiettekanne) ning Toivo Tulevi "Du, ewig Du" flöödile, tšellole ja klavessiinile (Martin Buberi luuletusele, 2001).

Vox Clamantise koosseisus laulsid Kadri Hunt, Tõnis Kaumann, Taniel Kirikal, Raul Mikson, Jaan J. Leppik, Erik Salumäe, Joel Vahermägi, Siim Valdmets ja Mikk Üleoja, kunstiline juht Jaan-Eik Tulve. Küberstuudio ridades esinesid Monika Mattiesen (flöödid, kuns-

tiline juht), Jaak Sooäär (elektrikitarr), Martti Raide (süntesaator), Ene Nael (klavessiin), Aare Tammesalu (tšello), Margo Kõlar ja Hans-Gunter Lock (elektroonika).

Eesti Kontserdi hooaega läbiv kontserdisari "Kohtumised" on Vox Clamantise avastusretk, kus otsitakse sildu tavaliselt üksteisest eemal seisvate helimaailmade vahel, üllatuslikeks matka-kaaslasteks on Küberstuudio, Villu Veski ja löökpilliansambel, Voces Musicales Ensemble ja Hortus Musicus. Sarja kavades on olulisel kohal eesti heliloojate (Tõnis Kaumanni, Tõnu Kõrvitsa, Monika Mattieseni, Mart Siimeri ja Helena Tulve) uudisteoste esiettekanDED. Sarja produtsent on Madis Kolk.

Saariaho ja Sellars – uued nimed ooperimaailma kaardil

HEILI VAUS-TAMM

Kaija Saariaho ooperi "L'Amour de loin" ("Kauge armastus") Soome-esietendus 16. septembril Soome Rahvusooperis.

Libreto: Amin Maalouf

Lavastaja: Peter Sellars

Kunstnikud: George Tsybin, Martin

Pakladinaz, James F. Ingalls

Osades: Gerald Finley, Dawn Upshaw,

Monica Groop

Dirigent: Esa-Pekka Salonen

Soome Rahvusooperi koor ja orkester

Kaija Saariaho on oma 2000. aastal loodud ja nüüd Soome publiku ette jõudnud ooperiga "L'Amour de loin" astunud tänapäeva ooperimaailma novaatorite ritta. Väga oluline partner selles on lavastaja Peter Sellars. Mees, kes on uuendanud ooperilavastamise põhimõtteid – kui mitte teoorias, siis praktikas küll.

Ooper "Kauge armastus" evib kolmekordset uudsust: tekstis, lavalises tegevuses ja meloodikas. Teose kandepind on suuresti libretos, liibanoni-prantsuse kirjaniku Amin Maaloufi ida ja lääne, naise ja mehe ning jumalaarmastuse loos. Poliitilises, psühholoogilises, filosoofilises ja erootilises loos. Ja nagu uuele ooperisuunale kohane, on teksti palju, see on tihed, kõnekas ja muutlik ning omab märkimisväärset kirjanduslikku väärtust. Lugu on 12. sajandil Prantsusmaal elanud trubaduur Jaufré'ist, kes "on küll õppinud kirjutama õnnest, aga pole õppinud õnnelik olema". Jaufré armub palveränduri kirjelduste põhjal Püha Maa krahvinnaga Clemence'i, astub paati, et sõita üle mere armastatule oma luuletusi lugema ("kui ta punastab, tahan ma näha teda punastamas"), teel haigestub kahtlustest ja hirmust pettuda oma kauges armastatus ning kohale jõudes palub Clemence'il "asetada pea ta õlale, nagu näo, huuled huulte ligi" – ja nii lahkub trubaduuri rahuldust leidnud hing tema kehast. Rahuldust leidnud seepärast, et trubaduurietikas ongi surm armastatu käte vahel ülim, mida

Saariaho ooperi meloodilisus mõjub värskest ja kaunilt, tuues heliloojale väarikaid auhindu ja publikumenu.

FOTOD SOOME RAHVUSOOPERI PRESSIOSAKOND

võib saavutada. Poolhullunud Clemence aga tõstab selili vees lamades – kogu tegevus laval toimub umbes kümnesentimeetris vees – käe taeva poole ja otsib oma ahastuses jumalat: nüüd oled Sina mu kauge armastatu.

Jumal ja armastatu sulanduvad ühte

Libreto fenomen seisnebki selles, et seda saab vaadelda nii lääne kui ida poolt, lugeda nii piibli kui araabia keskaegse luule võtmes. Idamaadel oli keskaja kultuurile

oluline mõju, ja üks ooperi kandvaid ideid ongi araabia luulest pärit kujund armastatu ja jumala ühtsusest – neid ei saa eraldada, nad on ühe nähtuse kaks väljundit. See mõte toimib mõlemalt poolt. Mees sõidab otsima oma armastatut, sisuliselt aga eneseteostust ja jumalat (palverännak Pühale Maale). Naise justkui valust hullunud palvest ei saa aru, on see pööratud jumala või surnud armastatu poole. Selles palves nad on üks.

Sellars arvab, et Saariaho ooper toob

vaataja ette väärtused, mis on kaasaja kultuurist kadunud. “Tänapäeva olukord, kus vastanduvad usud ja kultuurid, on talumatu,” ütleb ta intervjuus ajakirjale Rondo. “Nüüdisaegne lääne kultuur on võõrandunud surma mõistest.” Ja ta lisab, et kommertsialiseerunud heaolumaailmas, kus kõik soovivad (raha eest) täidetavad, jääbki armastus ainsaks, mida õilistab täitumatu unistuse oreool. Sellars ühendab ajastuid – võrdleb kesk-aegset igatsust kättesaamatu armastuse jälle tänapäeva virtuaalmaailmaga. “Ega armastuski ole muud kui vaid meie meelte konstruktsioon, väljamõeldis,” kirjutab ta sama ooperi Pariisi etenduse bukletis. Klassikaliste ooperite skandaalne kaas-aega tooja Sellars nimetab, et Saariaho “Kauges armastuses” on sama palju tegevust kui Mozarti “Figaro pulmas”, ainult et Saariahol ei kihuta tegelased mööda lava ringi, vaid tegevus on psühholoogiline, sisemine. Lavastuse pinge on tõesti viimase vindi peal.

Ja just selle sisemise tegevuse avastas Saariaho Messiaeni “Püha Franciscust” vaadates, mis tegi võimalikuks tema enda ooperi kirjutamise. “Enne ei kujutanud ma küll oma ooperis tavatähenduses füüsilist tegevust ette,” on helilooja öelnud intervjuus ajakirjale Andante. “Nüüd mõistsin, et olin seda liiga kitsalt võtnud. “Franciscuses” oli kõik väga sisemine.”

Sellars lavastatud Messiaeni “Püha Franciscus” ja Ligeti “Le Grand Macabre” olid 1990ndatel Salzburgi festivali tippthekedeks. Need olid olulised tähised nüüdisooperi kujundamises, mida Boulez oma kurikuulsa lausega “Põletage ooperimajad” näis taotlevat. Ja Peter Sellars on olnud selle protsessi üks lavastajanimedid, kes peab oma eesmärgiks ooperižanri tõstmist kaasaja interaktiivse kunsti tasemele. Tema käe alt on tulnud Adamsi ooperid “Nixon Hiinas”, “Klinghofferi surm” ja “El Nino”.

Neid seovad Saariahoga paljud pealtnäha juhused, tegelikult sarnased sisemised suundumused. Ka Sellars lavastatud Wagneri “Tristan ja Isolde” Pariisi Ooperis andis tõuke Saariaho “Kauge armastuse” sünnile ja mõjutas lavastajalikut. Wagner oli 19. sajandi lõpu, Saariaho 21. sajandi alguse ooperiuuendaja. Sarnane on neil ka igavese paari, armastuse ja surma kujutamine. Sellars

muide nimetab üheks oma lemmikteemaks hinge kehast lahkumise lavalist kujutamist.

Uudsed tehnilised ideelahendused

Lavastus on uuele ooperisuunale kohaselt hämmastav oma tehniliste lahenduste poolest. Laval lainetab vesi, kumbki peategelane püsib kaitstuna ja kuivana (ja vangistatuna) oma metallsammast ümbritseval keerdtrepil, mille ümber tõusevad ja laskuvad mehel kolm, naisel kaks bambustoru meenutavat klaassammast. “Põhitegija” on valgus, mis toob esile armastajate hingeseisundi. Kui muusikas vahetub orkestrikoosseis, värvuvad sambad ja bambustorud ülalt alla. Kulminatsioonides lõövad neil põlema sajad väikesed lambid – kas “kirklikus” punases toonis või silmipimestavalt sähvivas halastamatus valges. Videoprojektsioon laiendab veevälja tagaseinale, loob sillerdava ääretuse tunde – tühja külma maailma, kus Clemence vees kahlates ringi kihutab ja lõpuks alistunult vette vajub, vaid käsi jumala poole välja sirutatud. Vett käiakse algul vaid meeleliigutuses sõrmeotsaga katsumas. Igavlevad ja arglikud, kasvavad nad oma armastuses sisukaks ja ... meeletuks.

Modernistliku taustaga helilooja modaalne meloodilisus mõjub värselt ja kaunilt, see on ka üks Saariaho viimase aja muusika ning sellegi ooperi publikumenu põhjusi. Uusmeloodilisuse teeb sisukaks juhtmotiividest ning tegelaskuju loomusest (ka kultuuri- ja rahvuslikust taustast) välja kasvanud intonatsiooniring. See aitab ka heliloojal muusikalist dramaturgiat arendada ning publikul seda mõista. Tugev elamus on koloristlik helikeel – palveränduri kõrge noodi võtab üle koor ja kasvatab võimsaks mühinaks, ooperi lõpus “närtsib” klarneti üksik noot.

Nii sisult kui ka teostuselt modernistliku põhjaga romantiline ooper, seega siis juba uus-uusromantilisus. Ja sellisena nimetatakse ooperit “L’Amour de loin” 21. sajandi esimeseks suureks ooperiks, meie aja sisukaimaks teoseks. Kahes lavastuses on see juba jõudnud kuue esietenduseni Euroopas ja Ameerikas, 2003. aastal sai helilooja selle eest ülihinnalise Gravemayeri preemia.

Käisin viimastel NYYD-festivalidel ja Eesti Muusika Päevadel, peas mõlkumas küsimus, kas on juba muusikas midagi, mida võiks nimetada 21. sajandi muusikaks. Jututoad Steve Reichi ja Gavin Bryarsiga olid küll põnevad, aga kõike seda olin kuulnud juba seitsmekümnendatel aastatel Leo Normeti loengutes. Ja nende muusikaline helikeel on ka samast ajast. Nad elavad “vanast rasvast”, kui nii võiks nende elavate klassikute kohta öelda. Isegi meie Arvo Pärt on palju nüüdisaegsem ja muutumisvõimelisem.

Püüdsin leida märke 21. sajandist ka mujalt: igapäevases elust, luulest, kunstist. Ikka seesama *déjà-vu*-tunne. Ja äkki andis saatuse mulle imelise juhuse läbi vastuse – Kaija Saariaho ooperi “L’Amour de loin” esietendusel Helsingis sain aru – jah, siin ongi see metafüüsiline 21. sajand, mida olin otsinud. Ometi oli kuupäevaks mittermidagiütlev 16. september 2004. Selleks ajaks oli Euroopa juba vähemalt kaks korda 21. sajandit vastu võtnud...

Saariaho räägib väga lihtsatel teemadel, kui armastuse teemat lihtsaks võib nimetada. Oma muusikas mõtleb ta 20. sajandi elektrooniliste stuudiote-katsetuste vaimus, aga annab selle kogemuse edasi naturaalpildidel sümfooniaorkestri ja inimehääle kaudu. Tulemus on tõesti vapustav. Ja kui ooperi lavaletoomise meeskonnas on Peter Sellars, Dawn Upshaw, Monica Groop, Esa-Pekka Salonen jt, siis on tulemus maailma muusikaelu raputav ja rahvusvaheline meedia ei ole kiitusega kitsi. Ka Eestis oli möödunud hooajal midagi suurt aimata, sedakorda Helena Tulve ooperi “It Is Getting So Dark” esiettekandel Linnateatris.

Sirje Normet

Helilooja, organisator, õpetlane, dirigent, pianist, esseist, vajadusel näitleja. Maailmavaatelt vasakpoolne, meelsuse tõttu jälitatud (mille kõigegea pole tegelnud ajupotentsiaalilt ületamatu Ühendriikide "intelligence"! ja Ameerika-vastasuses kahtlustatu. Ameerika hääle otsija. Nagu ka George Gershwin, kes samuti Brooklynist pärit ja Rubin Goldmarki õpilane; nagu ka Leonard Bernstein, kes parim Coplandi dirigeerija. Ent kui Gershwin ja Bernstein aimasid ameerika häält afroameerika pärandi ülemhelides, siis Coplandile oli looduslaste kaotatud süütus ja uus urbanistlik džungel vaid sobiv foon, mille taustale luua oma käänuline, vätkuvalt vahe poeetiline keel, mis osutus ühtaegu arusaadavaks keskmisele ameeriklasele ja inspireerivaks rajufuturistidele.

Ebamugav Aaron Copland

14. november 1900 Brooklyn, New York – 2. detsember 1990

Tarrytown, New York

23. september 1962, New York, Lincoln Center. Algab galaõhtu, mis peab sisse pühitsema New Yorgi filharmoonikute uue asupaiga. Kavas on Beethoveni "Gloria" Missa Solemnisest, Coplandi "Connotations", pärast vaheaega Vaughan Williamsi "Serenade to Music" ja Mahleri Kaheksanda sümfoonia I osa; dirigendipuldis Leonard Bernstein. Coplandilt ekstra avamise puhuks tellitud "Connotations" mõjub jääkülma dušina. Helid tarretavad publiku ning selle asemel, et uudisteost kas või pelga diplomaatilise käteplaginaga tunnustada, on reageeringuks "a confused near silence". Kontserdi lõpul heidab aastapäevad esimese leedi rollis olnud Jackie Kennedy teose autorile: "Oh, mister Copland!" Vaid nood kolm sõna pillabki "looking radiant", ent silmanähtavalt piinlikkust tundev Jackie Kennedy.

Ehkki meil üksikasjalik teave publiku jäätumise kohta puudub, võib arvata, et pärast aeglast keskmist löiku toimus hangumisprotsessis järsk kiirenemine. Nurgeline ja väitlev algusteema, mis oma selgelt varèse'iliku vaimu tõttu iseenesest ähvardavam kui tavaliselt, publikut vaevalt et rabas, sest sama laadi teemasid oli

Copland korduvalt kasutanud teostes, mille pealkirjadest uhkas juba ette prentensioonikust, ohtrasõnalisust, isegi ülespuhutust: "Statements" (1935), "Lincoln Portrait", "Fanfare for the Common Man" (mõlemad 1942). See on dodekafoonia, mis muudab "Konnotatsioonide"

Kui Coplandi muusikat, mitte ainult ta "karmi", vaid ka pealtnäha "lihtsa" perioodi loomingut kuulata vaatevinklist, mida ei ähmasta natsionaal-eksootilis-rahvalik eelhoiak, siis selgub, et tegu pole kaugeltki vastutuleliku ja lepitava, vaid hoopis omal kombel agressiivselt nõudliku muusikaga.

harmoonilise koe iseäranis torkivaks just siis, kui sooloklaver nülib akordid tämbripihust ning annab väljendusjõu dissonantsidele. Teose keskpaiga läheduses paiknev löökpilliepisood, mis kõlab tsiitaadina Varèse'ilt ("Ionisation"), oli olnud hädasignaal, tulevaste katastroofide ettekuulutus. Ja tõepoolest, sealt edasi, löökpillidel rulluva äkilise, lõpetava *crescendo*'ni välja, muutub orkester järjest agressiivsemaks, meenutades mõnigi kord Messiaeni "Turangalilat" ja Varèse'i "Arcanat".

Mis oli Coplandile pähe karanud? Tahtis ta nende sonoorsete ähvardustega rikkuda valitud publiku pidu, kus vipid lootsid kuulata midagi eriti tähtpäevaliku ja iseäranis "ameerikalikku"? Copland pole süüdi. Kõlaatmosfääride suhtes vastuvõtliku loojana oli temalgi neoavangardismi epohhil õigus oma helikeelt pisut ajakohastada! Ning ajal, mil ameeriklaste sõjategevus Vietnamis järk-järgult intensiivistus, oli poliitiliste sündmuste tähelepanelikul jälgijal Coplandil hulk põhjusi kuulaja meelerahu mõne lisadissonantsi ja kõlalise ohjeldamatusega häirida ning Jackie Kennedyle piinlikkust valmistada. Tõsi on aga see, et publikut kogu hie-

rahilise skaala ulatuses, esimesest leedist kuni märksa madalama ühiskondliku staatusega muusikakriitikute ja -teadlasteni läbistanud rahutus ja ebamugavustunne kõnelesid sügavast vastuolust. Mõni kiiduväärt erand välja arvatud, olid peaaegu kõik näinud Coplandis heliloojat, kes tihti peale, ja meelsasti, pakkus oma värvikate, erutavate partituuridega rahuldust publiku uitlevale fantaasiale ja vaatamänguile. Alanud oli see juba kahekümnendatel, kui ta oma helikeelde, mis pärast kolm aastat kestnud õpinguid Nadia Boulanger' juures Pariisis oli omandanud täiusliku rafineerituse, oli toonud džässija blusielemente ("Organ Symphony", 1924, "Music for the Theatre", 1925), ning jätkunud kolmekümnendatel ja neljakümnendatel, kui ta loomingsusse suges Ameerika põhja-, lõuna- ja lääneosas pärit folkloori (balletid "Billy the Kid", 1938, "Rodeo", 1942, "Appalachian Spring", 1944; instrumentaalteos "El Salon México", 1936; filmi ja lavamuusika). Sel kombel oli Coplandist saanud Roosevelti ajastu bard, kes nii kodus kui ka välismaal oli populaarseim ameerika helilooja "süvamuusika" poolelt.

Tollest eksootilis-natsionaalrahvalikust tõlgendusest jääb välja väike hulk kammerteoseid, kus Copland, lunastamaks kõlaliste ahvatluste teel tehtud patte, näib olevat ülle tõmmanud koreda askeedipalaka. Iseloomulik on see just mõningatele klaveriteostele: Klaverivariatsioonid (1930), Sonata aastast 1941, Klaverifantaasia (1952–1957) ja hiljem, aastal 1972 kirjutatud "Night Thoughts" (austusavaldus Charles Ivesile). Arengulise variatsiooniketi-na töötlevad need karmid teosed tõrkisid kõlaobjekte, mis olemuselt on pigem aforistlikud motod kui teemad selle sõna meloodilises tähenduses: esimeses kahes teoses on tegu vabalt dissonantsete ja atonaalsete, kahes viimases vabalt dodekafooniliste ja seriaalsete "deklaratsioonide" ning "proklamatsioonidega".

Tõsiasi, et ameerika kuulsaim ja esinduslikem natsionaal-eksootilis-rahvalik helilooja külvas oma loometele, pani aeg-ajalt plahvatama noid viitsütikuga pomme, häiris, kui mitte just muusikakriitikute ja -teadlaste und, siis nende teadvust igatahes. Ja nad rabelesidki ihust ja hingest, et muuta need lõhkekehad kahjutuks ja heita kategooriatesse liigi-

360 kraadise keerise keskel.

Coplandi varjupaik Mehhikos Tepoztlánis.

Hämaruses Thornton Wilderiga.

FOTOD INTERNETIST

tamise kaitsva tara taha. Nimekas ameerika muusikateadlane Gilbert Chase, kes Coplandi kolmekümnendate aastate loomingsus täheldab tõsimässajalike teoste kontsentratsiooni, surub monumentaalse "America's Music" teises väljaandes (1966) džässist märgistatud kahekümnendate ning "imposed simplicity" tempolit kandvate kolmekümnendate ja nelja-

kümnendate aastate vahele veel "period of austerity". Sel kombel tekitab Copland vähem muret ning kriitika südametunustus on vaigistatud. Copland inimese ja kunstnikuna aga on tükkideks kistud ja vääriti mõistetud.

Meil, kes me toonaste hindajatega võrreldes naudime eelisolukorda vaadelda nähtusi pikemas ajaloolises perspektiivis, tuleb nood tugeva ja tervikliku isiku killud jälle ühte liita. Ja mitte üksnes austusest tumma tuha vastu – tuhastamine oli Coplandi vääramatu tahe –, vaid ühtlasi ja eeskätt kultuurilise, professionaalse kohuse tõttu. Muusikas kuulub Coplandi poolehoid nurgelisele intervallikale tugevaile teemadele, mis jõulise sõnakuuse või sügava lüürilisusega manavad esile kas looduse, urbanistliku keskkonna või metafüüsilise tajuga seotud üksildust ja eemalolu; rütmides ja meetrikas eelistab ta kompleksseid põimumisi, kõlas teravust, dünaamikas isegi jõhkraid kontraste; materjali töötlemisel kasutab kas äärmiselt isikupärast "arenguvariatsiooni" või "mosaiigivormi". Ja nii alati ja kõikjal – koostisaineid mõistagi erinevalt doseerides –, sõltumata sellest, kas tegu on vähem-rohkem tõsise, rohkem-vähem eksootilise või džässiliku loomeperioodiga. Coplandi huvitas kõik, mis teda 360 kraadi raadiuses muusikaliselt ümbritses. Mitte ainult Schöenberg, kes teda mõjutas oma "arenguvariatsiooniga", vaid ka Webern (eeskätt just tämbri osas); ta valikuid mõjutasid Stravinski, Milhaud..., kõik tugeva isikupäraga loojad, välja arvatud need, kes püüdisid liigse eksperimentaalsuse suunas, nagu varane Cowell, või liialt ülistasid neoklassitsistlikku ja -romantilist maneerlikkust nagu Barber.

Kui Coplandi muusikat, mitte ainult ta "karmi", vaid ka pealtnäha "lihtsa" perioodi loomingut kuulata vaatevinklist, mida ei ähmasta natsionaal-eksootilis-rahvalik eelhoiak, siis selgub, et tegu pole kaugeltki vastutuleliku ja lepitava, vaid hoopis omal kombel agressiivselt nõudliku muusikaga. Ning tol 23. septembri õhtul New Yorgis oli Jackie Kennedy ja vippide seltskond seda muusikat õigesti mõistnud. Omal kombel – mõistagi.

Gianfranco Vinay ja Gianni Morelenbaum Gualberto mõtteid lühendatult vahendanud Mailis Põld

JUBILATE

Üks koor läbi aja

Eesti Rahvusmeeskoor 60

KAIE TANNER

Eesti on teada olevalt ainus koht maailmas, kus viiekümne kuue mehe ametlik põhitöökoht on meeskoor. Ka see põhitöökoht, Eesti Rahvusmeeskoor ehk RAM, on ainulaadne nähtus. Veel ainulaadsem ehk seetõttu, et RAMi loomine kuuskümmend aastat tagasi oli suuresti üheainsa mehe töö.

Kui riik ja valitsus andsid Gustav Ernesaksale ülesande luua professionaalne koor, oleks enamik dirigente asutanud sega- või kammerkoori. Ernesaks, Moraavia õpetajate meeskoori kuulnud ja sellest vaimustunud, tegi meeskoori. Ja oh imet, polnud nõukogude korra oludes kedagi, kes oleks selle koori loomise ebapraktilisuse (suurvormide jaoks ju segakoosseisu vaja) või repertuaaripuudu-

se (profisegakooridele sobivaid teoseid on maailma muusikaliteratuuris teadagi rohkem) tõttu kahtluse alla seadnud. Ernesaks ütles: Saagu meeskoor! Ja meeskoor sai.

Alguses oli

... kaheksakümmeliikmeline meeskoor, kus noodist lugejaid kuigi palju ei leidunud. Peadirigent oli A ja O, võis laulja päevapealt lahti lasta, kui tahtis, ja "ükski ametiühing ei kõhinud" (Kuno Areng – K. T.). Ernesaks valis lauljaid katsetel häälematerjali järgi ning võttis hääled, mis talle meeldisid. Proov oli nagu proov ikka: pikk ja põhjalik partiide õppimine, millele eelnes hommikune mio-mio-mi. Impulsiivne Ernesaks trampis vahel

jalgu või virutas proovisaali ukse väljastpoolt pauguga kinni ega tulnudki tagasi. Kuni järgmise päevani muidugi. Ja päevi jagus, sest partiide õppimine kestis nädalaid, ühe kava ettevalmistamine aga üle kahe kuu.

Gustav Ernesaksa õpilane ja kauane RAMi dirigent Olev Oja: Partiisid õpetas Ernesaks ise ja see oli pikk protsess. Ta pani igas häälerühmas eraldi paika, kuidas liigub meloodialiin, kuidas kulgeb vookaali pinge – ühesõnaga, kõik. Alles siis, kui asi hakkas ligilähedaseltki tema ettekujutuseni jõudma, tuli sisuline töö, ehkki selleks ajaks – nii kolm nädalat oli juba töötatud – oli kõigil lauludest kõrini. Siis ütles Ernesaks, et nukk on olemas, aga nukk on surnud. Võttis aja ma-

RAM paneb nurgakivi Gustav Ernesaksa monumendile.

FOTO RAIGO PAJULA/
EESTI PÄEVALEHT

ha, rääkis iga loo koori jaoks põhjalikult lahti ja näitles läbi ka. Järgnes kontserdisaali etapp, kus proovid kestsid poolteistkaks nädalat – selle ühe saaliproovi vastu, mis praegu antakse – ja kus Ernesaks kavasis läbi laulis, et kontrollida, kuidas lood üksteisega sobivad, haakuvad jne. Tollased kontserdid koosnesid kümnest kuni kaheteistkümnest lühikesest loost ja Ernesaksa väitel oli tal sellise kontserdi ettevalmistamiseks vaja kaks ja pool kuud.

Repertuaaris oli algul enamasti eesti kooriklassika, mille interpreteerimiseks Ernesaksa emotsionaalsus imehästi sobis. Sellisel kavavalikul oli siiski ka oma põhjus – ta ei tundnud maailma kooriliteratuuri kuigi hästi. Eestis oli karismaatiline Ernesaks aga koorijuht number üks ning seda aastakümneid. Nii nagu RAM oli sõjajärgses Eestis tükk aega koor number üks, andes sada kümme kontserti aastas.

Kuno Areng (RAMi dirigent 1966–1990): RAM oli meelelt populaarne. Näiteks Tartus anti ühe kavaga viis-kuus kontserti järjest, ülikooli aula “silmini” rahvast täis. Sama lugu Estonia kontserdisaalis ning Riias. Ernesaks võttis publikul käest kinni ja viis ta endaga kaasa. See oli otsekuu võitlus, mille ta tahtis võita, ja enamasti võitis ka – ükski sümfoniakontsert ei saanud sellist aplausi kui RAM!

Ernesaksa kõrval töötasid RAMiga alati ka teised dirigendid, kuid ta jäi peadirigendi kohale 1975. aastani (seejärel jätkas sel kohal Olev Oja) ja kunstiliseks juhiks kuni surmani.

Uus muusika, uued näod

... ilmusid meeskoori kuuekümnendatel aastatel. Kaksikümne aastat üsna ühelelaadset muusikat esitanud RAMis tekkis äratundmine, et koori kava vajab uuendamist. Eesti muusikasse tulid “noored vihased mehed”, nagu Tormis, Pärt, Sink, ning nende looming jõudis ka RAMi repertuaari. Ernesaks oli algul skeptiline ja jäigi ise klassikalise liini juurde, uudisloomingut hakkasid juhatama Areng ja Oja. Nemad olid ka Ernesaksa kõrval esimesed iseseisvad dirigendid, kes said välja paistva ja kaaluka kontsertväljundi – peadirigent andis neile roheline tee.

Kuno Areng: Ernesaks ütles ikka, et no see muusika ei tule välja ega hakkagi tulema, aga ta haistis, et uut suunda on vaja toetada. Ise ei juhatanud ta isegi Tormise “Lauljat”, mis on ometi pühen-

datud Ernesaksale.

Varsti tekkis noorte dirigentide vahel omamoodi tööjaotus: Olev Oja juhatas rohkem eesti muusikat ja suurvorme, Tallinna Kammerkooriga kaasaget muusikat praktiseerinud Arengule jäid Barber, Kikta, Poulenc, Falikov, Tanejev, Salmanov jt. Kuna lauljad olid “vana” repertuaariga harjunud, tekitas uus kava algul vastuseisu, kuid tänu “uute tükki-” suurele publikumenule lahenes olukord üsna rahulikult. Kõik kavad arutati endiselt Ernesaksaga läbi, Filharmoonia kunstinõukogu RAMi asjadesse ei sekkunud. Tsensuurist püüti jõudumööda kõrvale hiilida ning esitatud said nii Tormise “Maarjamaa ballaad” kui ka “Juhan Liivi sarkasmid”. Muusikalise haridusega lauljate osatähtsus järjest suurenes.

RAM oli kogu NSV Liidus kuulus ning tegi regulaarselt pikki Venemaa reise (mille ajaks küll paljud lauljad haigeke püüdsid jääda). Aeg-ajalt pääses koor ka välismaale (selleks ajaks olid kõik lauljad terved). Üks tähtsündmusi oli 1989. aastal toimunud Ameerika turnee, kus RAM koges taas määratud publikumenu.

1980ndate lõpul hakkasid aga Eesti saalid RAMi kontsertidel tühjemaks jääma. Ühiskond muutus, inimestel tekkisid uued huvid ja koorimuusikale alternatiivseid meelelahutusvõimalusi tuli järjest juurde. Kontserdipubliku tähelepanu kandus suurel määral äsja tekkinud,

Gustav Ernesaks, Eesti Rahvusmeeskoori asutaja.

uut ja huvitavat pakkuvale Filharmoonia Kammerkoorige. RAMi kummitas rutiin, koor väsis ja tase langes. Tasapisi hakkas muusikaringkondades ja varsti ka ajakirjanduses liikuma mõtteid ja kuulduma väljaütlemisi RAMi vajalikkuse teemadel. 1990. aastal lahkus koori juurest Kuno Areng, järgmisel aastal ka Olev Oja.

Järjekordsed muudatused

... algasid aastast 1991, kui RAMi nõukogu kutsel alustasid kooriga tööd Ants Soots (1994. aastast peadirigent), Ants Üleoja (kuni 1997) ja Hirvo Surva (lahkus 1992). Uued dirigendid kuulasid kogu koorikoosseisu üle ja praakisid vähem võimekad lauljad välja, asemele tulid noored, kellest suur hulk laulab RAMis tänini.

Loomulikult töid uuendused taas kaasa vastuolusid: vanad lauljad süüdistasid dirigente koori lammutamises, kõrvalt “kiibitsejad” ebakompetentsuses. Pärast Ernesaksa surma elavnes arutelu teemal “miks seda RAMi üldse vaja on”. Kultuurimaastiku ümberkujundamise silde all tõstatatigi mitmel korral meeskoori laialisaatmise küsimus, kuid õnneks ei läinud tollane kultuuriminister Jaak Allik otsustavate muudatustega kaasa.

Uuel peadirigendil Ants Sootsil tuli meeskoor madalseisust välja tuua ning leida uued eesmärgid ja väljundid. Tema prioriteetideks said uus ehk seni laulmata meeskoorirepertuaar, eesti muusika salvestamine ning vokaalsümfoniilised suurvormid.

Paraku tuli aga ka Rahvusmeeskooril kohaneda turumajandusega ehk hakata lisaks kunstilistele väärtustele arvestama kontsertide külastusarvude ja müüginumbritega. Veel hakkas RAMi elu järjest enam määrama Eesti Kontserdi kunstinõukogu – lisaks koori enda nõukogule.

Ants Soots: Kuna oleme Eesti Kontserdi kollektiiv, siis esitame iga aasta jaanuaris sealsele kunstinõukogule oma hooajaplaani. Võib juhtuda, et öeldakse: “Sorry, vaat seda kava pole mõtet teha, seda dirigenti ärge kutsuge, ja üleüldse on teil siin veebruaris kolm nädalat vaba aega, mida te siis teete? Paratamatult on kunstilise kollektiivi ja kontserdiorganisatsiooni huvid erinevad, viimast huvitab peamiselt, mitu kontserti, kui palju rahvast ja kui palju “pappi” sai... Plaadistamine näiteks jälle ei huvita.

Tänu uuele korrale muutus koori töö süsteemsemaks, kui varem juhtus, et

kevadkontserte kavandati jõulude paiku, siis nüüd planeeriti hooaeg tervikuna. Atraktiivseks müügiartikliks said aga suurvormid, ja peamiselt muusikaloo kuulafondi kuuluvad segakoorikesksed teosed, mitte peadirigendil meeles mõlkunud meeskooorisuurvormid.

Suure koori, orkestri ja solistide kombinatsioon on läbi aegade hästi müünud ja müüb ka edaspidi. Mida rohkem esitajaid ja mida kõvemini laulavad, seda parem. Nii on selge, et pärast Eesti Raadio Segakoori likvideerimist suurenes RAMi koormus vokaalsümfooniliste suurvormide vallas tublisti. Vajalikke naislauljaid palgati algul mitmest kohast ja ka ükshaaval, hiljem püüti kokkuleppeid sõlmida ühe kindla naiskooriga. Paraku on sealjuures alati oht, et amatöörnaiskoor jääb oma suutlikkusest professionaalsele meeskoorile alla ja suurvormi ettekandest ei pruugi midagi välja tulla.

Üsna loogiliselt on erinevatel aegadel ja erinevates peades liikunud ideed RAMi baasil päris oratooriumikooriga luua. Selle koosseisu vajalikkus ei tekita kahtlusi, kuid naiste juurdepalkamiseks tulnuks meeste arvu vähemalt neljakümneni kärpida ja ilmselt kadunuks RAM siis peagi sootuks.

Ants Soots: Praegune viiekümne kuue liikmeline koosseis on vähim, millega veel töötada saab. Tegelikult on meie repertuaar juba praegu piiratud: RAMi kunagistes kavades leidub kaheksakümnele meeskoorile kirjutatud teoseid, mis täna viiekümne kuue mehega lauldult kõlavad sootuks teisiti.

Tänane Eesti Rahvusmeeskoor

... on toonud eesti muusikale esimese "Grammy". Käega katsutav rahvusvaheline tunnustus seisab pisikese kuldse toruga grammofooni näol RAMi peadirigendi toas ning annab järjekordset tunnistust sellest, et maailma ainus professionaalne meeskoor on igati oma nime vääriline.

Praegu ei kahtle RAMi unikaalsuses ja vajalikkuses loodetavasti enam keegi. Kuuskümmend aastat tagasi alustanud poolamatöörlikust meeskooriga on kujunenud professionaalne stabiilse tasemega kontsertkollektiiv, millel on nii Eesti kui ka maailma koorimuusikaaluse kindel koht. Nii pikaajaline kogemus väärrib esiletõstmist ja kasutamist. RAMile kirjutatud ja pühendatud teoseid on kümneid, koori poolt salvestatud CDsid kaheksateist, neist ligi pool eesti muusikaga ning

Kuno Areng:
"Peadirigent oli A ja O, võis laulja päevapealt lahti lasta, kui tahtis, ja "ükski ametiühing ei kõhinud"."

Ants Soots: "Maailma kooriliteratuuris on veel palju meeskoorikeskseid suurteoseid."

FOTOD KALJU SUUR

neliteist Ants Sootsi peadirigendiks oleku ajal.

Kas RAMi vajalikkus Eesti muusikaaluse on emotsionaalne või reaalne?

Eesti Kontserdi direktor Aivar Mäe: Emotsionaalne. Loomulikult emotsionaalne. Aga see on samasugune küsimus nagu: kas Eesti vajab kümme teatrit? Praktiliselt saaks ju ühega hakkama, regionaalpoliitiliselt ja kultuurivõimaluste paljususe mõttes ei saa.

Samamoodi ei saa hakkama RAMita.

Kas RAM on praegusel muusikaturul konkurentsivõimeline? Unikaalset nähtust peaks olema väga lihtne müüa.

Aivar Mäe: Ei ole. Turul määrab kõik hinna ja kvaliteedi suhe. Näiteks Inglismaal on kaheksakümme amatöörmeeškooriga, kes laulavad nagu kulda. Muidugi jäävad nad kvaliteedilt RAMile alla, aga neid on kontserdiprojektides-

se lihtsam müüa, sest RAMi sõidutamine Euroopasse on niivõrd kallis. RAMi kvaliteet maksab tavalisest turuhinnast liiga palju rohkem, seda ei saa võtta populaarse müügiartikliks.

Viimastel aastatel on RAM andnud kunagise saja kümne kontserdi asemel seitsekümmend kuni seitsekümmend viis kontserti aastas. Vähenemise põhjusi on mitu: RAMi kvartetide esinemisi enam koorikontsertide hulka ei loeta, sama ka vana samas kohas kuut kontserti järjest ei anta, jaburaid tellimusi vastu ei võeta, tähtpäevalisi esinemisi on vähendatud, püütakse vältida sama kava pikaaegset ekspluateerimist. Ühesõnaga – kvaliteeti eelistatakse kvantiteedile.

Ants Soots: Kontsertide arvu saab suurendada ainult kunstilise taseme arvelt. Kui RAM teeks ainult elitaarkavu, oleks meil ilmselt umbes kakskümmend kontserti aastas.

RAMis kolmeteistkümne aastaga au kartust äratava töö teinud Ants Sootsi leping lõpeb järgmisel aastal. Tema asemele tuleb meeskoori ajaloo esimene välismaalasest peadirigent – lätlane Kaspars Putniņš.

Eesti Rahvusmeeskoor kümne aasta pärast

... on muidugi ennustusvaldkonda kuuluv küsimus, aga siiski?

Ants Soots: Putniņš jätkab põhiarusamades praegust suunda, kuid tahab edasi minna senisest keerukama helikeelega teoste poole ja tuua kavadesse kuulsate tänapäeva heliloojate muusikat. See on õige tee, ehkki peab arvestama reaalse lauljapotentiaaliga. Vokaalsümfooniliste suurvormide ettekandmine jätkub nii mees- kui segakoorina, maailma kooriliteratuuris on veel palju meeskoorikeskseid suurteoseid.

Vähemalt korralduslikult muutub RAMi töö suuresti. Kui Ants Soots töötas kooris ja kooriga iga päev, siis järgmine peadirigent veedab rahvusmeeskoori ees neliteist nädalat aastas. Ülejäänud ajal töötavad kooriga külalisdirendid.

Aivar Mäe: Ilmselt on RAM kümne aasta pärast sama kvaliteetne koor kui täna. Uus peadirigent toob kaasa veidi teistsuguse repertuaari ning loodetavasti tema ideed realiseeruvad.

Rahvusmeeskoor jääb.

P. S. Suur tänu Urve Lippusele ja Saari Tammele, kes mind lahkesti oma RAMi-teemalise uurimustööga tutvuda lubasid!

Frederick Matthias Alexanderi lugu

Frederick Matthias Alexander sündis 1869. aastal Tasmaanias. Töötades näitlejana, kaotas ta oma karjääri tipul hääle. Ta hakkas oma hääle kadumise põhjusi ise uurima, jälgis end teksti ütlemise ajal mitme peegli abil ja avastas, et rääkides tõstab ta lõuga, tõmbab pea taha ja alla, nii et selle raskus vajub lihisambale. Sellega lõi ta kõris suure stressipiirkonna, mille tulemuseks olid probleemid häälepaletga.

Sisseõpitud valeharjumusi võis peatada vaid neid inhibeerides. Inhibitsiooni (stimulile või ärritajale automaatse reageerimise peatamine) avastamine ja selle harjutamine andis tulemusi. Alexanderi kehakasutus paranes, hääl taastus. Tema käest tuldi järjest enam nõu küsima. Kui ta püüdis oma saavutust seletada, siis oli tal varsti selge, et ainult rääkides see ei õnnestu. Kord oma kolleegile selgitades, kui oluline on lihaste optimaalne toonus ja vaba kukal, asetaski ta kätt tema kuklale ning märkas, et suunav informatsioon kandus edasi ka käe kaudu. Nii avastas ta nn käetöö. Austraalias juba tummusest leidnud, kolis Alexander 1904. aastal Londonisse, kus elas ja tegeles oma tehnikaga õpetamisega kuni surmani 1954. aastal.

Oma vaateid on ta käsitlenud neljas põhjapaneevas raamatus: "Man's Supreme Inheritance", "Constructive Conscious Control of Individual", "The Use of Self" ja "Universal Constant of Living".

Nii mõneski muusikakõrgkoolis, näiteks Londoni Kuninglikus Muusikaakadeemias, on Alexanderi tehnika õppekavas, seal töötab iga päev kümme õpetajat. Ka Eesti Muusikaakadeemias toimuvad regulaarsed Alexanderi tehnika tunned. Lisaks sellele on EMA täienduskoolituse programmis juba neli aastat Alexanderi tehnika nädalalõpu kursused. Ühele sellisele kursusele tulid Eesti seni ainsale Alexanderi tehnika õpetajale Maret Mursa Tormisele appi veel Päivi Saraste Soomest ja Masoumeh Atabaki-Melrose Irimaalt. Vestlesime pärast kursuse lõppemist.

Kas Alexander avastas midagi täiesti ainulaadset?

Maret Mursa Tormis: Alexander avas-

tas looduses valitseva printsipi. Bioloog George Coghill, kes uuris selgroogseid, tuli mõned aastad hiljem samadele järeldustele, millele Alexandergi, ning avaldas talle oma tunnustust. Ja nimelt – pea, kaela ja ülaselja omavaheline tasakaalustatud, dünaamiline ja pidevalt muutuv suhe on tervik, mis määrab meie koordineeritud liikumise. Teisiti öeldes: "pea juhib ja selg järgneb". Jälgige väikseid lapsi, nende liikumises on see veel rikkumatult näha!

Puudutame natuke Alexanderi tehnika põhitõdesid.

Keskendudes ainult lõppeesmärgile, viime end tihti ülepingesse, mis lõhub meie toetava telje, selja pikkuse ja laiuse, kaotame protsessis olemise ja vahendid, millega tulemust saavutada. Tehnika aitab meil taastada oma loomulikku telge, mis omakorda tagab ökonoomse lihastoonuse ka kõige pingelisema soorituse ajal.

Kõik algab asendist, kui lamad sellili, jalad põlvist kõverdunud ning pea all on raamatud.

"Aktiivne poolpikali asend" on vaid üks töövahend, kus koostöös gravitatsiooni jõuga saame teadlikuks ülearustest lihasingetest ja õpime neist loobuma. See pole mitte suikuv või lõdvestunud seisund, vaid tihe mõttetöö.

Mida annab Alexanderi tehnika muusikutele?

Tehnika aitab teadvustada ülearust pillimängu- või lauluasendites ja õpetab seda peatama. Muusikud võiksid olla teadlikud oma kehast kui peenest instrumendist, mis vajab samuti häälestamist. Ideaalne oleks, kui õpetajad oskaksid juba algklassides näha iga kasvava lapse proportsioone ja ka arvestada nende pideva muutumisega, et vältida hilisemaid vigastusi.

Mitmed muusikapedagoogid, kes on Alexanderi tehnika kursuse läbinud, on hiljem kas helistanud või kirjutanud oma kogemustest ja sellest, kui palju see on aidanud neid töös oma õpilastega.

Keskkoollis õpetatakse anatoomiat – ka Alexanderi tehnika algtõdesid võiks igaüks teada.

Palju te olete oma praktikas näinud probleemidest vabanemist?

Rohkem, kui loota oskasin. Kursustele võib tulla inimene, kes on seesmiselt valmis nagu küps õun ja vajab ainult ühte "suunda". Õpetaja üksi ei tee midagi ära, vajalik on õpilase enda kõrge motiveeritus, soov muuta oma harjumusi. Koostöös, aktiivse mõttetöö abil see toimubki – tagasitulek protsessi juurde, kohaloleku juurde.

Masoumeh Atabaki-Melrose, praegu Irimaal tegutsev Alexanderi tehnika õpetaja, tutvus tehnikaga esmakordselt koolitõrjuna. Tema ajalooõpetaja oli ühtlasi ka Alexanderi tehnika õpetaja. Osteopaariaõpingute ajal puutus ta taas Alexanderi tehnikaga kokku ning läks lõpuks seda ka ise edasi õppima.

Mis teid Alexanderi tehnikas kütkestab?

Masoumeh Atabaki-Melrose: See tehnika aitab inimest taas üheks tervikuks saada ja selle abil iseenast leida, see on üheaegselt praktiline ja ebatavaline. Inimene pole kunagi valmis, tema keha on alati muutumises. Midagi tehes, kas joostes või klaverit mängides, mõeldakse eelkõige distantsi peale või minnakse nii muusika sisse, et unustatakse iseenast ära.

Muusikasse tuleb tagasi tuua mängija, tema eest hoolitseda.

On Alexanderi tehnika teie arvates mingit tüüpi meditatsioon?

Seda ma ei arva. Sa töötad oma närvisüsteemiga, annad ajule informatsiooni. Me muutume elu jooksul väga programmeeritaks, meie tegevused on lõputu kordamine, ka närvisüsteem tardub sellesse. Alexanderi tehnika aitab näha meie harjumuste puudusi, kuulata oma keha vajadusi. Alexander ütleb selle kohta: "kasuta ennast tervikuna".

See pole ka nagu jooga?

See pole ei harjutuste kompleks ega positiivne mõtlemine, kuid ta on põhjalik ümberõpe. Vastavalt vajadustele: kui tahad klaverit õppida, lähed klaveriõpetaja juurde, kui soovid oma keha ja vaimu vabastada, võid minna Alexanderi tehnika

õpetaja juurde.

Kas Alexanderi tehnikaga saab tegelda üksi või peab seda üle kordama?

Keha harjumused on nii tugevad, et ka muutununa peab endale asju pidevalt uuesti meenutama. Alexanderi tehnika õpetaja õpib ise kolm aastat, aga ta peab ka edaspidi ise õppimisprotsessis olema. See on väga dünaamiline ala.

Lauljaharidusega Päivi Saraste jõudis Alexanderi tehnika juurde probleemide kaudu, mis tekkisid laulmisega.

Laulmine tundub olevat kõige keerukam musitseerimisviis?

Päivi Saraste: Mina ütleksin, kõige lihtsam. See on miski sügaval meie sees. Laulmine on vanem kui rääkimine.

Kas Alexanderi tehnikast saab abi ka siis, kui laulja kaotab hääle?

Jah, kui ta seda soovib, on valmis muutuma. See pole muidugi lihtne, sest harjumuste jõud on tugev. Ebaefektiivseid harjumusi on eriti raske muuta.

Räägin seda iseenda kogemusest, sest mina tõesti arendasin oma halbu harjumusi, kuna arvasin, et need on head. Lõpuks olin nii tüdinunud sellest, kuidas ma laulan. Mõtlesin isegi, et kui see on ainus viis laulda, siis ma parem lõpetan. Kuid kui ma hakkasin Alexanderi tehnikaga tegelema, mu hääle muutus. Vaba hääle, mis pääses välja, oli algul peenike nagu sääse pirin. Aga tunne oli hea ja hääle ulatus suurenes kahe ja poole oktaavini. Tasapisi läks hääle ka tugevamaks ja muutus kõvemaks kui kunagi varem.

Nimetage mõned Alexanderi tehnika põhiprintsiibid.

Alexanderi tehnika on võimalus õppida asju taas kõige lihtsamal ja loomulikumal viisil tegema. Me ei pea mitte õppima, kuidas asju hästi teha, vaid jätma vana halva viisi.

Alexanderi tehnika võimaldab end paremini tundma õppida. Aga kui sa ei taha endaga kohtuda, teed sa midagi pinnapealsemat, lähed massaaži või lased õpetajal endale ette öelda. Inimesed on erinevad ja on erinevaid meetodeid. Ükski meetod pole kõigi jaoks.

Mulle on jäänud mulje, et Alexanderi tehnika on ühtlasi tugev meditatsioon.

Seda võib ju meditatsiooniks pidada, aga tegelikult on ta pigem teadlik mõtlemine.

Alexanderi tehnika taastab loomuliku rühi. Maret Mursa Tormis ja Mikk Üleoja.

Mikk Üleoja:

Alexanderi tehnikat tundma õppides oli valgusesähvatuses tähelepanek või miks ka mitte öelda selgusehetk, et keha reageerib aktiivselt minu mõtetele. Justkui primitiivne, kas pole? Võib ju küsida, et mis selles nii erilist on? Alexanderi tehnikaga praktiseerimisega algust tehes saabus moment, mil märkasid, et suudan oma tähelepanu suunates lihaspingeid vabastada või leevendada. See oli sügavalt puudutav ning väga tõeline ja elav kogemus. Tahes-tahtmata jõudis kohale ka arusaamine, millisest allikast pärinevad probleemid, mida nüüd Alexanderi tehnika abiga lahendada püüan. Meie keha elab läbi või n-õ võngub kaasa kõikidele meie mõtetele. Võib ehk isegi öelda, et igal mõttel on füüsiline vastet. See on vaimustav perspektiiv. See võib olla ka hirmutav perspektiiv, aga kindlasti ei saa sellest mööda vaadata. Mulle näib, et Alexanderi tehnika sobib igasugustele vajadustele. Oluline oleks siinkohal rõhutada vajaduse olemasolu. Piltlikult öeldes: saab vastata ainult sellele küsimusele, mis on esitatud.

Rahunemine ja keskendumine. Masoumeh Atabaki-Melrose (vasakult teine) ja Päivi Saraste (seisab tagareas) töötamas kursusest osavõtjatega.

FOTOD TÖNU TORMIS

Sa kasutad oma mõtlemist juhatamaks keha asju õigesti tegema. Nii meditatsioon kui ka Alexanderi tehnika nõuavad maharahunemist.

Igatahes vajab Alexanderi tehnika head

Karin Hallingu:

Mina avastasin Alexanderi tehnika endale nii, nagu seda on teinud ilmselt paljud inimesed. Kui tervisehäädad lähevad nii suureks, et ei jõua enam kannatada, siis proovitakse ja katsetatakse ju kõike, mida vähegi soovivatatakse. 1999. aasta sügisel hakkasin tõsiselt valmistuma Muusikaakadeemia klaverilõpueksamiks ja vigastasin oma käsi. Otsisin abi igalt poolt, kuid 2000. aasta sügiseks olin ikka veel samas seisus, st ei saanud üldse klaverit mängida. Lisaks vaevasid mind suured kaela- ja õlavalud. Siis kuulsin, et akadeemias on selline aine nagu Alexanderi tehnika. Algul kahtlesin sügavalt, kas see mind aitab. Kuid sõbranna soovitas, et tema on palju abi saanud ja minu ma proovigu vähemalt. Läksingi, ja esimeses tunnis tundsin kohe, et see on miski, mida olen otsinud.

Alexanderi tehnika vaatleb inimest kui tervikut. Kui toimuvad muutused füüseses,

kontsentratsiooni.

Sõltub, mida kontsentratsiooni all mõista. Kui see on sooritusele keskendunud eriti pingestatud seisund, siis sellist kontsentratsiooni me Alexanderi tehnikas ei oota. Tuleb hoopis oma mõtteid rahustada, et

siis tekivad muutused kindlasti ka mõtlemises. Alexanderi tehnika on jätnud kogu minu olemusele suure jälje. Kõigepealt olen saanud tagasi oma tervise. Käed on korras ja akadeemia lõpetatud. Ise tunnen, et olen täiesti teine inimene kui neli aastat tagasi. Suhtumine iseendasse ja teistesse inimestesse on palju muutunud. Elu on läinud lihtsamaks. Klaverit mängides olin varem väga pinges. Nii visuaalselt kui ka kõlalisele on mäng teistmoodi. Olles jätnud kõrvale üleaurused liigutused, on muusikale keskendumine ja sellest arusaamine palju kergem. Arenguruumi on kindlasti veel tohutult. Alexanderi tehnika on minu jaoks nagu narkootikum, et mida rohkem teed, seda rohkem tunned vajadust selle järele. Enda tundmaõppimine on huvitav ja nauditav protsess.

Inglismaal õpetatakse Alexanderi tehnikat peale kõrgkooli ka tavalistes koolides. Selle poole võiks ka Eestis püüelda. Noorem eas on harjumuste muutmi-

nad ei rändaks ringi. See on lääne inimesele väga raske.

Kas ida inimestele oleks see lihtsam?

Hiinlastel on ju *taiji*, mis on omal kombel üsna lähedane Alexanderi tehnikale.

Mis on lauljate peamised probleemid?

Tõde on selles, et hea laulmise alus on hea hingamine. Arvatakse, et lauldes on peaaegu hingata piisavalt sügavale. Õpetajad ütlevad alati: sa ei ole piisavalt sügavale hinganud. Unustatakse aga, et kõige efektiivsem on vaba hingamine.

Kui vaadata suuri lauljaid, ütleme näiteks Kiri Te Kanawat või Cecilia Bartolit, kas neil on loomu poolest hea vaba hingamine?

Paljudel suurteil lauljatel pole sugugi looduse poolt antud vaba hingamist. Näiteks Cecilia Bartoli. Ta on väga ilus naine, kuid tema laulmist on vaev vaadata, ta nägu läheb nii krampi ja pingesse. Kui hingamine on vaba, siis näeb inimene ka lauldes välja nii nagu alati. Kiri Te Kanawa on selles mõttes palju parem näide, ta laulab palju loomulikumalt.

Keda Alexanderi tehnika ei aita?

Kui inimene ei taha, siis ta ei muutu. Võib teha käetööd või kasvõi akrobaatikat, sellest pole kasu, kui inimene on vastu. Me pole imetegijad.

ne palju lihtsam ja kiirem. Ja Alexanderi tehnika koolides – see oleks revolutsioon Eesti hariduses, mis mõjutaks tervet meie ühiskonda!

Helena Tulve:

Arvan, et Alexanderi tehnika sobib kõigile, kellel huvi ennast mitte ülemäära kulutada, eriti neile, kellel on igapäevaelus pidevaid pingsituatsioone – õppimaks nendega hakkama saama.

Mulle on Alexanderi tehnika andnud mõtlemisainet, enese ja ümbritseva jälgimise ja tajumise mõnu ja ka tegutsemise kergust. Ta on andnud ka teadmise, et tööd endaga võib teha igas olukorras ning tülikad igapäevategemised võib muuta põnevateks ülesanneteks.

Eesti muusikaklassika kultuurihuvilise raamaturiulile

TIIU TOSSO

Eesti Muusika Infokeskus on rikastanud meie lugemis- ja kuulamisvara kolme sümpaatse väljaandega. Need on kompaktsed raamatukesed koos CDga Cyrillus Kreegist (ilmus 2003), Gustav Ernesaksast ja Hugo Lepnurme (2004).

Idee tekkis 2003. aasta jaanuaris ajendatuna vajadusest välja anda Kreegi salvestatud helidid, mis asuvad helilooja majamuuseumis Haapsalus. Mõte arenes ja küpses, kuni "nõõbi külge sai ülikond õmmeldud" – Tiia Järg autorina ja Kaja Irjas toimetajana panid kokku käepärasel formaadis kakskeelse (tekst paralleelselt eesti ja inglise keeles) raamatukese "Cyrillus Kreek – composer/helilooja", mis on varustatud rohkete fotodega. Väljaanne leidis kohe hea vastuvõtu ja sellest tehti kordustrükk.

Järgnesid Tiia Järgi kirjutatud Gustav Ernesaks (esilrus toimus päev enne laulupidu) ja kuu aega hiljem Hugo Lepnurme (autor Ivalo Randalu). Kaja Irjase sõnul on muusikaklassika sarjas igal aastal plaanis kaks väljaannet, tulemas on Eduard Oja ja Järgi ootavad Olav Roots ning Peeter Süda. Raamat on kavandatud ostjale soodsas hinnaga, heliplaat justkui boonuseks. Tekstid on koostatud selliselt, et nad oleksid võimalikult informatiivsed, muutumata siiski liiga spetsiifiliseks või teaduslikuks.

19. sajandi lõpul ja 20. sajandi esimestel kümnenditel hakkas arenema eesti professionaalne muusika. Professionaalse kompositsiooniharidusega heliloojate põlvkond, Rudolf Tobias, Artur Kapp, Mart Saar, Peeter Süda, Heino Eller ja Cyrillus Kreek, Peterburi konservatooriumi kasvandikud, tõstsid eesti muusika rahvuspiire ületavale kõrgusele.

Eesti rahvusliku muusika kujunemisele jätsid sügavaima jälje Mart Saar, Heino Eller ja Cyrillus Kreek.

Kreegi looming pakkus järgnevatele põlvkondadele välja põhimõtteliselt

uue loomemeetodi. Ta kujundas uue respektiivse suhtumise rahvamuusikasse – nii selle kogujana kui ka asjatundliku kasutajana. Helilooja koostatud rahvaviiside kartoteek, mis asub Teatri- ja Muusikamuuseumis Kreegi kogus, sisaldab 5342 ühikut.

Rahvaviis jääb Kreegi teostes enamalt jaolt puutumatuks ja jagamatuks, mille ümbrus on pidevas muutumises, kuid mida ennast peab helilooja pühaks nagu *cantus firmus*'t. Kreek oli eesti heliloojaist esimene, kes rahvaviisiainelisi tsikleid luues arvestas viiside territoriaalse kuuluvusega (süüdid "Läänemaa", "Pärnumaa", "Setu sümfonia"). Tema loomingu põhiosa moodustab koorimuuksika. Originaalviisiga koorilaule ilmalikele ja vaimulikele tekstidele on üle kahekümne, rahvaviisitötlusi üle 700, koraalitötlusi rohkem kui 500. Enamik orkestrile või kammerkoosseisudele loodud süite sisaldab kooriteoste instrumentatsiooni. Kreegi CD-l on tema tuntumad ja armastatumad laulud: "Sirisege, sirbikesed", "Maga, maga, Matsikene", "Meie err", "Talvine õhtu", "Meil aiaäärne tänavas", Vaimulike rahvaviiside I vihik jt.

Gustav Ernesaksa fenomen on võimsam kui ükski ta tegevusala eraldi võetult. Eesti rahvale on Ernesaks laulupidude sünonüüm. Tema heliloomingu põhiosa moodustavad ligi 300 koorilaulu, umbes 20 soololaulu, viis kantaati ja viis ooperit.

1944. aasta sügisel alustas tööd Gustav Ernesaksa loodud kontsertmeeskoor, mis 1952. aastast kandis nime Riiklik Akadeemiline Meeskoor ja mis oli ainus professionaalne meeskoor toonases Nõukogude Liidus. See koor võitis sõpru koorimuusikale, ärgitas heliloojaid tulemuslikule koostööle.

Raamatu autor Tiia Järg küsib:

Mis oleks olnud rahva elus teisiti, kui Gustav Ernesaks oleks läinud mitte itta, vaid läände neil aastail, kui ajaloo tõm-

betuul pillutas tervet rahvast, aastail, mil Eestimaa kaotas kaks kolmandikku oma professionaalsetest muusikutest? Mida oleks Gustav Ernesaks teinud läänes ja mida oleksime meie, siiajäänud, ilma temata?

Väljaande lõppu on lisatud Ernesaksa elu ja tegevust kajastav kronoloogia ning õpilaste nimekiri.

CD Gustav Ernesaksa muusikaga annab ülevaate helilooja loomingust žanrite kaupa. Kõlab valik meeskoori-, naiskoori-, segakoori- ja soololauludest, katkend helilooja tuntuimast ooperist ja fragment näidendimuusikast (Tammlaane "Raudne kodu") ning mõned lastelaulud.

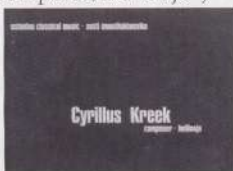
Organist, helilooja ja pedagoog Hugo Lepnurme oli orel- ja muusikaajaloo õpetajad Eesti Muusikaakadeemias ning töötas ka EELK Usuteaduse Instituudis.

Alates 1933. aastast esines soolokontsertidega Eestis ja välismaal, uuris orelimängu ajalugu ja kandis hoolt oreli säilimise eest. Lepnurme oli ka heliplaadisarja "Eesti orelid" algataja. Ta on loonud kolm kantaati, orel- ja klaverikontserti, poeemi "Emakeel" meeskoorile ja orelile, koori- ja soololaule. Lepnurme helikeel on süvenenult maalähedane ja klassikaliselt vormiselge. Ivalo Randalu kirjutab:

Hugo Lepnurme sündis, kui Esimest maailmasõda oli peetud kolm kuud, ja lahkus meist kümme kuud enne milleniumi, seega on tema elu nagu akolaad inimkonna dramaatilisimas ajapartituuris, mida nimetame XX sajandiks. Nagu igal inimesel oli ka temal selles täita oma partii...

Raamatu lõppu on lisatud Hugo Lepnurme helitööde, avaldatud raamatute, kirjutiste ja uurimuste nimekiri.

Eesti muusikaklassika sari annab hea ülevaate meie kultuuris oluliste loovisikute elust ja tegevusest. Populaarses ja ladsas vormis väljaanded kutsuvad ostma, lugema-kuulama ja mõtisklema meie muusikakultuuri kaunimate pärlite ja nende järjepidevuse üle.

POP JA ROCK

In memoriam Kalmer Tennosaar

MARGUS KIIS

2004. aasta, mis on niigi laastanud Eesti muusikailma, viis ära järjekordse kodumaise levimuusika suurkuju. 20. septembril suri laulja Kalmer Tennosaar, kes oli samas ka Eesti Televisiooni veteran ning üldse üks armastatumaid persoone. Tänapäeval kiputakse unustama, et Tennosaar oli neid väheseid eestlasi, kes oli populaarne kogu NSVLis, samas "ei õnnestunud" tal endale külge saada "Kremlis õõbiku" tiitlit. Kuigi Tennosaare hiilgeaegadest kuundikul planeedil on möödunud nelikümmend aastat, leidub tema laulude MP3sid allalaadimiseks Venemaa ja Ukraina internetilehekülgedel.

Kalmer Tennosaar sündis 23. novembril 1928. aastal Kiidjärvel. Terviseprobleemide tõttu lõpetas ta keskkooli alles kahekümne kahe aastaselt ja ka edaspidi polnud elusihid päris selged. 1950ndate algul õppis ta Tartu Õpetajate Seminaris ning mõnda aega ka Tartu Ülikoolis juurat. 1955. aastal tuli Tennosaar Tallinna ja sai tööd Eesti Raadio kooris. Helirežissöör Heino Pedusaar pani hea mikrofonihäälega lüürilist tenorit tähele ning soovitas teda solistik

raadio instrumentaalansambli juhtivale kitarrist Emil Laansoole. Laansoo julgus proovida ja esimesena lindistatigi üks itaalia lööklaul, eestikeelse pealkirjaga "Esimene kiri".

Kuna Eesti Televisioon alustas samal ajal tegevust just Raadiomajas, siis kandideeris hea välimuse ning hea diktsiooniga Tennosaar ka diktoriks ning saigi ETV esimeseks meessoost uudistelugejaks. See tõstis Tennosaare aktsiaid kõvasti: ta hakkas televisioonis rohkem esinema ka lauljana ning sai kiiresti rahva lemmikuks. Laansoo kirjutas Rootsi piraatradiojaama No repertuaarist maha magusavõitu Vahemere ja Ladina-Ameerika päritolu laulukesi, mis Tennosaare häälega hästi sobisid, ning suur populaarsus ei lasknud end muidugi oodata. 1956. aastal oli tal nii palju enesekindlust, et läks Tallinna Konservatooriumi klassikalist laulu õppima. Seal tuli siiski välja, et ooperilaval ilma võimenduseta laulmiseks oli Tennosaare hääli liiga nõrk ning väikese ulatusega.

1956. aastal sattus ta esimest korda filmi, Viktor Nevežini ja Kaljo Kiisa pro-

pagandateosesse "Juunikuu päevad", mis rääkis 1940. aasta kommunistlikust riigipöördest. Laulmine selles aga Tennosaare populaarsusele kahjuks küll ei tulnud, pigem vastupidi. Juba hakkasid tekkima isegi tõsised fännid, kes Tennosaare enda mälestuste järgi jälgisid tema korterist ning tegid muid tükke. Samuti võeti ta tööle ETV muusikasaadete toimetusse, kus ta hakkas ka sisulist teletööd tegema. 1957. aastal saadeti Tennosaar koos Uno Naissoo ansambliga Moskva Noorsoofestivalile, kus võideti senisest natuke tõsisema repertuaariga konkursil hõbemedal. Järgmisel aastal osales ta üleliidulisel estrada lauljate konkursil ja saavutas jälle teise koha. See oli juba tõeline edu.

Algasid kontserdireisid kogu N Liidus nii Emil Laansoo ansambli kui ka Lundströmi ja Silantjevi orkestriga. Esinemisgraafik muutus nii tihedaks, et 1962. aastal lahkus Tennosaar ETVst ja sai päris professionaalseks lauljaks ehk Eesti Riikliku Filharmoonia koosseisuliseks artistiks. Nüüd esines ta aga ka regulaarselt Moskvas Kesktelevisioonis, isegi kõige populaarsemates saadetes, näiteks aastavahetusprogrammides. Enne Tennosaart oli millegi sellesarnasega hakkama saanud vaid Georg Ots. Vaadates filmilõike tema esinemistest, pole tema menust raske aru saada. Oli rockieelne n-õ moetantsude ajastu. Tennosaar võttis järjest ette menurütmid, esitas neid särtsakalt ja efektselt. Ka tema koreograafilised võimed olid piisavalt head, et teda lausa kohalikuks Elviseks nimetada. Nii tutvustati nõukogude rahvale tšatšat, rumbat jm. Kõige menukam oli Tennosaar jenkalaulja ja -tantsijana, esitades seda Kesktelevisiooni saates "Kutsuv tuluks" soome keeles!

Tol ajal tutvus ta ka mitmete kuulsustega, lähem sõprus oli Tennosaarel maailma teise kosmonaudi German Titoviga, kellega teda ühendas huvi nii kuulsuse eest põgenemise kui ka luule etlemise vastu.

1960ndate lõpupoole hakkas Tennosaare täht noorte neidude hullutajana langema ning 1968. aastal naasis ta ETVsse muusikasaadete toimetajaks. Samal aastal tuli kusagilt idee teha saatesari spetsiaalselt lapslauljatega. Sarja nimeks sai "Entel-tentel" ning saatejuhiks Kalmer Tennosaar. "Entel-tentel" saavutas enneolematu populaarsuse ja Tennosaarest sai Onu Kalmer. Ta oskas

lastega hästi suhelda ning tema muhe-
mahe ekraaninaatuur sobis sellesse saa-
tesse ideaalselt. "Entel-tentel" oli nii
menukas, et hilisematel aastatel tuli
sellesarnaseid saateid ETV ekraanile
ridamisi.

Kuid enne legendaarset "Entel-
tenteli" lõppkontserti Estonia teatris
hukkus üks laululastest; tragöödia viis
Tennosaare tervise nii rivist välja, et
teda pidi asendama Georg Ots.

Hiljem kordas "Entel-tenteli" edu
selle järg "Trika-trei" ning mõlemast
sarjast anti välja LP.

1970ndatel jätkas Tennosaar ak-
tiivselt lauljana, esinedes nüüd rohkem
rahvaliku repertuaariga, olles
mõnes mõttes Artur Rinne mantlipä-
rija (kuigi viimane polnud tollal veel
oma lavategevust lõpetanud). Ta oli
1950.-1960. aastate staaridest üks vä-
heseid, kes jätkas, samuti sattus ta
aeg-ajalt veel Kesktelevisiooni, rääki-
mata ETVst, kus ta oli sagedane ek-
raaninägu.

1980ndatel pühendus Tennosaar
rohkem televisioonitööle, nii toime-
taja, saatejuhi kui ka paar korda ise-
gi lastelavastustes näitlejana. Tuntuim
saade oli eesti levimuusika ajalugu
käsitlev "Heli jälg". Laulmist ta ei
jätnud, näiteks oli ta esilaulja ETV
töötajatest koosnevas retromuusika-
ansamblis Con Amores, kus osale-
sid teiste hulgas ka Jaanus Nõgisto ja
Peeter Brambat.

1992. aastal siirdus Tennosaar
pensionile. Omamoodi protestiks ela-
tusraha väiksuse vastu läks ta Tallinna
Piimakombinaati valvuriks, andes
endiselt kõneainet. Hiljem osales ta
Keskerakonna ridades ka poliitikas,
olles mitmeid aastaid Mustamäe hal-
duskogu liige. Ta esines oma värvika-
te mälestustega raadios ja televisioo-
nis. 2001. aastal sai ta presidendilt
Valgetähe 4. klassi ordeni.

2000. aastal halvenes Tennosaare
tervis oluliselt, raskele maksahaiguse-
le lisandus Parkinsoni tõbi, kuid sel-
lest hoolimata jäi ta toredaks hea ju-
tuga Onu Kalmeriks. Muhedaid, hea
huumoriga pigitud intervjuusid andis
ta ajakirjandusele veel surma-aastalgi.

Inimene sureb päriselt siis, kui ta
unustatakse. Kalmer Tennosaarega se-
da niipea ei juhtu, sest teda mäleta-
vad lihtsalt nii paljud inimesed.

BAGATELLID * EESTI

Vana hea uus "Fantaasia" Klassikaraadios

Novembrikuus saab Klassikaraadio saade "Fantaasia" kuueaastaseks. Improvisat-
sioonilises saates saavad kokku kõikvõimalikud muusikastiilid ja ka see osa muusikast,
mida stiilide alla ei ole veel kunagi liigitatud. Sel hooajal teevad Klassikaraadios vana
head vaba muusika saadet väljakujunenud fantasööride kõrval ka mõned uued autorid:

Jaan J. Leppik:

"Fantaasia" on hetk helide jões, mis voolab ei-tea-kust ja ei-tea-ku-
hu.

Tuleb olla vaid hoolikas paadi-isand, et lodi parajasse voolu lü-
kata ja toda sääli hoida.

Seda, kui kõrged on lained, kas paistab päike, lendab üle jõe ves-
sipapp või jäälinn, ei oska paadimees päris täpselt ju kunagi öelda.
Ainult aimamisi. Küll aga võtab habemik paaditüüri taga vaimusil-
mas ette oma rännud ilmadesse, kuhu hing ikka on kripeldanud."

Kaarel Vanamõlder:

"Mängin "Fantaasia" saates neid viise, millega seostub mingi lugu.
Nõnda see lähebki: viis ja siis jutt, jutt ja siis viis. Öhtustel aegadel loe-
takse ju ikka midagi. Või lastakse enesele ette lugeda. Lood bretooni-
dest, aga mitte ainult. Kas või sellest, kuidas Filosoofi tänaval jalutab
naine ühe keti otsas kolme taksi ja üht kollit."

Jaan Tootsen:

"Olen natuke udupea ja taskud on igasugust sodi täis nagu kuueaas-
tasel, telekat ei vaata, meeldib männimetsa lõhn ja tuulekrabin akna-
praos. Eesti Raadio fonoteegis käin vaatamas plaadiümbriste kujundusi
– olen selle ala ekspert. Mida haigem kujundus, seda parem muusika."

John Grzinich:

"Nii nagu me elame ajas ja aeg liigub edasi, triivib ka helimaailm meie
tajusse ja sellest välja. Helide maailm või maa helin paisutab ajaraame
ja aeglaselt muutuvad struktuurid sünnitavad muusika: Maaheli."

Märt-Matis Lill:

"Vabal ajal armastan oma eeskuju Kanti kombel teoretiseerida kauge-
te maade üle. Erinevalt Kantist olen aga siiski jõudnud mõnikord ko-
dulävelt kaugemale. Hiljuti näiteks teostasin suure unistuse ja käisin
Bretagne'is. Seal mu fantaasiarännakud vist algavadki..."

Maria Mõlder:

"Mind köidavad kodumaised subkultuurid. Muusikast läbiimbu-
nud tudengina avastan tagantjärele progerokki ja selle järellai-
neid. Sekka piüan tubli teadlasehakatise pikikida kõike veetle-
vat – klassikast popini."

Aivar Tõnso:

"Palju on kasutatud terminit "eikellegimaa". Hea muusika ei kasuta kli-
šeesisid, ta väljendab iseennast, ta tuleb hingest, teeb seda ausalt ja õiges-
ti. Ta suhtleb, paneb kuulaja mõtlema ja viib teda edasi."

Liina Fjuk

Europa Festiva viib Eestit Euroopasse

PRIIT KUUSK

Kes mäletab mõnda huvitavat õhtut visiselt David Oistrahhi festivalilt Pärnus, märkas, et mitmed neist kuulusid sarja "Europa Festiva": Maya Homburgeri ansambli kavad, kolme Läänemere maa muusikutetrio, segakoori Latvija kontsert ja ühine õhtu Peterburi Akadeemilise orkestri ja solistidega, kus ka Neeme Järvi Smetana "Vltavat" dirigeeris. Viimast pidasid korraldajad "Europa Festiva" üheks keskseks kontserdikaks.

Mida "Europa Festiva" endast kujutab?

Tänu Oistrahhi festivali kunstilise juhi Allar Kaasiku pingutustele on see üritus ainsana Eestist end välja võidelnud rahvusvahelisele lavale: kõigepealt 2003. aastal Peterburi, üheks paljudest juubelisarjadest. 2004. aastal järgnenud Oistrahhi Festivali korraldatud projekti märksõna on muusikaline "ühistöö" ning ebatraditsioonilised kavad. Sest peaaegu kusagil ei esine ühel õhtul ainult ühe maa või selle maa muusikud, kus kontsert aset leiab. Kaasik tahab "Europa Festivaga" propageerida uut laadi Euroopa ühisfestivali ideed: maikuust detsembrini 2004 toimub Eestis ja üheksas välisriigis üle kahekümne kontserdi. Huvitav on ka kontsertide temaatiline rõhuasetus sarjades "Young European Talents", "Harmonics of Europe", "Chamber Europe".

EFi esimene kontsert toimus Budapesti Liszti Akadeemia saalis 9. mail, peategelaseks noortest muusikutest koosnev Solti Chamber Orchestra, kavas ka Galina Grigorjeva "Tsaarina Jevdokia nunnaks pühitsemise laul" ning Kuldar Singi Flöödikontsertiino. Enne Pärnu festivali anti kaks kontserti Kaunases, pärast Oistrahhi festivali on siiani toimunud üheksa kontserti seitsmel maal, mõne nendest on korraldanud ka EF partnerid, näiteks Lätis Liepājas.

Gdańskis, Poola kuulsas Balti mere Kultuurikeskuses esitasid Marko Martin, Allar Kaasik ja Kalev Kuljus kava, kus vaid eesti muusika viielt autorilt ning Tõnu Kõrvitsa esiettekanne "Wild Birds". Kaasik räägib siiani, "missuguste geniaalsete poistega" ta sel kontserdil üles as-

tus. Kaunase Püha Kolmainuse kirikus esitasid Anders Jonhäll, Allar Kaasik ja soome organist Markku Mäkinen reisi-laeva "Estonia" hukkumise mälestuskava. Juba tund enne kontserti oli Kaunases saal pilgeni täis. Kõlas ka kaks uut tellimusteost, rootslase Anders Nilssoni "Lamento" ja Erkki-Sven Tüüri kauaoodatud "Spectrum IV" tšellole ja orelile. Septembrikuus esitas sama trio Porvoo kirikus Soomes ning Gustavi katedraalis Göteborgis menukalt sama programmi.

Lätis, Sigulda kirikus, toimus kontsert tsüklist "Harmonics of Europe", peaesinejaks segakoor Latvija, külalissolistiks Allar Kaasik.

Silmnähtava "lābimurde" tegi EF sügisel Põhja-Itaalia kuulsaimasse muusikakeskusse Milanosse. 30. septembri õhtul oli duol Antti Siirala–Allar Kaasik 600 kuulajat mainekas Teatro Dal Verme, kavas ka Galina Grigorjeva ja Anne Ellerhein-Metsala teosed.

Intervjuus Milano ajalehele "Il Giorno nuovo" ütleb Allar Kaasik: "Europa Festiva" tahab luua uusi koostöösimeid Euroopa kontserdikorraldajate ja festivalide vahel. See on Euroopa Liidu festivaliteemal "uuenev ja ühinev Euroopa". Ka Oistrahhi festivalil oli sel aastal nelja maa heliloojate uute teoste esiettekandeid, mis tulevad üle ka "Europa Festivali". Tahame oma kontsertidega näidata, et Euroopa muusika on homogeenne tervik. Pakume teiste maade klassikute ja nüüdisautorite kõrval võrdväärse eesti muu-

sikat. Teiseks tahame rõhutada eri maade muusikute koostööd, see annab võimaluse koostada ebatraditsioonilisi kavu."

Kindlasti on tähendusrikas, et OF ja EF suudavad tellida uusi teoseid: Grigorjeva soolotšelloteose "Recitativo accompagnata" (aastal 2003 Peterburi esiettekandeks, EFi kavas tänava Pärnu kõrval veel Poolas, Itaalias, Iirimaa) ning Kõrvitsa, Tüüri ja Nilssoni eespool nimetatud oopuste kõrvale on tänava sündinud veel Grigorjeva "There is a Time for Autumn" rootslaste Kroumatale ning "Svjatki" Latvijale, moskvalaste Iraida Jussupova "Pošli nam Gospodi terpenja" ja Roman Ledenjovi "Rospev", leedulase Vidmantas Bartulise "I Like Marlene Dietrich", lätlanna Indra Riše "Kuningas Salomoni laulud". Uus teos on tellitud ka poola heliloojalt Henryk Mikołaj Góreckilt. Allar Kaasiku initsiatiivil käivad EFi kavandatava projekti ettevalmistused aastateks 2005/2006, mil tuleb keskpunkti Arvo Pärdi, Šostakoviči ja Mozarti looming nende tähtpäeva-aastail, aga ka kontserdisari Teise maailmasõja eel, ajal ja järel repressioonide ohvriks langenud heliloojate muusikast.

Milanosse jõuab "Europa Festiva" veel kord 12. detsembril, siis on esinejate tiim veel rahvusvahelisem ning meie muusikast kõlavad Kuldar Singi ja Galina Grigorjeva teosed. Kogu "Europa Festivali" pannakse pidulikult punkt Tallinnas 28. detsembril Kadrioru lossis.

Allar Kaasik tahab "Europa Festivaga" propageerida uut laadi Euroopa ühisfestivali ideed.

FOTO OISTRAHHI FESTIVALI ARHIIV

Muusika on ilus suhtlemine

Eesti Muusikanõukogu preemiad 2004

1. oktoobril, rahvusvahelisel muusika-päeval anti kätte järjekordsed Eesti Muusikanõukogu preemiad.

Preemia muusikaelu jaoks olulise ja väljapaistva tegevuse eest pälvis Eesti Muusikaakadeemia viiuliprofessor Endel Lippus.

FOTO KALJU SUUR TMMI ARHIIVIST

Milline on muusika osa meie praeguses ühiskonnas?

Ma toaksin sellega seoses ühe võrdluse Romain Rolland'i "Jean-Christophe'ist". Jean-Christophe ihkab Pariisi ja siis petub selles linnas. Tema sõber aga ütleb: ega Pariis ei ole veel Prantsusmaa, ei tohi lasta end välisest häirida.

Muusika osa meie praeguses ühiskonnas on suurem, kui me oletame. Kui palju meil on orkestreid! ERSO, Estonia teatri orkester, Tallinna Kammerorkester, Soome-Eesti sümfooniaorkester... Ja kuu-lajaid jätkub.

Mida muusika inimesele annab? – Teise elu.

On asju, mida ei maksa liialt torkida. Näiteks väljakujunenud haridussüsteemi ei tasu ülearu reformida. Oleks rumal mitte märgata, et Vene konservatoorium on parim. Neilgi on seda süsteemi praegu raske säilitada. Kas me tõesti peame kõik lollused kaasa tegema, miks me ei või märgata seda, mis meil on hästi? Midagi väga väärtuslikku võib kaduma minna.

Moskva professor Bronin pidas meil kunagi loenguid ja ütles muu hulgas: viiulimäng, seltsimehed, on lihtne, aga muusika on keeruline. Stanislavski uuris kord, mis on ühist suurte näitlejatel. Mida rohkem ta asjasse süvenes, seda selgemaks

talle sai: see on lihaste vabadus. Sama võib öelda ka viiulimängu kohta.

Preemia väljapaistva panuse eest eesti nüüdismuusikasse sai Helena Tulve.

Mis omadused on meie ajal, mida nüüdismuusika peegeldab?

Selles on kiireid rütme, närvilisi üleminekuid, meeletut infohulka, tehnoloogilisust. Teisalt tugevat vajadust seda hüplevust tasakaalustada, mis väljendub üli-aeglastes liikumistes, orgaanika otsimises. Tänapäeval tuleb väga palju koledust inimesele kätte kiiresti ja pealiskaudselt. Selles on võib-olla ka üks põhjus, miks uus muusika tahab vahel väljendada agressiivsust, pidetust. Midagi sellist, mis löikab nagu luust ja lihast läbi.

Nüüdismuusika on keerukas – teaduses või mingil muul alal toimivad need

FOTO KALJU SUUR

protsessid samamoodi. See peegeldab sedasama meie elu, mis pole ühe joo-ne alla kokku tõmmatav, ta on nii mitmene. Muusika on nüüdisajal küll ühelt poolt meelelahutus, aga samas varjupaik või oma-

ette olemise koht. See ei ole ju tegelikult paha, sest kus me ikka nii väga varjupaika leiame.

Sul on olnud edukas aasta.

On lihtsalt niimoodi välja kukkunud. Kui pidevalt midagi teed, siis tuleb hetk, mil see hakkab välja paistma, asjad hakkavad paremini õnnestuma.

FOTO PREMIO JAÉN

Viimasel kontserdil mängisid Beethovenit kuidagi väga teistmoodi, hästi huvitavalt. Kas see on seotud sellega, et oled Beethoveni-aegset fortepiano mänginud?

Need ongi mul fortepiano peal õpitud.

Kas sellest on pianistile kasu, kui tutvud ajastu instrumentidega?

Kui tehniliselt raskeid kohti oled fortepianol õppinud, siis on neid pärast palju kergem tavalisel klaveril mängida. See nagu vabastab. Forteplano on nii uus pill ja mulle ta praegu kohutavalt meeldib.

Kuidas klavessiin sinu kujutlust avardab?

Annab mingit vabadust rütmi suhtes. Klavessiinil ei saa mehaaniliselt mängida.

Miks said just muusikuks?

Kui mõelda, mille muuga ma oleksin võinud tegelda, siis ma midagi muud ei valiks.

Helilooja on midagi läbi elanud ja see kandub edasi. Kuuled seal tavalisi elust võetud asju ja emotsioone ja see on inimesele, kes mängib, suurepärane võimalus mitte midagi otse öelda ja samas kõiki oma tundeid väljendada. See on ju haruldane!

Kuulaja elab läbi sama. Sõnad on kuidagi konkreetseid ja võivad vahel haiget teha. Muusika on nagu iselaadne, ilusam suhtlemine.

Vahendanud Ia Rimmel

Muusikat Euroopa servalt

16.–21. novembrini väisab Eestit Türgi viulivirtuoos Nedim Nalbantoğlu, keda kitarril ja basskitarril saadab Bulgaaria äss Radi Kazakov.

Lähedased ja kauged

Nedimi ja Radi isakodud ei asu teineteisest kaugemal kui Tallinn Tartust, ometi on meestel taskus erinevad passid. Ühe sisse nõutakse Eesti viisat, teise sisse mitte. Ei ühe ega teise kodumaad peeta vennaliku europere heaoluliidu vääriliseks. Ometi on mõlemad sündinud “siinpool” Bosporust. Sofia ja Ankara vaatavad pikisilmi lojuva päikese suunas, kust kauaoodatud kutse kunagi ehk laekub. Tänapäeva poliitika ei tõmba Nedimi ja Radi vahele mitte ainult riigi-, vaid lausa tsivilisatsiooni piiri: üks jääb sünnilt kristlikku, teine islami tsooni. Mõnisada aastat tagasi oleksid nad mõlemad olnud sultani alamad, kuid üks oleks olnud “alam” kui teine... Bulgaaria vabanes otomani impeeriumi alt 1875. aastal. Ligi viissada aastat valdanud võõrvõimu meenutab tänaseni arvukas türklaste kogukond, mis moodustab ligi kümnendiku riigi 8 miljonist elanikust. Piiriladel on kahe rahva ajalood põimunud aga hoopis kauem.

Piirirüü Traakia

Umbkaudu 6.–2. aastatuhandeni e.m.a. tunti tänaseid Ida-Bulgaaria ja Loode-Türgi alasid Traakia nime all. Just seal olevat sündinud muistene lauluisa Orpheus. Nii Nedim kui ka Radi oleksid olnud tema kaasmaalased ehk siis traaklased. Traakia linnast Kardzalist on pärit näiteks Ivo Papasov, Bulgaaria rahvus-

Kuigi Nedim on oma jutu järgi “puhas türklane”, on ka tema pöörasest mustlasmuusikast läbi imbinud.

vaheliselt tuntumaid folk-jazz muusikuid. Tema legendaarsest Plovdivi pulmaansamblist on tuule tiibadesse saanud paljud tippmuusikud, teiste seas Radi Kazakov. Nedim kohtas Papasovit Prantsusmaal, kus nad mõned aastad tagasi väimustasid publikut mitmetel festivalidel.

Mustlaste maagia

Mustlane või mitte, Anatooliast Andaluusiani ei leidu pärimusmuusikut, kes ei kannaks mustlaspitserit. Rääkides maailma vanimatest ametitest, kuulub mustlasele kindlasti iidseima elukutselise meelelahutaja au. Kuigi Nedim on oma jutu järgi “puhas türklane”, on ka tema varjamatult läbi imbinud pöörasest roman'i muusikast.

Hinnanguliselt elab väljaspool Indiat tänapäeval umbes 12 miljonit mustlast, kellest ca 8 miljonit tunneb end enam-vähem koduselt Euroopas, eel-

kõige muidugi Balkani maades, Lõuna- ja Ida-Euroopas. Nedimi sünnikohas Kirklarelis tooni andvaist mustlasmuusikuist on sirgunud ületürgilisi staare. Prominentseimate hulka kuulub löökriisitamängija Burhan Öçal, samuti Kirklareli mehi, kes juhivad selliseid ansambleid nagu The Trakya All Stars ja Istanbul Oriental Ensemble.

The Balkan Messengers

Nedim ja Radi on vanad “relvavennad” ansamblist The Balkan Messengers, mida meenutab samanimeline album aastast 2001. Vaatamata sellele, et teed on hargnenud, tunnevad nad teineteist kui oma kümnet sõrme. Eestisse saabuvad nad Pariisi kaudu: üks Istanbulist, teine Brüsselist. Piirid ja distantsid ei ole takistuseks ei neile endile ega ka nende servast serva improvisatsioonidele. Filigraanses kokkumängus ei kuule usulisi ega muid lahkkelisid, kõlaga makedoonia, otomani, bulgaaria või mustlasviisid. Aga kuulata tasub hoolega, sest noote ühe ajaühiku kohta on rohkem, kui kõrv on kuulma harjunud, ja rütm on pisut kiirem kui “labajalg” või “kaerajaan”.

Hannes Pikkat

Nedim Nalbantoğlu ja Radi Kazakovi kontserdid toimuvad 17. novembril kell 19 Tallinnas Vanalinnastuudios, 18. novembril kell 20 Viljandi kultuurimajas, 19. novembril kell 20 Pärnus Ammende villas ja 20. novembril kell 20 Tartu Sadamateatris.

Eesti Muusikaakadeemia 85

Eesti Muusikaakadeemia tähistas sel sügisel oma 85. aastapäeva. Pidulikule kontsertaktusele Estonia kontserdisaalis eelnes pressikonverents, kus rektor Peep Lassmann andis ka ülevaate Muusikaakadeemia tulevikuplaanidest ja käsitles kolme kooli, Georg Otsa nimelise Tallinna Muusikakooli, Tallinna Balletikooli ja Tallinna Muusikakeskkooli ühisprojekti. Jaak Sooäär tutvustas sellest aastast avatud džässmuusika eriala Muusikaakadeemias, kuhu õppeainetena kuuluvad džässansambel, džässirütmika ja -improvisatsiooni alused, džässiteooria ja solfedžo, džässklaver ning samuti džässmuusika ajalugu. Džässmuusika eriala juhendavad Jaak Sooäär (osakonna juhataja), Raul Sööt ja Tanel Ruben. Külalisprofessorina töötab sel

aastal ka Fulbrighti stipendiaat Mike Tracy Louisville'i ülikoolist USAst.

Pidulikul aktusel 3. oktoobril Estonia kontserdisaalis kuulutati välja Eesti Muusikaakadeemia uued audoktorid: Erkki-Sven Tüür, Lauri Sipari (Soome Teatriakadeemia), Galina Barinova (Moskva Riiklik Konservatoorium) ja Jelizaveta Kudrjavitseva (Peterburi Konservatoorium). Akadeemia auliikmeteks said Heljo Sepp, Venno Laul, Endel Lippus, Andres Pung ja Tonio Tamra. Järgneval kontserdil esines EMA sümfooniaorkester Andres Mustoneni juhatusel. Kõlas Bottesini, Pärdi, Mendelssohni ja Brahmsi muusika, solistidena astusid üles Mai Rosenroth, Jüri Lepp ja Carolina Kremenetski.

אריאל

Juudi süvakultuuri pärlid festivalil "Ariel"

JAAN-EIK TULVE

22.–24. novembrini toimub Eestis esmakordselt juudi süvakultuuri tutvustav festival "Ariel".

Kindlasti tekitab selline uudis paljudes nõutust ning mõnes inspiratsioonitulva end internetiprügikastides väljendada. Milleks siis see kõik meie väikesel kodumaal, kus küsimusi on niigi palju rohkem kui vastuseid ning kus eesti endagi kultuurielu peab oma olemasolu eest hommikust õhtuni kaaskodanikelt alandlikult andestust paluma?

Euroopa on paljukultuuriline rahvaste ühendus, mille ühes otsas tekib aeg-ajalt imeline masside üksteisemõistmine läbi laulu, teises otsas lööb aga süda ühes rütmis siis, kui linnatänavatel vihaseks aetud härjad inimesi taga ajavad. Ühiseks peetakse aga euroopalikke väärtushinnanguid, mille alustaladeks on üle kolme tuhande aasta tagasi Jumala poolt juut Moosesele antud kümme käsku. Tänapäevased eestlased tunnevad oma juute küll Tartu Ülikooli, küll muusika, kunsti ja teatri kaudu, kuid juba palju varem, kui Eestimaaale jõudsid esimesed juudid, pühendas Rooma paavst selle maa neitsi Maarjana tuntud juuditariile. Niisiis võib juudi kultuuri sugemeid leida iga rahva juurest, kus juudid on pärast oma õnnetut kodumaakaotust viimased kaks tuhat aastat peatunud. Samas on aga ka niinimetatud kitsas juudi kultuur mõõtmatu rikkas, kuna on ise saanud mõjutusi väga paljudelt kultuuridelt.

Festivalile "Ariel" oleme isu tekitamiseks välja valinud mõned pärlid. Kõigepealt mainiksin maailmakuulsat Emil Zrihani, kes on sündinud Marokos, pälvinud suurt imetlust juba lapslaulikuna ning teenib praegu vaimset elatist sefardi sünaagogi kantorina Iisraelis. Materiaalse poole annavad aga rohked kontserdid kõigil viiel kontinendil. Tähelepanuväärne on ka see, et vastupidi üldlevinud arvamusele suudavad tema saateansambli rahumeelselt koos musitseerida nii juudi kui ka araabia pillimehed. Teine kuulsus on Iisraeli filmirežissöör Amos Gitai, kelle retrospektiivi näeme koostöös PÖFFiga. Kirjandust esindab 13. sajandil plahvatuslikult populaarsuse võitnud Ida-Euroopa judaistliku voolu, hassiitluse üks juhtfigure rabi Nahman, kelle jutte on tõlkinud Uku Masing ning Kalle Kasemaa. Raamat antakse välja koostöös kirjastusega "Varrak". Tel Avivi ülikooli professor Dan Shapira peab loengu judaismi ja kristluse suhetest ning Klassikaraadio vahendusel jõuab kuulajateni tuntud Iisraeli helilooja, professor Yehezkel Brauni loeng juudi traditsioonilisest muusikast.

Seega ei ole festival küll suur, kuid siiski küllalt rikkalik, et meie tihti kõhedasse argipäeva vähegi sooja lisada. On ju üksteisemõistmine aluseks koeksisteerimisele. Festivali kunstilised juhid on Jaan J. Leppik, Ilja Sundelevitš ning Jaan-Eik Tulve.

Festivali "Ariel" programm

E 22. 11 kell 18 Professor Dan Shapira loeng judaismi ja kristluse suhetest 21. sajandil. Rahvusraamatukogus

E 22. 11 kell 20 Raamatu "Hassiidi jutud" esitlemine Rahvusraamatukogus

E 22. 11 kell 22 Klassikaraadio öine saade "Fantaasia" juudi muusikast; esitlevad Jaan-Eik Tulve ja Jaan J. Leppik

T 23. 11 Professor Dan Shapira loeng judaismi ja kristluse suhetest 21. sajandil. Tartu Ülikoolis

T 23. 11 kell 19 Emil Zrihani ansambli kontsert Tartus Vanemuise kontserdimajas*

K 24. 11 kell 19 Emil Zrihani ansambli kontsert Tallinnas Estonia kontserdisaalis*

* kontsert toimub koostöös Eesti Kontserdiga

Rahvusvahelise konkursi võit läks noorimale osavõtjale

Kaheksateistkümneaastane Mihkel Poll pälvis 18. Rina Sala Gallo rahvusvahelisel pianistide konkursil Itaalias esikoha ja orkestri lemmiku eripreemia. Sellel väga ulatuslikul viiest voorust koosneval konkursil on preemiasaajate hulgas olnud ka Eestis menukalt esinenud Angela Hewitt.

Mihkel Poll õpib Tallinna Muusikakeskkoolis Maigi Pakri ja Ivari Ilja juures. Noorel pianistil on varasemast kogunenud juba hulgaliselt auhindu: teine koht Ustfi nad Labemi konkursil Tšehhis, pea- ja eripreemia Volhovis Venemaal, preemiad konkursil "Noor muusik" ja Narva Chopini-nimelisel konkursil. 2002. aastal võitis Poll teise preemia VI Eesti pianistide konkursil Tallinnas ja 2003. aastal sai teise preemia rahvusvahelisel Vitolisi-nimelisel konkursil Riias.

Rina Sala Gallo konkursil osales 37 pianisti üheksast riigist. Teise preemia pälvis Mihhail Mordvinov Venemaalt ja kolmanda preemia Saksamaa esindaja Marlena Maciejkowicz. Võitja Mihkel Poll oli ka konkursi noorim osavõtja.

Mihkel Poll on tundlike must-valgete klahvidega "sina peal".

FOTO HARRI ROSPU

Tallinna Muusikakeskkooli kontserdid novembris 2004

6. november kell 12.00

Tallinna Linnateatri kammersaal
Ada Kuuseoksa ja Katrin Kuldjärve
klaveriklassi õpilased

6. november kell 15.00

Matkamaja
Heili Vaus-Tamme klaveri- ja
kammeransambliklassi õpilased
kaastegevad Moonika Sutt (vokaal),
Helen Põldmäe (klaver)

7. november kell 12.00

EMA kammersaal
Anu ja Toivo Nahkuri
klaveriklassi õpilased

12. november kell 18.00

Matkamaja
Anu ja Toivo Nahkuri
klaveriklassi õpilased

13. november kell 13.00

Estonia kontserdisaal
Tallinna Muusikakeskkooli
õpilaste kontsert

14. november kell 12.00

EMA kammersaal
Mati Mikalai, Kai Ratassepa, Marja Jürissoni
ja Kai Taali klaveriklassi õpilased

14. november kell 16.00

Teatri- ja Muusikamuuseum
Marju Rootsi klaveriklassi õpilased

14. november kell 17.00

Kiek in de Kōk
Kersti Sumera klaveriklassi õpilased

20. november kell 15.00

Matkamaja
Kaido Välja viiuliklassi õpilased

20. november kell 17.00

Ajaloomuuseum
Niina Murdvee viiuliklassi õpilased

21. november kell 12.00

Matkamaja
Aino Riikjärve viiuliklassi õpilased

27. november kell 14.00

Matkamaja
Mirjam Keremi viiuliklassi õpilased

27. november kell 14.00

Nõmme muuseum
Tiiu Ranna kammeransambliklassi õpilased
kaastegevad Moonika Sutt (vokaal)

27. november kell 18.00

Kadrioru loss
Piret Habak (klaver), Maire Haava (metsosopran),
Tatjana Romanova (sopran), Alfia Kamalova (sopran)

28. november kell 17.00

Kiek in de Kōk
Laine Leichter ja Leho Karini
tšelloklassi õpilased

M E L O M A A N

Collocutio. SaxEst.
Eesti Raadio 2004

Ansambel SaxEst pole Eesti muusikamaastikul uus nähtus: tegu on kontserdikülalastajatele tuntud saksofonikvartetiga, kes viimased viis aastat on tegutsenud Sax Quatuori nime all koosseisus Ivo Lille, Virgo Veldi, Lauri Sepp ja Sulev Sommer.

Tutvustavas bukletis on öeldud, et eriline koht ansambli kavades on prantsuse ja eesti heliloojate teostel. Plaadil jääb seis 3:1 prantslaste kasuks. Jean Rivier' "Grave et presto" ja Gabriel Piñe'i "Introduction & variations sur une ronde populaire" kuuluvad saksofonikvartettide põhirepertuaari – ehtprantslaslikult elegantsed teosed, mis võimaldavad hästi näidata ka koosseisu tehnilisi võimalusi. Kõike seda saab ka plaadilt kuulda, olgu veel eraldi ära mainitud Rivier' "Presto" tõeliselt meisterlik koosmäng teose lõpu efektses tulevärgis. Kolmandana esindab prantslaste leeri Jean Baptiste Singelée "Grand Quatuor Concertant", mis on kirjutatud saksofoni nooruspäevil, 19. sajandi keskel.

Prantslaste teosed raamistavad minu arvates plaadi muusikalist kõrgpunkti – Ester Mägi "Collocutio", mis on õigus-tatult nimiloo staatusesse tõstatud. See autori ainus saksofoniteos on tõeline pärl eesti kvartetiloomingus, mis kindlalt

vääris plaadistamist. Samas on eesti saksofonimuusikas kindlasti veelgi neid teoseid, mis pole siiani salvestusena kättesaadavad, nii et tulevikus loodan SaxEsti plaatidel näha ansambli nime väärikselt palju eesti teoseid.

Plaadil kõlavad veel kahe "ennesaksofoniaegse" helilooja teosed: Domenico Scarlatti kolm sonaati ja Ludwig van Beethoveni kvintett, kus klaverisolistiks Irina Zahharenkova – soovitan kindlasti kuulata ka klaverimuusikasõpradel.

Piret Miku soliidse kaanekujunduse taga leiab nii mõnegi lõbusa üllatuse Tarrvi Laamannilt.

Jandra Puusepp

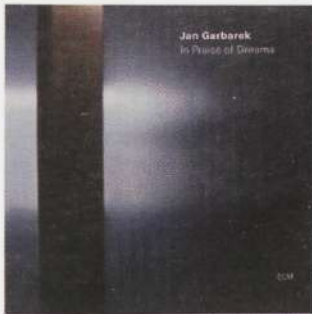
Made to Love Magic. Nick Drake.
Island 2004

Kakskümmend kuus nappi eluaastat, 31 ilmunud laulu – ja kummalisel kombel laieneb kolmekümne aasta eest surnud Drake'i kultus aina edasi. Ta fännid jagunevad laias laastus kaheks. Yhtede meeldib rohkem peenelt orkestreeritud *sound*, mis kammerlikumas osas lähtus biitlite "Eleanor Rigby" laadist ning teisel riiivas tollaseid *easy listening*'i ja pop-jazzi kõlapilte. Teiste jaoks avaneb Drake'i geenius tõeliselt alles trubaduurina. Kitarril

kummalised häälestused, omapärane sõrmitsemisstiil, örnkähhe, ebakindel ja sisimaid mõttekatkeid poetav hää. Muusika oli endassekadunu ainus puutepunkt välisilmaga. Need lood säravad praegugi inimliku siiruse piire valgustava majakana. "Yksildase ingl'i" traditsiooniga haakuvad ka Drake'i *bootleg*'id – andunud fännid vannutavad pärandihaldajaid avaldama iga nooti, mis Nick eales lindistanud. Nad tahaksid tungida oma iidoli meeletute suitsusesse põhja ja loominguilisse alateadvusse. Viimased *lo-fi*-kogumikud "Tanworth-In-Arden 2" ja "Second Grace" sisaldavad ka uitlikke instrumentaale ja improsid, lugude embryoid ning erilisi versioone. Võimalik, et meie ajal elades olekski eraklik hilis-Drake olnud idiosynkraatiline kodulindistaja. Mitte asjata pole ta austajate seas palju magamistubades töötavaid "folktroonikuid". Perfektsionistlike pärandihaldajate silmis on avaldamise eelduseks korralik helikvaliteet. Ja kuna käesolev album on viimane "uute" laulude väljaanne (mõeldud asendamata 1986. aastal ilmunud "Time of No Replay'd"), hakkab kahju, et osa huvitavaid palu jääbki laiemale avalikkusele tutvustamata. Näiteks varased lood "Bird Flew By", "Blossom Friend" ning "Leaving Me Behind". Yks ta kaunemaid akustilisi laule "Strange Meeting 2" peaks samuti siia kuuluma. Liiga palju korratakse "Time'i" peal juba ilmunut. Ka mõne versiooni ehedus on kahtlane (lame *bug*'ilik "Mayfairi" variant, kurnatud vari "Hangin on a Starist"). Plusspool on tumeelse jämmina esitatud "Three Hours"; 5/4 taktimõõdus "River Mani" kuuleme esmakordselt ilma orkestrita.

Plaadi uude tuuma moodustavad kolm lugu. 1969. aastal Drake'i esikplaati orkestreerinud Robert Kirby käis mullu taas studios ja seadis keelpille veel kahele Nicki eluajal ilmumata jäänud palale. Kongeniaalselt! Plaadi nimilugu oli varem pisut imal, praegune seade toob sõnumi ja teatava neetustunde ehedamalt välja. Minu jaoks aastatega augusti synonymiks saanud "Time of No Reply", millest seni oli vaid yksi-versioon, omandab nyyd õhulise kerguse. Selline aegade yhendamine – surnud ja elus sõber koos studios – on väga liigutav. Plaadi lõpetab Drake'i viimane lugu, 1974. aasta suvel linti saadud ja seni avaldamata "Tow the Line". Siin on trubaduuriplaadi "Pink Moon" (1972) helki, seda pingsat tumedust, mis paistab ennustavat juba 90ndate keskpaiga akustilise grunge liigutusi. Tõsi on, et versioonide erisusi kuulates võib Drake kohati veel mõistatuslikumaks minna – selgub, et orkestreeritud pindade all on meil hulk omapärast kitarrismi (akordid, järgnevused, tempod, basskeelte sõrmitsemine) kuulmata jäänud ning et kohati muutis mees oma lugude struktuuri vägagi paindlikult. Ta jõudis oma loomes bluisistandardite, tavafolgi ja jazzpopi juurest ainulaadse sulamini. Kysimuseks on, miks ta yldse ihkas poststaari kuulsust ja kannatas selle saabumatuse tõtu; miks eeldas, et ta elitaarne talent peaks jõudma massideni? Jah, postuumne sära ei aita elada ja luua. See plaat on mosaiik fännidele. Dreikoloogia parimaks sissejuhatajaks jääb endiselt "Way to Blue".

Lauri Sommer

In Praise of Dreams. Jan Garbarek.
ECM 1880 9811068

Garbareki värsk album, mida tema fännid on kannatamatult oodanud, asetab norra saksofonipoeedi mõneti uude konteksti. Tõsi, uus on see pigem vormilt kui sisult, sest "In Praise of Dreams" peegeldab endiselt Garbareki iluotsinguid ja laseb kõlada "kargel põhjamaisel". Plaat on eeterlik nagu ECMi (ja Garbareki) parimad salvestused ning seda atmosfääri süvendab ka tõik, et siin puudub harjumuspärane ansamblihierarhia (nii lahustunud kui see Garbareki-Brüninghausi-Weberi-Mazuri koostöös ka polnud) ja vähe on ansamblistisest interaktsiooni, sest Garbareki "tööriistad" selle plaadil on lisaks tenor- ja sopransaksofonile ka süntesaatorid, sãmplerid ja löökpillid. Omapoolseid kaunistusi lisavad Garbareki eeltõele vaid Kim Kashkashian violal ja Manu Kathe trummidel.

Üldilmelt on "In Praise of Dreams" harmooniliselt ja eriti rütmiliselt aktiivsem kui mitmed Garbareki varasemad plaadid. Siiski on ka siin minu jaoks veidi vähe muusikalisi sündmusi ja liialt vaikelu ning ilunaudinguid. Garbareki suurim väärtus, see, mis tõstab tema muusika *muzak*'i ja *new age*'i udust korruseid kõrgemale, on alati siiski tema saksofonimäng, milles on mitmeid ülimalt isikupäraseid ja järeleaimamatuid komponente. Just Garbareki saksofoni kõlav ja vaid talle kuuluv häänelu tabab ka seda plaati kuulama.

Joosep Sang

Looping I-VI (And Other Assorted Love Songs). Frank Bretschneider.
12k. 12k1028

Bretschneider on tuntud kunsti- ja muusikakollektiivi Raster-Noton ja paljude mitteamadeemilise minimalismi klassikasse kuuluvate teoste looja (plaadifirmade Raster/Noton, Mille Plateaux, Audio.NL, Fällt ja Bip-Hop all). Tema tavaline rida on rütmiline ja eksperimentaalne minimalism, seekord esineb ta aeglasemate, sujuvate ebamaiste *loop*'idega, millest ka plaadi nimi. Stiililt rütmiline *ambient* või *ambient*'iga piirnev aeglane rütmiline elektronmuusika. Seda laadi muusika mõju on juba mäletamatutest aegadest hüpnootilisusega seostatud. Praegu on see veel eriti põhjendatud, kuna need rütmid on nii aeglasel küll, et päris *hypnos*'e ehk unega või(s)tlemata hakata. Ja ka võitma, vähemalt minu puhul küll, kes ma seni ärkvel olen püsinud, kuigi maailm mu ümber kahtlaselt klaasjaks ja hämaraks tõmbub. Kõikvõimalikest muusikalistest mõjudest on just see üks mu lemmikuid, nii et teretunud. Ka originaalne, kuna enamik hüpnootilist muusikat ei koosne *loop*'idest ja enamik *loop*'i eksperimente on selle kvaliteedi juba minetanud.

Erkki Luuk

Still Important Somekind Not Normally Seen (Always Not Unfinished). Björgulfsson, Pimmon, Thorsson.
Cronica. cronica 014~2004

Tegemist on kahe islandlase ja austraalia päritolu eksperimentaalelektroniku Pimmoni (Paul Gough) *live*'iga, kuigi see viimane sõna ei kirjelda seda küll absoluutselt. Samas on teada, et iga plaat, mille artistinimede lahtris seisab "Pimmon", ei vasta kellegi ootustele (v.a võibolla Pimmon ise). See äärmuslik

eksperimentaator keerab plaadist plaati kõik pahupidi, leidmata asu üheski stiilis, olgu see siis pop, minimalism, *drone*, välilindistus vms. Plaat ennast kirjeldama asudes olen jälle hirmuäratava probleemi ees. David Toop on maininud midagi sellist, et masinatega tehtav mitme mängija improvisatsioon on 21. sajandi muusika kõige enneaegsem žanr. Mul on kiusatus temaga nõustuda ja jutujärg selle tõestuseks Björgulfssonile, Pimmonile ja Thorssonile lihtsalt üle anda – võimalus, mis 21. sajandi meedia arenedes loodetavasti kunagi ka tekib. Muusikaliselt töötab plaat kõlanaudingul ja kompositsioonil. Tegu on etteaimamatu, huvitava ja tiheda, kõikmõeldavatest helidest koosneva kontserdi või improga, mille puhul võib stiilmääratluse kohe ära unustada. Erkki Luuk

Muusika 10. numbris puudub artikli "Persümfans – mis see on?" autori nimi. Artikli autoriks on Heino Rannap. Toimetus vabandab.

Itaalia kaasaegset flöödimuusikat

5. detsembril 2004 kell 15.50
Tallinna Kirjanike Maja (Harju tn. 1)
musta laega saalis

CIRCOLO DEGLI INCANTATORI
Võlurite ring

Salvatore Sciarrino
Franco Donatoni
Bruno Maderna
Goffredo Petrassi
Giacinto Scelsi

Esitavad:
Tarmo Johannes (flööt)
Ansambel U:
Merje Hallik (viul)
Levi-Danel Mägila (tšello)
Meelis Vind (klarnet)
Vambola Krigul (löökpillid)
Taavi Kerikmäe (klaver)

Piletid 80.-/40.-
tund enne algust koha peal

ESTI KULTUURKAPITAL

November

Tallinnas

- 1. 11** kell 22 Toompäevade öökonsert: folkansambel Wirbel toomkirikus
- 2. 11** kell 17 Hingedepäeva kontsert: Tallinna Poistekoor, Tallinna 21. kooli poistekoor, Lydia Rahula (dirigent), Tomi Rahula (dirigent) toomkirikus
- 2. 11** kell 19 Muusikat hingedepäevaks. Fauré "Reekviem": ERSO, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Kaia Urb (sopran), Stephan Loges (bariton), Paul Hillier (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 3. 11** kell 19 Schnittke 70: Aleksandr Ivaškin (tšello), Irina Schnittke (klaver) Estonia kontserdisaalis
- 3. 11** kell 19 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusooperis Estonia
- 4. 11** kell 19 Prokofjevi ballett "Romeo ja Julia" Rahvusooperis Estonia
- 4. 11** kell 20 Sügisjazz: Christophe Marguet Sextet (Prantsusmaa, Belgia) Von Krahli teatris
- 5. 11** kell 19 TJ Events esitleb: Mariza (Portugal) Estonia kontserdisaalis
- 5. 11** kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvusooperis Estonia
- 6. 11** kell 12 Orelipooltund: Tiia Ratas-Tenno toomkirikus
- 6. 11** kell 12 Britteni laste-ooper "Väike korstnapühkija" Rahvusooperis Estonia
- 6. 11** kell 18 Dvořák 100. surmaaastapäevaks: Helen Lokuta (met-sosopran), Tarmo Eespere (klaver, harmoonium), Tobiase keelpilli-kvartett raekojas
- 6. 11** kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusooperis Estonia
- 6.-8. 11** VIII Eesti noorte interpreetide konkursifestivali "Con Brio" eelvoorud
- 7. 11** kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Eesti Barokksolistid
- 7. 11** kell 18 Verdi ooper "La traviata" Rahvusooperis Estonia *
- 8. 11** kell 19 Buenos Airese tango: Sandra Luna (Argentina) Eesti Draamateatris
- 9. 11** kell 19 Eesti Rahvusmeeskoor 60: RAMi solistid, Kvartett A4, Kuninglik Kvintett, Improlo Mustpeade Majas
- 9. 11** kell 19 J. Straussi operett "Viini veri" Rahvusooperis Estonia
- 10. 11** kell 19 Prokofjevi ballett "Romeo ja Julia" Rahvusooperis Estonia
- 11. 11** kell 17 Heiki Mätliku kitarriklassi kontsert Eesti Muusikaakadeemias
- 11. ja 13. 11** kell 19 Weberi ooper "Nöidkütt" Rahvusooperis Estonia
- 11. 11** kell 19 Hendrik Krummi mälestuskontsert "Me olime sõbrad": Zurab Sotkilava (tenor, Moskva Suur Teater) Estonia kontserdisaalis
- 12. 11** kell 15 Isadepäeva kontsert: Pärnu Linnaorkester, Wilhelm Schwaiger (metsasarv, alpisarv), Jüri Alperen (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 12. 11** kell 19 Tuhande ühe öö muinasjutt: ERSO, Toomas Vavilov (klaver), Toomas Vavilov (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 12. 11** kell 19 Tšaikovski ballett "Luikede järv" Rahvusooperis Estonia
- 13. 11** kell 13 Tallinna Muusikakeskkooli õpilaste kontsert Estonia kontserdisaalis
- 13. 11** kell 16 Hortus Musicus Väravatornis
- 13. 11** kell 17 Sibelius Akadeemia vanamuusika osakonna üliõpilased Eesti Muusikaakadeemias
- 13. 11** kell 17 Sügisjazz: Trio Fragile Tallinna Kunstihoones
- 13. 11** kell 18 Fiesta de la guitarra: José Miguel Moreno raekojas
- 14. 11** kell 12 Lehári operett "Lõbus lesk" Rahvusooperis Estonia
- 14. 11** kell 13 Orelitund: Aare-Paul Lattik Eesti Muusikaakadeemias
- 14. 11** kell 15 Laulusillad: Tapiola lastekoor, Kari Ala-Pöllänen (dirigent) Mustpeade Majas
- 14. 11** kell 17 VIII Eesti noorte interpreetide konkursifestivali "Con Brio" lõppkontsert Estonia kontserdisaalis
- 14. 11** kell 17 Suur Muusikaakadeemia I: Andres Mustonen (viul), Peeter Klaas (*viola da gamba*), Ivo Sillamaa (klavessiin) Kadrioru lossis *
- 15. 11** kell 18 Külaliskontsert: Artists of the Royal Conservatory (Toronto) Eesti Muusikaakadeemias
- 16. 11** kell 18 EMA ja G. Otsa nim Muusikakooli orelipilaste kontsert Eesti Muusikaakadeemias
- 17. 11** kell 19 Muusikat Euroopa servalt: Nedim Nalbantoğlu (viul, Türgi), Radi Kazakov (kitarr, bass-kitarr; Bulgaaria)
- 17. 11** kell 19 Stavangeri Sümfooniaorkester (Norra), Solveig Kringelborn (sopran), Susanna Mälkki (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 18. ja 20. 11** kell 19 Balletiõhtu "Armastuse ja kirega" Rahvusooperis Estonia
- 19. 11** kell 19 Hingedeaja kontsert: Estonia Seltsi Segakoor, Heli Jürgenson (dirigent), Jorma Sarv (dirigent), Vanalinn Hariduskollegiumi teatriklassi õpilased Katariina kirikus
- 19. ja 20. 11** kell 12 Buratino, sõbrad ja orkester: ERSO, Priit Võigemast (Buratino), Anti Reinthal (Pierrot), Karol Kuntsel (Artemon), Maria Soomets (Malvina) Estonia kontserdisaalis
- 19. 11** kell 19 Bizet' ooper "Carmen" Rahvusooperis Estonia
- 20. 11** kell 17 Eesti Rahvusmeeskoor 60. Eesti Rahvusmeeskoor täna: RAM, Ants Soots (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 20. 11** kell 18 Eesti interpreetid: Virgo Veldi (saksofon), Kai Ratassepp (klaver) raekojas
- 21. 11** kell 11 Buratino, sõbrad ja orkester: ERSO, Priit Võigemast (Buratino), Anti Reinthal (Pierrot), Karol Kuntsel (Artemon), Maria Soomets (Malvina) Estonia kontserdisaalis
- 21. 11** kell 17 Tokyo String Quartet Estonia kontserdisaalis
- 21. 11** kell 17 Vox Clamantis, Jüri Leiten (trompet), Andres Uibo (orel) Niguliste kirikus
- 21. 11** kell 18 Bizet' ooper "Carmen" Rahvusooperis Estonia *
- 22.-24. 11** Juudi süvakultuuri festival "Ariel"
- 23. 11** kell 19 Noored pianistid: Irina Zahharenkova (klaver) Estonia kontserdisaalis
- 24. 11** kell 19 Emil Zrihan Ensemble (Iisrael, Maroko, Prantsusmaa) Estonia kontserdisaalis
- 24. 11** kell 19 Dainius Pulauskas Jazz Sextet (Leedu) Rahvusooperi Estonia kammersaalis
- 24. 11** kell 19 Lehári operett "Lõbus lesk" Rahvusooperis Estonia
- 24. ja 25. 11** kell 19 Ainult täna õhtul... Hendrik Sal-Saller & Estonian Dream Big Band Vanalinnastudios
- 25. 11** kell 18 Eda Zahharova (met-sosopran), Niina Maiorova (klaver) Eesti Muusikaakadeemias
- 25. 11** kell 19 Balletiõhtu "Armastuse ja kirega" Rahvusooperis Estonia
- 25. 11** kell 19 Hortus Musicus Niguliste kirikus
- 26. 11** kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester, Andrew Lawrence King (dirigent) Metodisti kirikus
- 27. 11** kell 18 Eesti interpreetid: A Due: Kristiina Are (klavessiin), Ene Nael (klavessiin), Helen Normet (viul), Ardo Västriku (tšello) raekojas
- 27. 11** kell 19 Mendelssohni oratoorium "Paulus": Rahvusooperi Estonia poistekoor, kammerkoori Voces Mosaicales naisrühm, EMLSi poistekoor Kalev, RAM, Aile Asszonyi (sopran), Teele Jõks (met-sosopran), Mati Turi (tenor), ERSO, Krisjanis Norvelis (dirigent) Estonia kontserdisaalis
- 27. 11** kell 19 Esietendus: Eduard Tubina ooper "Barbara von Tisenhusen" Rahvusooperis Estonia
- 27. 11** kell 19.30 Diplomaatilised noodid – Holland. Don Juani pidusõök: Holland Windplayers, Helen Org, Einar Lints ja Kristiine Otsing (tants) Kanuti gildi saalis
- 28. 11** kell 12 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Rahvusooperis Estonia
- 28. 11** kell 13 Orelitund: Tiia Tenno-Ratas Eesti Muusikaakadeemias
- 28. 11** kell 18 Akadeemiline kammermuusika Kadrioru lossis: Marju Riisikamp (klavessiin), Darius Stabinskas (viola da gamba)
- 28. 11** kell 19 Verdi ooper "La traviata" Rahvusooperis Estonia
- 30. 11** kell 12 Orelipooltund: Kadri Ploompuu toomkirikus

Tartus

- 1. 11** kell 19 Muusikat hingedepäevaks. Fauré "Reekviem": ERSO, Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Kaia Urb (sopran), Stephan Loges (bariton), Paul Hillier (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
- 2. 11** kell 19 Schnittke 70: Aleksandr Ivaškin (tšello), Irina Schnittke (klaver) Tartu Ülikooli ajaloo muuseumis
- 3. 11** kell 19 Trio Fragile Sadamateatris
- 3. 11** kell 19 Puccini ooper

"Madame Butterfly" Vanemuise väikeses majas
3. ja 4. 11 kell 19 Esietendus: Sándor Kallose ballett "Pulmareis" Vanemuise suures majas
5. 11 kell 13 Koolinoorte lauluvõistlus "Tartu ja Tallinn" linnamuuseumis
5. 11 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Vanemuise väikeses majas
6. 11 kell 19 Ewert Sundja (vokaal) Sadamateatris
7. 11 kell 16 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas

*

11.-14. 11 Fiesta de la guitarra 2004

11. 11 kell 18 Isadepäeva kontsert: Pärnu Linnaorkester, Wilhelm Schwaiger (metsasarv, alpisarv), Jüri Alperen (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

12. 11 kell 18 Laulusillad: Tapiola lastekoor, Kari Ala-Pöllänen (dirigent) Tartu Ülikooli aulas

13. 11 kell 17 X Lõuna-Eesti meeslaulu päev Vanemuise kontserdimajas

13. 11 kell 19 Kálmáni operett "Krahvinna Mariza" Vanemuise suures majas

*

16. 11 kell 19 Stavangeri Sümfooniaorkester (Norra), Solveig Kringelborn (sopran), Susanna Mälkki (dirigent) Vanemuise kontserdimajas

17. 11 kell 19 Bocki muusikal "Viuldaja katusel" Vanemuise suures majas

17. 11 kell 19 Meistrite akadeemia: Mari Tampere (viul), Risto Lauriala (klaver) Tartu Ülikooli aulas

19. 11 kell 19 Puccini ooper "Madame Butterfly" Vanemuise väikeses majas

20. 11 kell 20 Muusikat Euroopa servalt: Nedim Nalbantoğlu (viul; Türgi), Radi Kazakov (kitarr, bass-kitarr; Bulgaaria) Sadamateatris
21. 11 kell 16 Kálmáni operett "Krahvinna Mariza" Vanemuise suures majas

*

22. 11 kell 19 Dainius Pulauskas Jazz Sextet (Leedu) Vanemuise kontserdimajas

23. 11 kell 19 Emil Zrihan Ensemble (Iisrael, Maroko, Prantsusmaa) Vanemuise kontserdimajas

24. 11 kell 19 Verdi ooper "La traviata" Vanemuise väikeses majas

26. ja 27. 11 kell 18 Esietendus: Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Vanemuise suures majas

26. 11 kell 19 Mendelssohni oratoorium "Paulus": Rahvusooperi

Estonia poistekoor, kammerkoori Voces Micales naisrühm, EMLSi poistekoor Kalev, RAM, Aile Asszonyi (sopran), Teele Jõks (metsosopran), Mati Turi (tenor), ERSO, Krisjanis Norvelis (dirigent) Vanemuise kontserdimajas
26. 11 kell 19 Diplomaatilised noodid – Holland. Don Juani pidusõök: Holland Windplayers, Helen Org, Einar Lints ja Kristiine Otsing (tants) Tartu Ülikooli aulas
28. 11 kell 13 Tšaikovski ballett "Pähklipureja" Vanemuise suures majas
30. 11 kell 19 Kálmáni operett "Krahvinna Mariza" Vanemuise suures majas

Pärnus

11. 11 kell 19 Fiesta de la guitarra: José Miguel Moreno Pärnu kontserdimajas

13. 11 kell 14 Isadepäeva kontsert: Pärnu Linnaorkester, Wilhelm Schwaiger (metsasarv, alpisarv), Jüri Alperen (dirigent) Pärnu kontserdimajas

13. 11 kell 18 Laulusillad: Tapiola lastekoor, Kari Ala-Pöllänen (dirigent) Pärnu kontserdimajas

13. 11 kell 19 Hingedeaja kontsert: Estonia Seltsi Segakoor, Heli Jürgenson (dirigent), Jorma Sarv (dirigent), Vanalinna Hariduskolleeegiumi teatriklassi õpilased Eliisabeti kirikus

18. 11 kell 19 Stavangeri Sümfooniaorkester (Norra), Solveig Kringelborn (sopran), Susanna Mälkki (dirigent) Pärnu kontserdimajas

19. 11 kell 20 Muusikat Euroopa servalt: Nedim Nalbantoğlu (viul; Türgi), Radi Kazakov (kitarr, bass-kitarr; Bulgaaria) Ammend villas

23. 11 kell 19 Dainius Pulauskas

Jazz Sextet (Leedu) Pärnu kontserdimajas
25. 11 kell 19 Aare-Paul Lattik (orel), Sofia Rubina (vokaal) Pärnu kontserdimajas
26. 11 kell 18 Keskkõrgkooli noorte solistide konkursi lõppkontsert Pärnu kontserdimajas
27. 11 kell 17 Eesti noorte meeskooride 5. aastapäevale pühendatud kontsert Pärnu kontserdimajas
28. 11 kell 17 Mendelssohni oratoorium "Paulus": Rahvusooperi Estonia poistekoor, kammerkoori Voces Micales naisrühm, EMLSi poistekoor Kalev, RAM, Aile Asszonyi (sopran), Teele Jõks (metsosopran), Mati Turi (tenor), ERSO, Krisjanis Norvelis (dirigent) Pärnu kontserdimajas

Kõikjal üle Eesti

2. 11 kell 18 Jaanus Torrimi "Missa pro defunctis": Eesti Rahvusmeeskoor, Pille Lill (sopran), Jaanus Torrim (orel), Ants Soots (dirigent) Viljandi Pauluse kirikus

9. 11 kell 18 Helisev hing: Silvi Vrait (vokaal), Jaan Willem Sibul (bariton), Jaak Jürisson (klahvpillid) Valga muusikakoolis

11. 11 kell 18 Uitamised: Heli Reimann (saksofon), Külli Kudu (akordion), Anto Önnis (löökpillid) Rápina muusikakoolis

11. 11 kell 19 Mu süda, ärka üles: Helin-Mari Arder (vokaal), Siim Aimla (sopran- ja tenorsaksofon), Ain Agan (kitarr), Mihkel Mälgand (kontrabass) Haapsalu toomkirikus

11. ja 12. 11 kell 19 Fiesta de la guitarra kontserdid Viljandi kultuurimajas ja Võru muusikakoolis
12. 11 kell 19 Kálmáni operett "Bajadeer": Vanemuise teatri küla-

lietendus Viljandis Ugala teatris
13. 11 kell 14 Hingedeaja kontsert: Estonia Seltsi Segakoor, Heli Jürgenson (dirigent), Jorma Sarv (dirigent), Vanalinna Hariduskolleeegiumi teatriklassi õpilased Pärnu-Jaagupi kirikus
13. 11 kell 14 Akordionalbum: Henn Rebane (akordion) Mäetaguse mõisas
16. 11 kell 18 Tähetund: Urmas Sisask (klaver, sõna, video) Viljandi Pauluse kirikus
18. 11 kell 19 Meistrite akadeemia: Mari Tampere (viul), Risto Lauriala (klaver) Viljandi Pauluse kirikus
18. 11 kell 20 Muusikat Euroopa servalt: Nedim Nalbantoğlu (viul; Türgi), Radi Kazakov (kitarr, bass-kitarr; Bulgaaria) Viljandi kultuurimajas
26. 11 kell 14 Kandlele ja kandlest: Kristi Mühling Kuressaare kultuurikeskuses
27. 11 kell 19 Eesti Filharmoonia Kammerkoor, Tallinna Kammerorkester, Andrew Lawrence King (dirigent) Haapsalu toomkirikus
28. 11 kell 17 Jõuluvalgus: Tallinna Poistekoor, Lydia Rahula (dirigent), Tomi Rahula (dirigent) Jõhvi Mihkli kirikus
28. 11 kell 17 Rahurikkad jõulud: Orthodox Singers Haapsalu toomkirikus
28. 11 kell 18 Nova gaudia: vana-muusikaansambel Rondellus Jõgeva kirikus

Andmed on kontrollitud 15. oktoobril

Detsembrikuu kontserdiinfot COLLAGE'is avaldamiseks ootame hiljemalt 12. novembriks aadressil kristina@ema.edu.ee

TELLIMISKUPONG

Ees- ja perekonnanimi.....

Aadress.....

Soovin ajakirja MUUSIKA aastatellimust

Tavatellimus 230 krooni

Soodustellimus 180 krooni (muusikaõpetajatele ja õpilastele)

Soodustellijal märkida siia kooli nimi:

.....

EI MARGISTATA

Litsentsi nr 1158

MAKSTUD VASTUS EESTI

Muusika
 Rávala pst 16
 II korrus, B 214
 10143 Tallinn

Eesti Muusikaakadeemia kontserdid novembris 2004

11. november kell 17.00

EMA orelisaal

Heiki Mätliku

KITARRIKLASS

klaveril Thea Nestor

kavas Bach, Weiss, Brouwer, Ponce

13. november kell 17.00

EMA orelisaal

Sibeliuse Akadeemia vanamuusika
osakonna õpilaste kontsert

14. november kell 13.00

EMA orelisaal

Orelitund

Aare-Paul Lattik

kavas Duruflé, Mendelssohn, Kuulberg

15. november kell 18.00

EMA kammersaal

Külaliskontsert

Artists of the Royal Conservatory, Toronto

16. november kell 18.00

EMA orelisaal

EMA ja G. Otsa nim. Muusikakooli
oreliõpilaste ühiskontsert

25. november kell 18.00

EMA kammersaal

Eda Zahharova (metsosopran)

Niina Maiorova (klaver)

kavas: Rahmaninov, Tšaikovski

28. november kell 13.00

EMA orelisaal

Orelitund

Tiia Tenno-Ratas

E E S T I
M U U S I K A A K A D E E M I A

Vana kala, milles on konks?

E⁶ Fm Gm A⁶ E⁶ Fm B⁷ E⁶ Fm Gm A⁶ E⁶ B⁶ E⁶
 Va - na, va - na, va - na ka - la, va - na ka - la ah - oi; va - na, va - na, va - na ka - la, va - na ka - la ah - oi;

B⁷ A⁶ E⁶ B⁷ F⁷ B⁷
 Mil - les on konks? Mil - les on konks? Va - na ka - la, mil - les on konks? Mil - les on konks? Mil - les, mil - les on konks?

D⁶ E⁷ A⁶ D⁶
 Ol - la, ol - la va - na ka - la kõi-ges! Va - na ka - la kõi-ges! Va - na ka - la kõi-ges!

D⁶ E⁷ A⁶ D⁶
 Ol - la, ol - la va - na ka - la kõi-ges! Va - na ka - la kõi-ges! Jee!

Tallinna Filharmonia

Kontserdid / November 2004

24. ja 25. novembril kell 19 Vanalinnastudios
AINULT TÄNA ÕHTUL...
HENDRIK SAL-SALLER
ESTONIAN DREAM BIG BAND

26. novembril kell 19 Tartu Ülikooli aulas
27. novembril kell 19.30 Kanuti Gildi Saalis
DIPLOMAATILISED NOODID / HOLLAND
DON JUANI PIDUSÖÖK
HOLLAND WINDPLAYERS

Kaasaegne muusikaliskoreograafiline fantaasia
Tantsijad **HELEN ORG, EINAR LINTS, KRISTIINE OTSING**
Koreograaf **ANU RUUSMAA**
Kunstnik **JANE KAAS**
W. A. Mozart/J. Triebensee Overture Highlights from Don Giovanni
J. Triebensee Thema und variation Don Giovanni
I. Loudova Don Giovanni's Dream
A. Dvořak Serenade in d op 44

97714061946001

26. novembril kell 19 Metodisti Kirik, Tallinn
27. novembril kell 19 Haapsalu Toomkirikus
EESTI FILHARMOONIA KAMMERKOOR
TALLINNA KAMMERORKESTER
Dirigent **ANDREW LAWRENCE KING** (Inglismaa)
G. F. Händel, F. Valls
Koostöös Eesti Filharmonia Kammerkooriga

Toompuiestee 20 / 10149 Tallinn, Eesti / Tel: +372 6613 757 / Faks: +372 6613 758 / fila@filharmonia.ee / www.filharmonia.ee